

APOSTOLICAM ACTUOSITATEM
SYNOPSIS

SACROSANCTUM CONCILIUM

DECRETUM DE APOSTOLATU

Schema Decreti
DE APOSTOLATU LAICORUM [*]

Schema Decreti [*]
DE APOSTOLATU LAICORUM [**]

I * *Hoc primum Schema Decreti missum fuit Patribus ad animadversiones optinendas. Ideoque accipitur ut I columna huius Synopsis; tamen propter nimiam extensionem eiusdem et propter magnam reductionem sequentis schematis, tantum transcribitur hic textus qui manent in sequenti schemate. Sic, numeri primi schematis signantur [ ]. Integrum schema vero in Adnexum I Appendicis transcribitur.*

II [*] Animadversiones quae a Patribus Conciliaribus Commissioni missae sunt, ad numeros redactionis mense maio anni 1963 typis editae (92 numeri, 48 paginae) sese referunt.

Has animadversiones Commissio examinavit, et, collatis cum novae redactionis numeris, secundum has reordinavit.

[**] A) *Observationes Generales* – Patres [E/259, E/485, E/288, E/301, E/310, E/356, E/427, E/342, E/421, E/304, E/295, E/204, E/256, E/351, E/325, E/2145, E/2222] scripserunt in schemate adesse quandam dicendi prolixitatem, quod contractiones requirit.

R/ In hac redactione multa brevius dicuntur; repetitiones, quae ex divisione schematis in Partem Generalem et Specialem ortae sunt, nunc non habentur, quia schema non amplius in duas partes dividitur. Nimiam tamen brevitatem et natura materiae et fines practici et pastorales decreti vitare videbantur.

Multi Patres [E/343, E/427, E/286, E/530, E/293, E/289, E/334, E/405, E/307, E/458, E/2093, E/2119] item desideraverunt ut saltem brevis daretur synthesis de fundamento dogmatico necnon de natura et fine apostolatus laicorum (quae in redactione anni 1963 deerat).

R/ Nunc ergo, quamvis ea quae ad doctrinam eiusque probationem biblicam pertinent, ad schema De Ecclesia (cap. De laicis) adhuc remittantur, datur brevissima synthesis in Prooemio et in numero 1° redactionis praesentis.

B) *Observationes Particulares* – *Quoad titulum*: Plures Patres [E/458, E/2229, E/2222, E/2254, E/365, E/405] proponunt ut ipse titulus schematis modificetur, quia vocabulum «apostolatus» non deberet adhiberi ad actionem sociale significandam; deberet enim relinqui relatio ad vocabulum «apostolos» quod exprimit officium Evangelium annuntiandi et ei testimonium afferendi.

R/ Certe respondere licet, titulum schematis provenire ex ipso nomine Commissionis Praeparatoriae, a Papa Ioanne XXIII institutae. Insuper usus pluries decennalis in Ecclesia permittit ut vocabulum «apostolatus» etiam sensu largiori adhiberi possit, pro actione nempe apostolica in ambitu sociali.

III [*] *PRAENOTAMINA* – Iam ante tertium Periodum Concilii, quattuor Conferentiae Episcoporum et decem Patres, optata sua per litteras ad. Commissionem miserant. Perdurante autem disceptatione schematis mense octobri anni 1964 in Aula Conciliari, centum quadraginta quatuor Patres vel locuti sunt, vel in scriptis animadversiones vel propositiones exhibuerunt, ex quibus nomine Conferentiarum Episcoporum octo. Ergo omnes simul, centum quinquaginta octo Patres vota protulerunt. Schema, post discussionem introductoriam, acceptatum est a Patribus ut basis disceptationis. In ipsis autem animadversionibus, sive oralibus sive scriptis, votum absolute negativum nullus Pater dedit.

OECUMENICUM VATICANUM II

LAICORUM (18 nov. 1965)

Schema Decreti	1-5	Decretum
DE APOSTOLATU LAICORUM [*]	6	DE APOSTOLATU LAICORUM

Imprimis ergo omnes emendationes, minores quoque, a Secretaria Commissionis in unum volumen collectae sunt, quorum exemplar omnes Commissionis Sodales, Periti, et etiam Auditores et Auditrices laici receperunt. Deinde quinque Subcommissiones, ex Sodalibus, Peritis et Auditoribus compositae, mensibus octobri et novembri omnes animadversiones diligenter perpenderunt solutionisque propositiones, allegatis rationibus perfererunt. Tandem per plures conventus a mense octobri 1964 ad mensem aprilis 1965, ipsa Commissio Plenaria «De apostolatu laicorum» easdem examini subiecit. Fructus horum conventuum est textus emendatus, prout hic exstat. Quoad animadversiones a Patribus propositas Commissio haec notanda censet:

1. *Iudicium generale* – 1. *Placuit in genere* schema multis Patribus (inter quos 6 qui nomine Conferentiarum Episcoporum locuti sunt). Sunt inter eos cardinales E/3366, 3324, 3322, 3277, 3325, 3309, 3373; insuper E/3281, 3283, 3300, 3301, 3306, 3307, 3335, 3371, 3342, 3414, 3419, 3446, 3313, 3523.

2. Aliqui Patres E/3323, 3314, 3340 dicunt sibi *placere schema iuxta modum*; vel «plus minusve» E/3341.

3. Immo aliquibus *valde placet*, inter quos 3 cardinales E/2689, 3282, 3337; insuper E/3302, 3304, 3340, 3368, 3377, 3378; 3392, 3434, 3464, 3516, 3303.

4. *Elementa* quae tamquam laude digna censentur sunt: doctrina E/3426, 3434; libertas laicorum proposita 2689, 3322; servata competentia Hierarchiae 3373; universalitas vocationis enucleata 3419, 3368; libertas servata regionum 3313, 3322; pariter libertas Episcoporum 3322; ratio habita animationis ordinis temporalis 2689, 3280; actionis caritativae 2689, 3310, 3516, 3307, 3426; temperantia et harmonia efferuntur a 3433, 2689, 3434; brevitatis 3432, 3303, 3307.

5. Quidam Patres *iudicium potius comparativum* ferunt, dicentes schema esse melioratum relate ad priorem redactionem E/3280, 3303; quorum quibusdam placet abbreviatio E/3303, 3419; alii deplorant contractionem, ut E/3334, 3423.

6. *Radicalem recognitionem* 6 Patres postulant: E/3276, 3284, 3326, 3336, 3350, 3523. Circa modum tamen recognoscendi non conveniunt, sed in duas oppositas abeunt sententias.

II. *De doctrina* – 1. Aliqui cum doctrina *contenti* sunt (cf. I, 3 et E/3426); alii quibus E/3326 e contra putat sufficere quod in Constitutione dogmatica De Ecclesia cap. IV exponitur. Maior tamen pars desiderat *ampliores expositiones*.

2. Supplenda est doctrina *assumendo elementa ex Constitutione dogmatica De Ecclesia* E/3304, 3305, 3307, 3309, 3313, 3336, 3337, 3341, 3403, 3435, 3519, 3583.

Ideo Commissio addit numerum novum 3: De apostolatu laicorum fundamentis.

3. Inter ea quae ratione doctrinae *clarius exponenda* sunt, recensentur dicta de conceptu et natura apostolatus E/3325, 3327, 3339, 3340, 3368, necnon de distinctis eius speciebus E/3283, 3419, 3328, 3416, pariter de relatione ad Hierarchiam apostolatam E/3315.

Ideo Commissio in numeris 2 et 5 distinctius res describit.

4. Pariter *amplior tractatio fundamentorum apostolatus* desideratur a E/3279; 3304, 3308, 3339, 3281, 3301, 3311, 3313, 3323, 3334, 4606; inter elementa no-

minanda recensentur testimonium Spiritus Sancti E/3515, charismata E/3516, sacerdotium universale E/3338; ratio habeatur fontium biblicorum E/3302, et patristicae E/3342, necnon elementi anthropologici E/3281.

His desideriis satisfit numero novo 3: De apostolatu laicorum fundamentis.

5. Aliqui E/3305; 3310, 3366, 3454 desiderant ut in clariore luce ponatur *ratio propria apostolatus laicorum*.

Hac in re caute procedendum erat, ratione habita eorum quae continentur in Constitutione dogmatica De Ecclesia. Propria ratio nunc clarius apparere videtur; non tamen erat restringenda ad animationem ordinis temporalis christianam, nec ad apostolatum qui mandato Hierarchiae exercetur.

6. Aliqui desideraverunt ut magis appareat *unitas apostolatus* E/3278; eiusque interna *connexio* E/3342.

Textus in hoc sensu perfectus est, praesertim in nn. 2, 3, 5, 23.

7. In specie aliqui Patres petierunt ut ratio maior habeatur cultus divini E/3278, ut clarius fiat in quo consistat animatio ordinis temporalis E/3334, unus Pater E/3282 optat ut magis evolvatur ratio «mandati».

Textus redactus est in hoc sensu; de ultima optione cf. n. 24.

III. *De supplendis vel omittendis* – 1. Pauci Patres tantum, inter quos E/3276, 3326, desiderant ulteriorem *abbreviationem* schematis; maior pars additamenta postulat.

2. Praeter ea quae iam in antecedente Parte II dicta sunt de augenda doctrina, praesertim desideratur *amplior tractatio spiritualitatis*, quae laicorum apostolatu respondet. Ita E/3276, 3280, 3281, 3300, 3304, 3307, 3372, 3392, 3394, 3403, 3522.

Commissio statuit addendum esse proprium numerum 4: De spiritualitate laicorum in ordine ad apostolatum.

3. Pariter desideratur *additio capitis de formatione ad apostolatum* E/3278, 3279, 3230, 3307, 3326, 3337, 3366, 3372, 3428, 3453, 3577, 4606.

Commissio addit proprium caput VI: De formatione ad apostolatum.

4. *Speciales additiones* desiderantur hae:

- a) *de dialogo* in apostolatu: E/3282, 3302, 3311, 3313, 3415;
- b) *de missionario apostolatu*: E/3299, 3329, 3335, 3336; de spiritu missionario totius Ecclesiae E/3378;
- c) *de dimensione historica*: E/3325;
- d) *de problematibus apostolatus moderni*: E/3325;
- e) *de participatione laicorum in regimine*: E/3327, 3341, 3393, praesertim in paroecia, in administratione: E/3317;
- f) *de iure perficiendo laicorum*: E/3313;
- g) *de relaxationis apostolatu*: E/3334;
- h) *de Institutis Saecularibus*: E/3334, 3512, 3518, 3519;
- i) *de charactere communitario* apostolatus: E/3304, 3378;
- j) *de apostolatu iuvenum*: E/3303, 3304, 3307, 3366, quibus contradicit 3378;
- k) *de opinione publica formanda*: E/3281, 3341;
- l) *de praeparatione sacerdotis* ad iuvandos laicos in apostolatu: E/3188, 3308;
- m) *de libertate conscientiae agnoscenda*: E/3464.

Pluribus ex his desideriis novus textus satisfacit. Mensuram ei positam excedere videbantur c) et d); quaestio e) caute insinuatur in capite V; h) non pertinet ad nostrum schema.

5. Duo Patres postulant *commemorationem B. M. V.* in schemate: E/3302, 3335.

Cui respondet n. 4: De spiritualitate laicorum in ordine ad apostolatum.

6. Duo Patres E/3305, 3512 postulant ut magis ratio habeatur condicionis *Ecclesiarum Orientalium*.

IV. *De aliquibus accentibus commutandis* – 1. Aliqui Patres desiderant ut illi *accentus* qui in schemate ponuntur, *fortius* elaborentur et proponantur: ita E/3310, 3371, 3433, qui deplorant aliquam ambiguitatem quae coniungitur cum «via media» schematis. In specie desideratur *elatio libertatis laicorum*:

III

E/3323, 3434, 3304, 3300, observantia principii subsidiaritatis E/3323, 3583. Aliquibus in locis schema adhuc defectu *clericalismi* laborat E/3317, 3394, 3336, 3313, 3324, 3512; vel saltem periculum talis clericalismi existeret E/3327; postulatur *melius aequilibrium* inter auctoritatem Hierarchiae et libertatem laicorum E/3309; etiam reprobando explicite neoclericalismum E/3305. In oppositione aliqui Patres E/3277, 3284, 3351, 3582 desiderant maiorem *accentuationem auctoritatis Hierarchiae*; explicitam damnationem laicismi postulat E/3301. Contra haec alii E/3403, 3434 observant schema hac in re sequi *iustum aequilibrium*.

2. *Quod formas apostolatus attinet*, quidam Patres E/3312, 3523, insistunt magis in animatione christiana ordinis temporalis, alii in evangelizatione ambitus socialis E/3283, in aspectu communitario apostolatus E/3282, 3304; E/3279 provocat ad mysterium Incarnationis magis respiciendum. Sed monetur etiam in hoc accentu pericula adesse. Timent insuper aliqui Patres E/3317, 3337, ne nimium tribuatur apostolatu organizato, praesertim Actioni Catholicae E/3276, 3336, 3373, desiderant aequilibrium melius inter organizatam et «personalem formam» E/3338. Pluribus tamen accentus positi placent, ut 3303; immo 3417 magis efferri vult organizationes.

3. Quidam desiderant ut magis ratio habeatur *cooperationis oecumenicae*: E/3305; immo cum non credentibus E/3310; alii magis volunt ut insistatur *in aspectu internationali* E/3279, 3398; E/3281 ut praeter caritatem urgeatur magis iustitia.

4. In campis assignandis aliqui desiderant ut magis respiciatur apostolatus inter operarios E/3283: 3459.

Plurimis his desideriis ratio habita est in textu emendato; singula apparent in Relationibus de singulis numeris.

V. *De ordine et stylo* – 1. *De ordine* plures Patres *difficultates movent*, novumque, sed diversum, postulant ordinem. Ratio habita est huic difficultati motae ab E/3276, 3278, 3283, 3417, 3326, 3336, 3583, per additionem novi capitis de formatione, aliquorum numerorum qui nexum magis illustrant et per commutationem aliquorum numerorum. Ita etiam character nimis «musivus» minuitur, quem deplorat E/3284.

Aliquibus tamen Patribus *ordo placuerat*, E/3284 et 2689: praesertim ex rationibus practici finis schematis, non timendas esse aliquas repetitiones E/3426.

2. Aliqui desideraverunt ut *tonus sit minus iuridicus* E/3276, *minus exhortativus* 3336; alii (E/3278; 3279: 3307; 3313) desiderant *maiorem dynamismum in modo loquendi*; dignum alicui Magnae Chartae apostolatus laicorum E/3417; pariter obicitur tonus adhuc *nimis paternalisticus* E/3278.

3. Plures postulant *revisionem locorum ex S. Scriptura, latinitatis necnon elegantiae styli* E/3583, 3584, ut totum *una manu scribatur* E/3373.

4. E/3523 petit ut etiam *Prooemium et Exhortatio finalis numeris signentur*.

His desideriis, pro posse, satisfacere conata est Commissio in nova forma emendata textus.

IV Modi generales: 1 – Schema nimis longum: abbrevietur (1 Pater).

R. – Approbatum est in Congregatione Generali.

2 – Lingua latina magis curanda est, ut Concilio Oecumenico, quod hac lingua utitur, indigna non sit (2 Patres).

R. – Emendationes opportunae factae sunt.

3 – Adhuc manet in schemate aliqua dicotomia vel divisio nimis stricta inter valores ordinis spiritualis et valores ordinis temporalis, inter missionem in temporalia et missionem in spiritualia. Non satis clare assumitur propositum divinum Patris esse *Unicum*. In Christo Domino valores ordinis creatorius et valores ordinis redemptionis inseparabiliter exstant. Unde hoc verificari debet etiam in totius Ecclesiae missione (1 Pater).

R. – Aliqualiter satisfecit Commissio.

I

II

4 – Unus Pater monet cavendum esse a periculo concurrentiae cum schemate XIII ne aliquae praecisiones, quamquam breves, omittantur in hoc schemate scil. 1. de valore apostolico in actionem reflexionis. 2. de relatione vitae et regni. 3. de nexu laicatus et sacerdotii. 4. de actione Domini in corde hominum eiusque consequentiis apostolicis. 5. de praesentia huic mundo v. g. christianorum in institutionibus internationalibus non confessionalibus. 6. de dialogo cum non christianis deque habitu in relatione ad eos in hoc dialogo.

R. – Si bene intellexit Commissio sollicitudines patris, modeste remittit: 1) ad n. 14; 2) ad n. 4; 3) ad n. 3 et 25; 4) ad n. 3 et 4; 5) ad n. 14 et 21; 6) ad n. 14 et n. 27.

5 – Unus Pater vellet ut loco «laici» scribatur «fideles laici», ut indoles christia-

III

na et sacra illorum melius exprimatur. Et haec est mens redactorum ut patet ex ipso textu.

R. – Commissioni videbatur sufficiens si in Prooemio expresse dicatur «christi-fideles laici», et deinde in toto Decreto subintelligitur. Ceteroquin in capite IV Constitutionis dogmaticae *Lumen Gentium* sermo est «De Laicis».

Modi particulares: 6 – Quinque Patres proponunt ut titulus schematis mutetur et dicatur: *De participatione Laicorum in missione Ecclesiae*, vel saltem addatur tamquam subtitulus.

R. – Commissio censuit titulum non esse mutandum sive quia inde ab initio in hac forma praestitutus est et semper in discussionibus usitatus, sive quia ex toto contextu ad evidentiam patet hic agi de participatione Laicorum in missione Ecclesiae.

IV

I [n. 1, 5, 1]

II [Prooem., 5, 1-8]

PROOEMIUM GENERALE

[Prooemium].

5

5 [1.]

Sacrosanctum Concilium Vati-
canum II...

Sacrosanctum Concilium Vatica-
num II, cum praecipuum sibi fi-
nem proposuerit altiore om-
nium membrorum Ecclesiae/vi-
tam spiritualem et intensiorem
actuositatem apostolicam asse-
quendam,¹postquam egit de lai-
cis in Constitutione «de Eccle-
sia», hic iterum **animu**m con-
vertit ad eosdem christifideles laicos
ut speciali modo in mentem/revo-
cetur dignitas et necessitas apo-
stolicae operositatis eorum, prin-
cipia enuntientur directionesque
pastorales dentur ad efficacius
huius apostolatus exercitium. [A]

2

3

4

5

6

7

8

II ¹ Cf. IOANNES XXIII, Const. Ap. *Humanae Salutis*, 25 dec. 1961: A.A.S., 54 (1962), p. 6.

II *Quoad textum: Ad Prooemium.* [A] Nonnulli Patres [E/256, E/326, E/351, E/413, E/495, E/2147] vellent ut divisio: status clericalis, status perfectionis et status communis christifidelium cum terminologia aliorum schematum componatur.

R/ Hoc desiderium nobis aequum visum est, sed quia de hac divisione clare et sufficienter agitur in Schemate De Ecclesia (cap. De laicis) in hac redactione eam omisimus.

III (A) Commissio satisfacere intendit desideriis plurium Patrum (E/3278, 3307, 3309, 3314, 3326, 3337, 3394, 3435), qui explicite petierant ut logica connexio cum Constitutione dogmatica De Ecclesia clare appareat.

IV 7 – 1 Pater vellet ut duo verba initialia decreti mutentur et ponatur simpliciter *Apostolatus Laicorum*. Alius Pater proponit ut saltem ordo duorum verborum invertatur hoc modo: *Apostolica actuositas*. 1 Pater proponit ut quaeratur aliud verbum magis latinae concinnitati consonum et non dicatur: *actuositas*. 1 Pater vult ut duo priora verba decreti sint «*Fideles Laici*».

R. – Commissio accepit secundam propositionem et mutavit ordinem duorum priorum verborum: *Apostolica actuositas*. Sic sufficienter providetur latinitati, cum verbum actuositas sit communiter receptum in aliis documentis Concilii.

8 – 1 Pater vellet ut tertia alinea seu paragraphus secundo loco ponatur.

R. – Non admittitur quia non videtur necessarium.

9 – Pag. 7, linn. 1-13: Quattuor Patres volunt ut lingua latina melius perpolia-

III [n. 1, 7, 1-6]

IV [n. 1, 609, 1-4]

PROOEMIUM

PROOEMIUM

7 1.

9 1.

609

ACTUOSITATEM APOSTOLICAM
 2 *populi/Dei* impensio-
 3 *reddere volens*,¹ Sacrosancta/Sy-
 4 *nodus sollicitate se* ver-
 5 *tit ad christifideles laicos,*
 6 *quorum partes in missione Ec-*
clesiae proprias et omnino neces-
sarias iam alio in loco/comme-
*moravit (A).*² [cf. p. 8, ln. 12-14]

7 *APOSTOLICAM ACTUO-*
 8 *SITATEM populi Dei* impensio-
 9 *reddere volens*,¹ Sacrosancta Sy-
 10 *nodus sollicitate se* ver-
 11 *tit ad christifideles laicos,*
 12 *quorum/partes in missione Ec-*
 13 *clesiae proprias et omnino neces-*
 14 *sarias iam aliis in locis/com-*
*memoravit.*² [cf. p. 610, ln. 7-8]

III, IV ¹ Cf. IOANNES XXIII, Const. Apost. *Humanae Salutis*, 25 dec. 1961: A.A.S., 54 (1962), [III: p. 6; IV: pp. 7-10].

III ² Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, nn. 33 ss.: A.A.S., 57 (1965), p. 39 ss.

IV ² Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, «Lumen gentium», cap. IV nn. 33 ss.: A.A.S., 57 (1965), pp. 39 s.; cf. etiam Const. *De Sacra Liturgia*, nn. 26-40: A.A.S., 56 (1964), pp. 107-111; cf. Decretum *De instrumentis communicationis socialis*: A.A.S., 56 (1964) pp. 145-153; cf. Decretum *De Oecumenismo*, «Unitatis redintegratio», A.A.S., 57 (1965), pp. 90-107.

tur et suggerunt novam redactionem.

R. – Non accipitur ad litteram nova redactio proposita, tamen partim ei satisfit quasdam expressiones immutando.

10 – Pag. 7, lin. 2: Male citatur constitutio *Humanae salutis*, nam in pag. 6 nihil huiusmodi invenitur. Fortasse aliquid in pag. 7-10 sed melius res proponuntur sub respectu latinatis (3 Patres).

R. – Admittitur et fit debita correctio.

11 – Pag. 7, linn. 2-3: Loco «*Sacrosancta Synodus*» dicatur «*Sacrosanctum Concilium*», quia hodie *Synodus* habet significationem technicam ex motu proprio «*Apostolica sollicitudo*» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia iam pluries ita citatur in aliis documentis.

12 – Pag. 7, linn. 3-4: Dicatur *viros et mulieres*, post «*christifideles laicos*» (4 Patres).

R. – Non admittitur quia non videtur necessarium.

13 – Pag. 7, lin. 5: Dicatur «*et quorum actionem omnino necessariam iam alio in loco...*», quia distingui debet inter *partes* laicorum in Ecclesia et eorum *actionem* in ordine ad apostolatam (1 Pater).

R. – Non admittitur. Partes proprias implicent evidenter actionem laicorum.

14 – Pag. 7, lin. 5: Non dicatur «*alio in loco*» sed aperte «*In Constitutione dogmatica de Ecclesia*» (5 Patres). Non dicatur «*alio in loco*» sed «*aliis in locis*». Etenim, non solum in Constitutione de Ecclesia hoc dicitur, sed etiam in aliis locis: De Sacra Liturgia, De Oecumenismo (1 Pater).

I [n. 3, 5, 30 – 6, 1-9]

II [Prooem., 5, 9-15]

[3] Licet nulla aetate defuerit
laicorum apostolatus,

Licet nulla aetate defuerit in 9
Ecclesia apostolatus
laicorum, cum/ad ipsam natu- 10
ram Ecclesiae, pertineat,

6 nostris tamen /tempori-
bus, non sine peculiare Spiritu
2 Sancti motione, in christifide-
3 lium animis et in ipsa communi-
tate christiana vividior et profun-
4 dior sensus Ecclesiae efficitur et
clarior fit conscientia etiam/lai-
cos Ecclesiam esse et eius vitam
5 participare ac de ea respondere.³

6 Progressus scientificus et
7 technicus, hominum in dies auc-
tus /numerus, peramplum
rerum profanarum dominium

8 ac multiplicitas relatio-
num socialium inter homines
magis magisque

9 dilatata sunt spatia quae
laicorum praesertim
exspectant apostolatam.

nostra tamen haec tempora
omnino latiore[m] expostulant. 11
[B]

Progressus enim scientificus et
12 technicus,/hominum in dies aug-
gescens numerus, peramplum
13 rerum profanarum dominium,
faciliora subsidia communica-
tionis ac multiplices relatio-
14 nes inter homines,
non solum in im-
15 mensum dilatarunt campum apo-
stolatus/laicorum

ve-

I ³ Pius XII, *All. ad Cardinales*, 18 febr. 1946: A.A.S., 13 (1946), pp. 101-103; *Sermo ad Iuvenes Operarios Catholicos*, 25 aug. 1957: A.A.S., 24 (1957), p. 843.

R. – Utrique petitioni satisfieri censuit Commissio dicendo in textu: «*aliis in locis*» et citando in relativa nota cetera documenta.

II [B] Unus Pater [E/495] optat ut explicitius dicatur laicorum apostolatam non esse aliquid omnino novum; aderat enim inde ab initio Ecclesiae.

R/ Nunc in paragrapho secunda Prooemii hoc magis explicite dicitur.

III (B) Sic clarius exprimitur nexus inter vitam christianam et apostolatam, ut E/3335 voluit.

IV 15 – Pag. 7, linn. 6-7: Magis adhuc clare debet elucere conceptus cur laici apostolatam vacare debent; ita ut sit revera cardo huius schematis et non tantum in luce ponatur quod lin. 31 ss. exprimit (1 Pater).

R. – Non omnia dici possunt initio. Decursu textus clare apparet cur laici vocantur ad apostolatam.

16 – Pag. 7, lin. 7: Non «*oriundus*» sed «*promanans*» (2 Patres).

R. – Admittitur.

17 – Pag. 7, lin. 9: Vitetur repetitio: «*Actuositas*» reperitur quater in prooemio (1 Pater).

III [n. 1, 7, 6-23]

7 *Apostolatus enim laicorum, ex ipsa eorum christiana vocatione oriundus, numquam potest in Ecclesia deficere* (B).
 8 *Quam spontanea fuerit huiusmodi actuositas/in primordiis Ecclesiae, quamque frugifera,/ipsae Sacrae Litterae luculenter demonstrant*(cf. *Act.* 4, 31; 11, 19-21; 18, 26; *Rom.* 16,/1-16; *Phil.* 4, 3).
 14 *Nostra autem tempora non minorem exigunt zelum laicorum, immo, condiciones hodiernae omnino impensiores et latioremscunt actuositatem apostolicam eorum.*

18 *Augescens enim in dies numerus hominum, scientiarum atque technicarum artium progressus,arctiores*

inter homines
 21 *necessitudines, non solum in immensum dilatarunt apostolatus laicorum spatia magna ex parte iis tantum aperta,ve-*

IV [n. 1, 609, 4-14]

15 *Apostolatus enim laicorum, ex ipsa eorum christiana vocatione promanans, numquam potest in Ecclesia deficere.*
 16 *Quam spontanea fuerit/huiusmodi actuositas in primordiis Ecclesiae, quamque frugifera, ipsae Sacrae/Litterae luculenter demonstrant* (cf. *Act.* 11, 19-21; 18, 26; *Rom.* 16, 1-16;/*Phil.* 4, 3).
 8 *Nostra autem tempora non minorem exigunt zelum laicorum, immo condiciones hodiernae omnino impensiores et latioremscunt apostolatumeorum.*

Augescens enim in dies numerus hominum, scientiarum atque technicarum artium progressus, arctiores

inter homines
 21 *necessitudines non solum/in immensum dilatarunt apostolatus laicorum spatia, magna ex parte ipsis/tantum aperta, ve-*

R. – Admittitur et quaedam repetitiones vitantur [cf. ln. 17].

18 – Pag. 7, lin. 12: Omittatur citatio *Act.* 4, 31 (3 Patres).

R. – Admittitur et supprimitur citatio.

19 – Pag. 7, lin. 13: Post lineam 13, haec verba addantur vel similia: «*Decursu vero saeculorum, semper, etsi diversis modis ac formis iuxta diversas locorum temporumque condiciones, haec christifidelium operosa generosaque praesentia magnos fructus attulit apostolicae Ecclesiae navitatis in mundo*» (2 Patres).

R. – Non admittitur quia dubitatur utrum historice verum sit «semper» ita fuisse.

20 – Pag. 7, lin. 15: Loco «zelum apostolicum» dicatur simpliciter: *actio laicorum* (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia melior videtur expressio «zelus».

21 – Pag. 7, lin. 20: Post verba «inter homines necessitudines», addantur haec vel similia verba: «*necnon, in terris catholicis, invalescens laicizatio et paganizatio vitae, idearum et morum, ac succrescens ignorantia religiosa*» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium.

22 – Pag. 7, lin. 22: Loco «iis» ponatur «ipsis». Et, lin. 24, loco «ipsorum» ponatur «eorum» (1 Pater).

R. – Admittitur.

I

II [Prooem., 5, 15-19]

rum etiam problemata nova excitarunt quae eorum sollicitam/curam exspectant. 16

Hic apostolatus suapte natura necessarius, hodiernis/in adiunctis urgentior adhuc efficitur, non solum ob insufficientem numerum cleri, sed praesertim ob alienationem quarundam provinciarum/vitae humanae ab omni ordine religioso vel ethico. [C] 17 18 19

[cf. ln. 17-18]

Huius

II [C] Duo Patres [E/2160] scribunt urgentiam apostolatus laicorum hodie proflui: 1° ex paucitate cleri in pluribus regionibus mundi, et 2° ex condicionibus hodiernae societatis.

R/ Commissio, omnibus perpensis, sic redegit textum in Prooemio: «Hic apostolatus (laicorum) suapte natura necessarius, hodiernis in adiunctis urgentior adhuc efficitur, non solum ob insufficientem numerum cleri, sed praesertim ob alienationem quarundam provinciarum vitae humanae ab omni ordine religioso vel ethico».

III (C) E/3325 petiit ut de apostolatu laicorum mentio fiat sub aspectu historico. Quatenus brevis Prooemii ferebat his verbis respondetur huic desiderio.

(D) E/3312 et 3280 postulabant ut modo magis positivo exprimatut autonomia quae in multis provinciis vitae humanae succrevit, non sine abscensione ab ordine ethico et religioso. Commissio annuit huic petitioni.

(E) Ratio illa quae in priori textu afferebatur, de necessitate apostolatus laicorum ob insufficientem numerum cleri, utpote pro pluribus Patribus (E/3204, 3279, 3369, 3402) nimis negativa et extrinseca, modo magis positivo exprimitur.

IV 23 – Pag. 7, lin. 25: Post «expostulant», addere: «*In vastis humanitatis campis, exteme seiunctis ab Ecclesia, veritates verique valores humanitatis et moralitatis exstant, qui, ad ipsos fontes, christianos videlicet revocandi sunt*» (36 Patres).

R. – Non admittitur quia longior additio non concordat cum normis.

24 – Pag. 7, lin. 26: Loco «provinciarum» ponatur «*hominum rerum*». Sic locutio magis concreta erit (2 Patres).

R. – Non admittitur.

25 – Pag. 7, lin. 28: a) Loca «secumferens quamdam abscensionem» dicatur:

III [n. 1, 7, 23 – 8, 4]

24 rum etiam nova suscitarentur proble-
 25 mata quae/ipsorum
 26 sollertem curam studium-
 27 que expostulant (C).
 28 Eo urgentior huiusmodi aposto-
 29 latus/redditur quatenus autono-
 30 mia multarum
 31 [cf. p. 7, ln. 31 - p. 8, ln. 3]

27 provinciarum vitae
 28 humanae plurimum, uti par est,
 29 succrevit (D), quandoque vero se-
 30 cumferens quandam abscessio-
 31 nem ab ordine ethico/et religio-
 32 so cum gravi discrimine vitae
 33 christianae.
 34 Insuper multis in regionibus in
 35 quibus/sacerdotes admodum
 36 rari sunt vel, ut quandoque ac-
 37 cidit, debita ministerii libertate
 38 privantur, sine laicorum opera
 39 Ecclesia vix posset/praesens et
 40 actuosa esse (E).
 41 Huius multiplicis urgentisque

IV [n. 1, 609, 14 – 610, 3]

22 rum etiam nova suscitarentur proble-
 23 mata quae eorum
 24 sollertem curam studium-
 25 que expostulant. 15
 26 Eo urgentior huiusmodi aposto-
 27 latus/redditur quatenus autono- 16
 28 mia multarum
 29 [cf. p. 609, ln. 19 - p. 610, ln. 2]

24 provinciarum vitae
 25 humanae plurimum, uti par est, 17
 26 succrevit, aliquando cum
 27 quadam abscessio- 18
 28 ne ab ordine ethico ac/religio-
 29 so et gravi discrimine vitae
 30 christianae. 19
 31 Insuper multis in regionibus/in
 32 quibus sacerdotes admodum 27
 33 pauci sunt vel, ut quandoque ac- 26
 34 cidit, debita ministerii libertate
 35 privantur, sine laicorum opera
 36 Ecclesia vix posset praesens/et
 37 actuosa esse. 28,29
 38 Huius multiplicis urgentisque 8 3

«cum quadam abscensione» (6 Patres).

b) Constructio sit: «quandoque cum quadam abscensione ab ordine ethico et religioso secumferens, cum gravi vitae humanae discrimine» (2 Patres).

c) Loco «quandoque... vitae christianae» dicatur: «novas occasiones et nova pericula pro ordine ethico et religioso secumferens» (2 Patres).

d) Loco «vitae humanae plurimum, uti par est, succrevit, quandoque secumferens» etc. auferatur incisum «uti par est» et per consequens «vero» (1 Pater). R. – Ad a), b) et c). Commissio iudicavit emendationem esse accipiendam saltem ex parte et sic modificavit textum: «aliquando cum quadam abscensione ab ordine ethico ac religioso» omitting «secumferens» utpote superfluum et accuratius redigendo constructionem.

Ad d) Non admittitur quia ex contextu sat clare apparet «uti par est» referri ad ea quae praecedunt non ad ea quae sequuntur.

26 – Pag. 7, lin. 32: Deleatur «rari» et ponatur «pauci» (3 Patres).

R. – Admittitur quia etiam melius respondet textui evangelico «operarii autem pauci».

27 – Pag. 7, lin. 32: Post verba: in quibus sacerdotes admodum rari sunt», addatur: «vel technica et adaequata praeparatione carent» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

28 – Pag. 8, lin. 3: Loco «esse» ponatur «adesse» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Non videtur necessarium.

29 – Pag. 8, lin. 3: Post actuosa esse addatur: «Sana insuper evolutio Oecumenismi, qui nostro tempore tantopere Ecclesiam movet et qui natura sua totum Dei populum respicit, actuosam laicorum cooperationem in diversis suis campis exigit» (cf. De Oecumenismo, n. 4) (1 Pater).

R. – Non admittitur in hoc loco. Nam alibi iam hoc dicitur.

I		
	II [Prooem., 5, 19-22]	
	necessitatis/signum simul et felix responsum est evidens illa operatio Spiritus Sancti,/ubique hodie generosos laicos	20 21
	in servitium Christi et Ecclesiae suscitantis. ²	22

II ² Cf. PIUS XII, *All. ad Cardinales*, 18 febr. 1946: A.A.S., 38 (1946), pp. 101-103; *Sermo ad Iuvenes Operarios Catholicos*, 25 aug. 1957: A.A.S., 49 (1957), p. 843.

III (F) Commissio putavit accipiendam esse propositionem E/3312 et 3280; quae vult ut inter motiva quae hodie apostolatam urgentiorem efficiunt, ratio haberetur de nova conscientia quam laici de propria in Ecclesia responsabilitate adepti sunt [cf. *etiam* E/3513].

* Haec verba sunt summula numeri 15 textus prioris: (*Associationes fidelium in iure condito et condendo*). Quoad associationes de quibus agit Codex Iuris Canonici in canonibus 700-725, etsi non omnes immediate finem habent apostolicum, curent Ordinarii et respective moderatores ut spiritum vere apostolicum in earum membris excitent et forment. Curent etiam ut huiusmodi associationes sint adiutorio sibi invicem atque variis apostolatus inceptis.

Sodales autem apostolatui individuali et, pro viribus etiam consociato exercendo libenter se devoveant.

Insuper Sacrosancta Synodus mandat ut Commissio ad Codicem Iuris Canonici recognoscendum ea, quae de consociativis apostolatus laicorum formis in hoc Decreto dicuntur, in ius condendum recipiat, et ea, quae de associationibus fidelium in iure statuuntur, apostolatus Ecclesiae hodiernis necessitatibus accommodet.

(G) Commissio aestimavit verba de recognitione Codicis Iuris Canonici totum Decretum «De apostolatu laicorum» respicere, et ideo modo valde compendiato, ibi in fine Prooemii posuit ea quae in numero olim 15 dicebantur.

IV 30 – Pag. 8, lin. 5: Auferatur «simul et felix responsum» (2 Patres).

R. – Admittitur.

31 – Pag. 8, lin. 7: Post verba «propriae responsabilitatis», addatur: «et conse-

III [n. 1, 8, 4-17]

5 necessitatis/signum simul et fe-
 6 lix responsum est evidens
 6 operatio Spiritus Sancti
     laicos hodie ma-
 7 gis magisque propriae «responsa-
 8 bilitatis» conscios/(F) reddentis
 9 eosque ad servitium Christi et
 9 Ecclesiae ubique incitantis.³
 10 Hoc in decreto Concilium
 11 apostolatus laicorum naturam,
 12 indolem et varietatem illustrare
 13 intendit, necnon principia fun-
 14 damentalia enuntiare directio-
 15 nesque pastorales tradere ad
 16 eiusdem efficacius exercitium;
 17 quae omnia tamquam normae
 habeantur in recognoscendo iure
 canonico quod ad laicorum
 apostolatatum attinet* (G).

IV [n. 1, 610, 3-10]

30 necessitatis signum
     est evidens
 operatio/Spiritus Sancti
     laicos hodie ma-
 33 gis magisque propriae responsa-
 31 bilitatis conscios /reddentis
 eosque ad servitium Christi et
 Ecclesiae ubique incitantis.³
 Hoc in decreto Concilium
 apostolatus laicorum naturam,
 32 indolem et varietatem illustrare
 34 intendit, necnon principia fun-
 35 damentalia enuntiare instructio-
 nesque pastorales tradere ad
 36 eiusdem efficacius exercitium;
 quae omnia/tamquam normae
 habeantur in recognoscendo iure
 canonico quod ad laicorum
 38 apostolatatum attinet.

III, IV ³ Cf. PIUS XII, *All. ad Cardinales*, 18 febr. 1946: A.A.S., 38 (1946), pp. 101-102; IDEM, *Sermo ad Iuvenes Operarios Catholicos*, 25 aug. 1957: A.A.S., 49 (1957), p. 843.

quens obligationis» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia in «responsabilitate» iam continetur obligatio.

32 – Pag. 8, lin. 11: Dicitur «varietatem», quae varietas in schemate non legitur, nec erit possibile eam invenire. Melius dicatur «modo generalis», aut alio simili modo, ita ut schema respondeat proposito huic exposito (1 Pater).

R. – Non admittitur. In Decreto re vera innuitur varietas.

33 – Pag. 8, lin. 7: Post «propriae» addatur: «in Ecclesia condicionis et...» (2 Patres).

R. – Non admittitur, cum statim in sequenti linea de Ecclesia iterum sermo fiat.

34 – Pag. 8, lin. 12: Post «principia» addatur «aliqua» (1 Pater).

R. – Non admittitur quia non necessarium.

35 – Pag. 8, lin. 13: Loco «directionesque pastorales tradere», dicatur: «normas pastorales tradere... quae omnia prae oculis habenda sunt in recognoscendo iure canonico» (1 Pater).

R. – Admittitur sed diversimode et ponitur «instructiones».

36 – Pag. 8, linn. 14-15: Delenda quia nihil adiungunt ad doctrinam et ex sese patet quod in recognoscendo iure canonico, hoc fieri debet (1 Pater).

R. – Non admittitur.

37 – Pag. 8, lin. 16: Dicatur: «... canonico quod ad laicorum associationes attinet» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Decretum enim considerat fundamenta apostolatus.

38 – Pag. 8: Notula quae sub asterisco in fine numeri habetur, in textum introducat (1 Pater).

R. – Non admittitur quia sufficiens videtur illud quod in textu habetur.

I [n. 3, 5, 21-23]

II [n. 1, 5, 23-27]

I

DE LAICORUM VOCATIONE
APOSTOLICA [A]

5	{3.]	1.	23
		<i>[De participatione laicorum in missione Ecclesiae].</i>	
21	Totius Ecclesiae missio est opus Christi in terris continuare,	Ecclesiae/missio est opus Christi in terris continuare	24
		usque ad finem saeculorum, Deum glorificando, animas salvando, instaurando omnia in Christo.	25
22	non per solam Hierarchiam, sed	Quam missionem ipsa adimplet, diversis quidem modis,	26
23	omnes etiam christifideles/qui,	omnia sua/membra.	27

II *Ad 1.* [A] Optime notat Pater quidam [E/427] ut in textu sermo fiat non tantum de «iure, honore et officio laicorum» ad apostolatam, sed de eorum vocatione.

R/ Nunc totum caput I agit de laicorum vocatione apostolica, et etiam clare dicitur in textu: «Vocatio christiana natura sua vocatio quoque est ad apostolatam».

III *Ad titulum capituli:* (A) Accipiendo rationes ab E/3284 propositas, Commissio mutavit titulum: «De laicorum vocatione apostolica» in melius, nempe: «De vocatione laicorum ad apostolatam».

Ad num. 2: (A) Cum plures Patres (E/3278: 3281, [3302], 3301, 3308, 3311, 3323, 3338, 3342, 3394, 2777, [3518], 3519) quaesierint ut abundantius de fundamento doctrinali apostolatus laicorum ageretur, Commissio decrevit numerum ampliandum esse (addito etiam numero speciali, 3^a nempe, De apostolatus laicorum fundamentis).

IV 39 – Pag. 15: *Titulus.* Maneat titulus schematis praecedentis (1 Pater).

R. – Non admittitur.

40 – Pag. 15, linn. 1-22: 1 Pater proponit novum textum valde abbreviatum.

R. – Non admittitur quia textus a Concilio approbatus est.

41 – Pag. 15, lin. 2: «Ad hoc unum»: omittatur verbum «unum» quia superfluum (5 Patres).

R. – Admittitur.

42 – Pag. 15, lin. 2: Loco «nata» ponatur «missa» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia ita habetur in textu Pii XI.

43 – Pag. 15, lin. 2: Addere: «Ad hoc unum *ex latere Christi* nata est Ecclesia, ut regnum etc. ...»; «Nata» est nimis frigidum (1 Pater).

R. – Superfluum videtur et ideo non admittitur.

III [n. 2, 15, 1-9]

IV [n. 2, 610, 11-16]

		Caput I			Caput I	
		DE AD APOSTOLATUM (A)	39			DE AD APOSTOLATUM
15	2.			2.		11
		[De participatione laicorum in missione/Ecclesiae] (A).	40			
3		<i>Ad hoc unum nata est Ecclesia/ut regnum Christi ubique terrarum dilatando,</i>	41-43	Ad hoc	<i>nata est Ecclesia ut regnum Christi ubique terrarum dilatando/ad gloriam Dei Patris,</i>	12
4		<i>omnes homines salutaris re- demptionis participes efficiat,¹ et</i>	44	omnes homines salutaris re- demptionis participes efficiat, ¹ et	13	13
5		<i>per eos mundus universus re/ve- ra ad Christum ordinetur.</i>	45	per eos mundus universus re ve- ra ad Christum ordinetur.	14	14
6		<i>Omnis navitas/Corporis Mystici hunc in finem directa apostola- tus dicitur quem Ecclesia per</i>	46	Omnis/navitas Corporis Mystici hunc in finem directa apostola- tus dicitur quem/Ecclesia per	15	15
7		<i>omnia sua membra, variis qui- dem modis, exercet.</i>	47	omnia sua membra, variis qui- dem modis, exercet; <i>vocatio enim christiana, natura sua, vocatio</i>	16	16
8			50			

III, IV ¹ Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae*: A.A.S., 18 (1926), p. 65.

44 – Pag. 15, lin. 3: Addere: «... regnum Christi ubique terrarum dilatando *ad gloriam Dei Patris*» (39 Patres); vel «*ad Christum in gloriam Dei ordinetur*» (1 Pater).

R. – Admittitur «*ad gloriam Dei Patris*».

45 – Pag. 15, lin. 3: Post «ut» dicatur «regno Christi ubique terrarum dilatando ... *participes efficiantur* et per eos *quoque* mundus...» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Non necessarium apparet.

46 – Pag. 15, linn. 5-6: Dicatur: «et per eos *omnia in Christo instaurentur*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

47 – Pag. 15, lin. 6: Loco «ad Christum» ponatur: «*Per Christum ad Deum*» vel «*Ad Deum per Christum*» (3 Patres).

R. – Iam provisum est in praecedentibus.

48 – Pag. 15, lin. 9: Omittatur «sicut in viventis... quod est Ecclesia» quia comparatio ex se non tenet in omnibus et locutio adhibita ad aliquas non accuratas praebeat occasionem interpretationes (1 Pater).

R. – Non admittitur. Si comparatio tenet apud S. Paulum, a fortiori tenet hoc in loco.

49 – Pag. 15, linn. 11-13: a) 1 Pater: mutetur ratione latininitatis «*participat oportet*». b) 1 Pater: dicatur: «... mere passive sese gerit sed simul cum vita corporis eiusdem operositatem quoque *participat*». c) 1 Pater: loco «gerere debet» dicatur «*gerit*». d) 1 Pater: loco «sese gerere debet... participet oportet...» dicatur: «*sese gerit... participat*».

R. – Admittuntur modi b, c, d, et scribitur «*sese gerit*»... «*participat*».

50 – Pag. 15, lin. 16: Post lineam 16 vel in fine paragraphi addatur: *vocatio enim christiana, natura sua, vocatio quoque ad apostolatatum est* (1 Pater).

R. – Admittitur.

I [n. 3, 5, 23-29]

vi insertionis

24 Corpori Mystico et participatio-
nis missionis, praesertim Rega-
25 lis Sacerdotii Christi, recipiunt
26 ius, honorem et/officium exer-
cendi, modo sibi proprio, apo-
27 stolatum eiusdem Ecclesiae; et
sicut mysteria Incarnationis et
28 Redemptionis divinam/erga ho-
mines caritatem manifestant,
ita omnia christifilium/opera
29 hanc ipsam caritatem cum/ho-
minibus communicant eiusdem-
que testimonium praebent.

II [n. 1, 5, 27 – 6, 7]

Corpus enim Mysticum non si-
nit ullum membrum esse mere
passivum;

6

vocatio christiana natura sua
vocatio quoque est ad apostola-
tum.

2

«Apostolatus», qui nomen tra-
hit
a munere docendi, regendi et
sanctificandi Apostolis concredi-
to eorumque successoribus, om-
nem etiam/Corporis Mystici [cf.
ln. 3-4]

3

4

5

actuositatem desi-
gnat, qua Evangelium Christi an-
nuntiatur et vita hominum Eius
Spiritu imbuitur.
Quo sensu omnia membra/Ec-

6

7

IV 51 – Pag. 15, lin. 20: «... nec Ecclesiae... prodesse dicendum sit»: quomodo concordatur cum doctrina... zizaniorum parabolae (Mt. 13, 24 sq. praes. 29): malum utique directe non prodest, sed utique indirecte (1 Pater).

R. – Textus ut iacet est satis clarus.

52 – Pag. 15, lin. 21: Dicatur «sibi ipsi prodest». Et tollantur verba «dicendum sit», quia severitatem nimiam sapit locutio (1 Pater).

R. – Non admittitur. Cum forma actualis melius exprimat sensum.

53 – Pag. 15, lin. 22: Dicatur: «Est in Ecclesia *varietas ministerii*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. «Diversitas» melius innuit essentialem diversitatem inter sacerdotium commune fidelium et sacerdotium hierarchicum.

54 – Pag. 15, lin. 23: Septem Patres proponunt ut non dicatur: «unitas missionis» sed: «unitas *finis*».

R. – Non admittitur quia mutatio non apparet necessaria.

55 – Pag. 15, linn. 25-26: Post «sanctificandi» addatur: «*munus cui sacerdotes consociantur*» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia non videtur necessarium.

56 – Pag. 15, lin. 25: Loco «potestate docendi, regendi et sanctificandi», dica-

III [n. 2, 15, 9-26]

10 *Sicut in viventis corporis compa-*
 11 *ge, nullum membrum /mere*
passive sese gerere debet, sed simul
 12 *cum/vita corporis eiusdem ope-*
 13 *rositatem quoque participet oportet,*
 14 *sic in corpore Christi, quod*
 15 *est/Ecclesia, «totum corpus se-*
 16 *cundum operationem in mensu-*
 17 *ram uniuscuiusque membri,*
 18 *augmentum corporis facit» (Eph.*
 19 *4, 6).*
 20 *Quinimmo tanta est in hoc cor-*
 21 *pore connexio et membrorum*
 22 *compactio (cf. Eph. 4, 16), ut*
 23 *membrum, quod ad augmentum*
 24 *corporis secundum/suam men-*
 25 *suram non operatur, nec Eccle-*
 26 *siae/nec sibi ipsi prodesse dicen-*
 27 *dum sit.*
 28 *Est in Ecclesia diversitas mi-*
 29 *nisterii, sed/unitas missionis.*
 30 [cf. In. 24-26]

Apostolis

24 eorumque successoribus a
 25 Christo collatum est munus in
 26 ipsius/nomine et potestate do-
 cendi, regendi et sanctificandi.

IV [n. 2, 610, 16-26]

quoque est ad apostolatam.
 48 *Sicut in viventis/corporis compa-*
 49 *ge, nullum membrum mere*
 50 *passive sese gerit, sed simul*
 51 *cum/vita corporis eiusdem ope-*
 52 *rositatem quoque participat,*
 53 *sic in corpore Christi,/quod*
 54 *est Ecclesia, totum corpus «se-*
 55 *cundum operationem in mensu-*
 56 *ram uniuscuiusque membri,*
 57 *augmentum corporis facit» (Eph.*
 58 *4, 6).*
 59 *Quinimmo tanta/est in hoc cor-*
 60 *pore connexio et membrorum*
 61 *compactio (cf. Eph. 4, 16), ut*
 62 *membrum quod ad augmentum*
 63 *corporis secundum suam men-*
 64 *suram non/operatur, nec Eccle-*
 65 *siae nec sibi prodesse dicen-*
 66 *dum sit.*
 67 *Est in Ecclesia diversitas mi-*
 68 *nisterii, sed unitas missionis.*

Apostolis

24 eorumque successoribus a
 25 Christo collatum est munus in
 26 ipsius nomine et potestate/do-
 27 cendi, sanctificandi
 28 et regendi.

At laici, muneris sacerdotalis, 58-61 At laici, muneris sacerdotalis,

tur: «potestate docendi, sanctificandi et regendi», sicut habetur in aliis documentis Concilii (1 Pater).

R. – Admittitur.

57 – Pag. 15, lin. 26: Post verbum «sanctificandi» haec vel similia verba addantur: «Navitas quam hi exercent est apostolatus sensu pleno et speciali, qui ab apostolatu laicorum differt sive ratione originis, sive ratione obiecti, sive ratione responsabilitatis» (7 Patres).

R. – Non admittitur.

58 – Pag. 15, lin. 26: Post «at», dicatur «etiam» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

59 – Pag. 15, lin. 26: Post «at laici», haec vel similia verba addantur: «Ob sacerdotium commune, muneris sacerdotalis», etc. (1 Pater).

R. – Non admittitur utpote non necessarium.

60 – Pag. 15, linn. 26-27: Dicatur: «At laici, muneris sacerdotalis, prophetici et regalis Christi participes effecti per Baptismum suas...» (2 Patres).

R. – Non admittitur quia sufficienter providetur in n. 3.

61 – Pag. 15, linn. 26-27: Loco «at laici, muneris sacerdotalis, prophetici et regalis Christi participes effecti, suas partes...», dicatur: «At laici, qui sunt mem-

I

II [n. 1, 6, 7-14]

clesiae apostolatam exercere debent; est enim innata necessitas vitae/christianae et obligatio quae oritur ex praecepto caritatis. 8

Hoc ius et officium ad apostolatam oritur ex ipsa christifidelium/cum Christo capite unione in caractere sacramentali Baptismatis et Confirmationis fundata et SS. Eucharistia nutrita. [B] 9

Membra enim Eius participant, variis quidem modis et mensuris, Eius Regale Sacerdotium et divinam missionem. [C] 10

[D] Hic apostolatus laicorum tantum se extendit, etiam ad res 11

12

13

14

bra Corporis mystici Christi, suas partes...» (1 Pater).
R. – Melius est ut servetur textus.

II [B] Unus Pater [E/530] iure meritoque petit ut ius et officium ad apostolatam dicatur proflui ex Confirmatione (in textu anni 1963 hac de re sermo erat solummodo in nota).

Alii quattuor Patres [E/2160, E/2222, E/2102, E/2329] petunt ut dicatur: ex Sacramentis Baptismi, Confirmationis et Eucharistiae.

R/ Commissio, ut satisfiat his observationibus, sic redegit textum: «Hoc ius et officium ad apostolatam oritur ex ipsa christifidelium cum Christo capite unione in caractere sacramentali Baptismatis et Confirmationis fundata et SS. Eucharistia nutrita».

[C] Unus Pater [E/485] optat ut veritas centralis seu cardo totius materiae schematis «Sacerdotium Regale Populi Christiani» magis appareat.

E converso alii Patri [E/2229] non placet «categorica affirmatio participationis Sacerdotii Christi, sine addito».

R/ Fatemur re vera clarius loquendum esse, ideoque proposuimus sic emendandam sententiam: «Membra enim Eius participant, variis quidem modis et mensuris, Eius Regale Sacerdotium et divinam missionem».

[D] Uni Patri [E/530] displicet omissio praecepti Domini «Euntes docete omnes gentes», quod esset fundamentum omnis apostolatus.

R/ Commissioni tamen hoc non videtur necessarium, quia in textu dicitur aequivalenter et magis dogmatice.

III (B) E/3278, 3317, 3342 petebant ut dicatur laicos participare de munere sacerdotali, prophetico et regali Christi. Commissio libenter annuit huic desiderio.

IV 62 – Pag. 15, linn. 27-28: Loco «regalis Christi participes effecti, suas partes in missione totius populi Dei...» dicatur: «regalis Christi suo modo participes effecti suas partes etc....» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium.

63 – Pag. 15, lin. 28: Ita legatur: «Suas partes in missione totius populi Dei sub ductu sacrae Hierarchiae explent...» (1 Pater).

R. – Non admittitur. De relatione ad Hierarchiam agitur in capite V.

64 – Pag. 15, lin. 29: Omittere haec verba: «in Ecclesia et in mundo...» (1 Pater).

III [n. 2, 15, 26 – 16, 1]

IV [n. 2, 610, 26 – 611, 6]

27	<i>prophetici et regalis Christi particeps effecti, suas partes in missione totius populi Dei explent/in Ecclesia et in mundo.</i> (B) ²	62	prophetici et/regalis Christi particeps effecti, suas partes in missione totius populi Dei/explent in Ecclesia et in mundo. ²	27
28		63		
29		64		611
30	<i>Apostolatium/reapse exercent sua operositate sive ad evangelizationem et santificationem hominum sive ad rerum temporalium ordinem spiritu/evangelico perfundendum et perficiendum, ita ut operositas in hoc ordine testimonium/Christi manifeste perhibeat et ad salutem hominum inserviat.</i>	65		
31		66	Apostolatium reapse exercent sua operositate ad evangelizationem ac santificationem hominum et ad rerum temporalium ordinem spiritu evangelico perfundendum ac perficiendum, ita ut/eorum operositas in hoc ordine testimonium Christi manifeste perhibeat et/ad salutem hominum inserviat.	2
32		67		3
33		68-70		4
34		71		5
35		72-73		6
36		74		
16	<i>Cum vero laicorum statui/hoc sit proprium ut in medio mundi ne-</i>		<i>Cum vero laicorum statui hoc sit proprium/ut in medio mundi ne-</i>	

III, IV ² Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, n. 31: A.A.S., 57 (1965), p. 37.

R. – Non admittitur.

65 – Pag. 15, lin. 29: Post «in mundo», addatur: «*quamvis non hierarchico modo*», ne confusio oriatur inter diversos modos participandi vel sacerdotio vel potestati regiminis Christi; de hac re loquitur clare recens Littera Encyclica *Mysterium Fidei* (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium hoc in loco.

66 – Pag. 15, lin. 29 – Pag. 16, lin. 5: Reassumatur ultima paragraphus et reficiatur: Unificentur ideae. Sunt eadem considerationes (1 Pater).

R. – Non admittitur quia textus uti iacet iam approbatus est.

67 – Pag. 15, lin. 29, ad pag. 16, lin. 5: a) Praeponere phrasim quae lin. 35 incipit. b) Loco duorum «sive» (linn. 30 et 32), scribere «*necnon*» (46 Patres).

R. – a) non admittitur, quia a Patribus in Aula textus approbatus est. Ad b): auferitur disiunctiva «sive... sive», cuius loco ponitur *et*.

68 – Pag. 15, lin. 34: Dicatur: ut *eorum* operositas (1 Pater).

R. – Admittitur.

69 – Pag. 15, lin. 34: Loco «ut operositas in hoc ordine» dicatur: «ut operositas in *caritate radicata*, sub hoc aspectu testimonium» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium.

70 – Pag. 15, lin. 34: Melius est tollere «in hoc ordine», ita ut hae duae ultimae lineae clare appareant sicut consequentiam amborum modorum apostolatus (1 Pater).

R. – Melius est ut servetur textus.

71 – Pag. 15, lin. 35: Omittatur «manifeste» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

72 – Pag. 16, linn. 1-5: Restauretur paragraphus praecedentis schematis (1 Pater).

R. – Non admittitur.

73 – Pag. 16, lin. 1: Loco «cum vero laicorum statui hoc sit proprium in medio mundi negotiorumque saecularium vitam agant», dicatur: «cum vero laicorum statui hoc sit proprium ut in *mundanis agentes negotiis saecularibus incumbant*». Etenim, etiam pastores in medio mundi vivunt; et verba proposita magis concordant cum Const. *de Ecclesia*, n. 31 (1 Pater).

R. – Textus ut iacet est satis clarus.

74 – Pag. 16, linn. 1-2: Ne citentur solum «negotia saecularia». Adest enim ministerium Verbi ut bene dicitur in n. 6 et alibi (1 Pater).

R. – Non admittitur.

I [n. 6, 8, 1-3]	II [n. 1-2, 6, 14-26]	
	temporales, quantum ipsa mis- sio Ecclesiae, iis solum muneri- bus exceptis quae/potestatem ordinis vel iurisdictionis exi- gunt. [E]	15 16
8 [6.]	2.	17
<i>[Multiformis apostolatus indivi- dualis].</i>	<i>[De apostolatu ab omnibus et singulis exercendo].</i>	
2 Omnium baptiza- torum, cuiusvis aetatis, sexus et condicionis, ius, honor et offi- cium est cum Christo collaborare 3 ad salutem confratum suorum.	Omnium et/singulorum laico- rum cuiusvis aetatis, sexus et condicionis, honor est et/offi- cium ut cum Christo adlaborent sua quisque mensura et modo ad/salutem omnium hominum; quae cooperatio eo fructuosior erit quo intimior eorum unio cum Christo et promptius res- ponsum gratiae Spiritus/Sancti. Imprimis spiritus apostolicus manifestatur, et etiam alitur, ora- tione, [A]/praesertim participatio- ne Sacrae Liturgiae, [B] pro Ec- clesiae aedificatione/ac mundi salute et humili tolerantia labo- rum aerumnarumque vitae, [C] necnon mortificationibus quibus christifideles sese Christo patien-	18 19 20 21 22 23 24 25 26

II [E] Improbatur unus Pater [E/530] modum loquendi de apostolatu laicorum. Apostolatus enim non est laicorum proprius, sed totius Ecclesiae; ergo magis loqui oportet de apostolatu in genere in constitutione dogmatica, et deinde aliud decretum explicare curabit munus laicorum.

R/ Fatemur hanc divisionem quidem optimam fore, tamen Commissio de laboribus Concilii coordinandis non ita ordinavit sequentium schematum. Alia ex parte, ea quae desiderantur quoad apostolatum in genere sat clare exponuntur in textu.

2. [A] Unus Pater [E/228, E/2146] reprobat nomen «oratio apostolica». Neologismus iste est inutilis. Non est enim timendum, ne fideles, in oratione Deum sedulo quaerentes, a necessitatibus apostolatus avertantur. Ideo simpliciter hortentur ut «orationem» colant.

R/ Ut satisfiat isti rectae observationi, dicimus: «Imprimis spiritus apostolicus manifestatur, et etiam alitur, oratione ...».

[B] Alius Pater [E/413] vellet ut clare dicatur: «orationem cuius fons praecipuus est participatio ad Sacram Liturgiam».

R/ Hoc desiderium nobis tam aequum visum est ut proponimus: «oratione, praesertim participatione Sacrae Liturgiae».

[C] Duo Patres [E/413, E/2254] petunt ut primo nominentur tolerantia aerumnarum vitae, infirmitatum a laborum, et tantum postea voluntariae paenitentiae.

III [n. 2, 16, 1-5]

2 *gotiorumque saecularium vitam*
 3 *agant, a Deo vocantur, ut spi-*
 4 *ritu christiano ferventes, fermenti*
 5 *instar apostolatuum suum in mundo exercent* (C).

IV [n. 2, 611, 6-8]

75 *gotiorumque saecularium vitam*
 76 *agant, ipsi a Deo/vocantur ut, spi-*
 7 *ritu christiano ferventes, fermenti*
 8 *instar in mundo apostolatuum suum exercent.*

[cf. n. 16, p. 40, ln. 1] [*]

[cf. n. 16, p. 261, ln. 3]

[cf. n. 16, p. 40, ln. 1-2]

[cf. n. 16, p. 40, ln. 8-13]

[cf. n. 16, p. 261, ln. 6-9]

R/ Post maturam disceptationem, in Submissione et deinde in Commissione, omittitur vocabulum «voluntariis», ne nimis extollatur voluntarietas, neque excludantur paenitentiae ab Ecclesia impositae, v. g. ieiunium; insuper vocabulum «paenitentia» mutavimus in «mortificationibus». Textus ergo nunc sic legitur: «... humili tolerantia laborum aerumnarumque vitae, necnon mortificationibus ...».

III (C) Ut melius respondeatur desideriis aliorum Patrum (E/3280, 3308, 3313, 3314, 3312, 3315, 3327, 3337, 3343, 3402, 3516), hic elaboratur notio apostolatus laicorum: apprime enucleata missione Ecclesiae, explanatur quomodo hanc missionem, mediantibus omnibus membris suis, Ecclesia exercent.

[*] N. 2 textus prioris: De apostolatu ab omnibus et singulis exercendo, transfertur in caput IV, cum novo titulo: De momento et multiplicitate apostolatus singulorum.

IV 75 – Pag. 16, linn. 3-5: Textus sic mutetur: «... ut spiritu ferventes et *Domino servientes*» (Rom. 12, 11) fermenti instar...» (3 Patres).

R. – Non admittitur, cum non videatur necessarium.

76 – Pag. 16, linn. 4-5: Ordo verborum mutetur quoad latinitatem «*fermenti instar in mundo apostolatuum suum exercent*» (2 Patres).

R. – Admittitur.

I [n. 3, 6, 10-15]

[3] Huiusmodi autem apostolatus
6 urgentior fit

10 eo quod
11 multi homines, in neopaganismo versantes, longe a Christo
12 et Ecclesia/vitam degentes, non possunt nisi per vicinos laicos
13 Evangelium/audire et Salvatorem agnoscere,
14 et eo quod multae provinciae/ordinis temporalis absque debito
15 reguntur respectu principiorum religiosorum ac moralium.

II [n. 2, 6, 26 – 7, 4]

ti conformantes pro fratribus satisfaciunt et intercedunt. 27

Sed spiritus apostolicus, totam activitatem humanam pervadens, [D] elucescere etiam debet coram hominibus testimonio vitae omnino sibi cohaerentis in fide, spe et caritate, [G] probitate morali [E] in omnibus negotiis [F]/et pauperum sollicitudine, quod est signum, etiam nostris temporibus/accommodatissimum, Christum in fidelibus suis viventem manifestans. 31 32

Ex hac praesentia et apostolica operositate laici creare possunt et/debent in variis societatis campis condiciones quae vitam vere humanam/et christianam possibilem et facilem reddant. 33 34 35

Verus denique zelus apostolicus, hac actione sola non contentus, opportunas quaerit occasiones etiam verbis Christum annuntiandi, [H] eo/magis quia multi homines, 36 37 7

longe a Christo et Ecclesia versantes, non possunt nisi per vicinos laicos Evangelium audire et Christum agnoscere. 2
Laicorum etiam est enucleare et diffundere doctrinam Ecclesiae, scientia/et experientia propria oblati. [I] 3 4

II [D] Duobus Patribus [E/427, E/2168] videtur melius omittere verba de pecunia, quia hoc officium clericis incumbit.

R/ In textu praesenti omittuntur ergo verba quae ad hanc rem referuntur.

[E] Uno Patri [E/427] displicent verba de «rectitudine morali» et eorum loco vellet ut ponatur «secundum vocationem suam vivant».

R/ In redactione praesenti hoc esset repetitio eorum quae antea dicuntur, saltem aliis verbis. Et hic Commissio re vera agere intendit de «probitate morali».

Alius Pater [E/413] petit ut dicatur: «ut sacramento Eucharistiae et Paenitentiae frequenter refecti».

R/ At in textu redactionis novissimae non amplius agitur de nutritione vitae cohaerentis: de qua aliqua dicuntur tamen in numero sequenti (n. 3).

[F] Unus Pater [E/2221] vellet ut explicitius exprimeretur idea, nempe: «... in omnibus activitatis aspectibus, etiam in negotiis mere profanis».

R/ Post maturam disceptationem, proponitur: «... probitate morali in omni-

III

[cf. n. 16, p. 40, ln. 17-22]

IV

[cf. n. 16, p. 621, ln. 12-14]

[cf. n. 16, p. 40, ln. 22-24]

[cf. n. 16, p. 621, ln. 12-16]

[cf. n. 16, p. 40, ln. 25-26]

[cf. n. 16, p. 621, ln. 16-17]

---

bus negotiis...».

[G] Unus Pater [E/530] optat ut extollatur idea testimonii «vitae cohaerentis cum fide».

R/ Ut satisfiat aliquomodo isti rectae observationi, dicitur nunc in textu: «Spiritus apostolicus, ... elucescere etiam debet coram hominibus testimonio vitae omnino sibi cohaerentis in fide, spe et caritate ...».

[H] Duobus Patribus [E/2160] non videtur sufficiens formula negativa: «numquam negligant apostolatam verbi».

Tertius [E/2221] autem petit ut positive exprimaturs hisce verbis: «... et, si hoc iudicant possibile, cum fiducia verbum Dei communicent».

R/ Omnibus perpensis, Commissio hanc formulam proponit: «Verus zelus apostolicus opportunus quaerit occasiones etiam verbis Christum annuntiandi ...».

[I] Vigintisex Patres [?] insuper petunt ut dicatur: «Christianus rationem – suae spei reddere debet, et numquam de ea erubescere», vel [E/357] aliis ver-

I [n. 47, 29, 4]	II [n. 2-3, 7, 5-13]	
	Uno verbo, apostolatus laico- rum ad essentiam pertinet testi- monii/Ecclesiae. [J]	5 6
29 [47.]	3.	7
4 [Quibus officium educationis et formationis incumbat].	[De formatione apostolica]. [A]	
	Cum vocatio ad apostolatum ad essentiam ipsam pertineat voca- tionis christianae, omnis educa- tio christiana includat necesse est formationem quoque ad apo- stolatum, [B] ita ut/unusquisque plene conscius reddatur suae par- tis in missione Ecclesiae/et, cari- tate Christi compulsus (cf. 2 Cor. 12, 15), aptus evadat ad suam missionem implendam. [C-F]	8 9 10 11 12
	[G] Haec autem formatio, ex	13

bis: «accusationibus contra Religionem et vitam christianam respondeant».

R/ Commissio iudicavit hanc ideam non esse repetendam, quia iam habetur aliquid in nn. 6 et 7 (per sua facta et dicta amorem divini Salvatoris demonstrant ...).

II [J] Unus Pater [E/2320] vellet ut etiam alia idea addatur, nempe: «Operibus ad apostolatus efficacitatem necessariis — etiamsi sub ductu Hierarchiae — proprio Marte manus apponant, et sua responsabilitate servent, amplificent, dirigant, sacerdotes ab eorumdem pondere sublevantes».

R/ Quia de relatione ad Hierarchiam, necnon de laicorum responsabilitate iam alibi (nn. 18 et 19) agitur, Commissio iudicavit hanc ideam hic non esse repetendam.

3. [A] Duo Patres [E/2160] petunt ut potius quam «formatio» dicatur in titulo: «De educatione apostolica».

R/ Collatis inter se rationibus, Commissio in titulo reliquit vocabulum «De formatione»; in textu tamen promiscue dicitur quandoque formatio, quandoque educatio.

[B] Unus Pater [E/413] exprimi cupit ideam, nempe: formationem apostolicam non debere disiungi a laicorum institutione simpliciter christiana.

R/ Mens quidem Commissionis semper haec erat; nunc autem clarius exprimitur idea: «... omnis educatio christiana includat necesse est formationem quoque ad apostolatum».

[C] Alius Pater [E/290, E/396] omissionem maioris momenti censet non determinari in textu Liturgiam esse medium efficax et continuum formationis spiritualis laicorum.

R/ Commissionem non fugit momentum Liturgiae in formatione, sed quia in numero praecedenti (n. 2) iam dicitur: «Imprimis spiritus apostolicus... aliter oratione, praesertim participatione Sacrae Liturgiae...» non videtur hanc ideam repetendam esse.

[D] Pater quidam [E/280] vellet ut agatur de spiritualitate laicorum qua tali,

III

[cf. n. 28, p. 60, ln. 1] [*]

[cf. n. 28, p. 60, ln. 1-2]

[cf. n. 28, p. 60, ln. 2-8]

IV

[cf. n. 28, p. 628, ln. 1]

[cf. n. 28, p. 628, ln. 1-4]

[cf. n. 28, p. 60, ln. 8-11]

[cf. n. 28, p. 628, ln. 4-6]

---

in qua pauca dicenda essent de spiritualitate familiae et matrimonii.

R/ Commissio iudicavit sufficientia ea quae in numero De familia dicuntur, quamvis modo generali, de spiritualitate et formatione in familia.

[E] Alius Pater [E/268] autem petit ut religiosae instructionis normae clare determinentur.

R/ At hoc est impossibile in schemate tam brevi, et re vera pertinet ad Directorium statuere normas particulares.

[F] Improbat unus Pater [E/384] sententiam: «Praeter propriam artem eas quoque noscant quae sociae sint».

R/ Unde expungenda libenter censuimus illa verba.

[G] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] et unus Pater [E/413] petunt, ut exercitia spiritualia ponantur inter media formationis, et quidem primo loco.

R/ In textu sic abbreviato non potuimus enumerare amplius media formationis, sed solummodo generalis affirmatio habetur: «... formatio, ex variis elementis spiritualibus constans...» in quibus includuntur etiam exercitia spiritualia.

Unus Pater [E/495] timet ne in textu exhibeatur formatio ad apostolatam tamquam aliquibus laicis tantum proposita et aliis denegata.

R/ Fatemur huic timori textum aliquomodo ansam praebuisse; nunc autem ita mutavimus illum ut non amplius sic sonare videtur.

[G] Improbat unus Pater [E/530] illam sententiam: «imprimis observetur necessitas laicos instituendi in doctrina sociali», quia Evangelium re vera «imprimis» tradendum est.

R/ In redactione praesenti illa verba non amplius dicuntur.

[G] Alius Pater [E/495] vellet quoad formationem ac actionem, ut dicatur explicite de peritia tam innata quam acquisita, et quidem theoretica simul ac practica.

R/ De hac idea nunc sat clare quaedam dicuntur in secunda paragrafo numeri.

III [*] N. 3 autem textus prioris: De formatione apostolica, secundum desideria plurium Patrum, uti suo loco exponentur, integrum novum caput constituit in fine totius tractationis.

I [n. 47, 29, 5-10]

II [n. 3, 7, 13-30]

variis elementis spiritualibus doctrinalibusque constans, complecti debet etiam cognitionem conditionis cuiusque/congruam, scientiarum socialium et artium; [J] quae formatio, in methodis probatis tam traditionalibus quam modernis fundata, non sola instructione recepta, sed praxi quoque apostolatus perficienda est. [H] Peculiari/modo haec formatio eo contendat ut idonei fiant ad relationes humanas/condendas atque fovendas.

Instituendi sunt ut christiane iudicent de/adiunctis rerum, utque suam actionem apostolicam spiritu evangelico eis/adaptent.³

Formatio apostolica igitur omnibus omnino impertienda est; in ipsa/pueritia incipienda, in adulescentia urgenda, et per totam vitam iuxta/diversas exigentias novarum responsabilitatum perficienda. [I]

Iis ad quos spectat educatio christiana, ex ipsa natura rerum officium/quoque institutionis ad apostolatum incumbit; inter quos praecipuum locum obtinent parentes vel tutores, sacerdotes, catechistae, magistri, et, pro suis membris, ipsae associationes.

Quae de formatione ad apostolatum in communi indicata sunt, etiam in scholis, collegiis et aliis institutis educationis observanda sunt.

5 Iis ad quos spectat educatio
christiana, ex ipsa natura rerum
6 officium quoque institutionis ad
7 apostolatum incumbit; inter/quos
praecipuum locum obtinent pa-
8 rentes vel tutores, sacerdotes, ca-
techistae, magistri et, pro suis
9 membris, ipsae associationes.
Quae de formatione ad aposto-
latum in communi praecepta
10 sunt, etiam in collegiis
et institutis sedulo per-
ficiantur.

II ³ Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: A.A.S., 53 (1961), p. 455.

II [G] Displicet, uni Patri [E/530, E/248] quod descriptio formationis fiat triplici illa expressione («slogan») «circumspicere... iudicare,... agire».

R/ Commissio, omnibus perpensis, hoc in loco expungenda censuit illa verba, sed de illis sermo fiet in n. 7.

[H] Idem Pater [E/318] improbat verba quae exprimunt formationem per actionem quasi modo pragmatico et activistico.

R/ Quamvis nobis principium generale exprimendum videtur, nunc aliis verbis hoc fecimus, quae pragmatismum seu activismum minime redolent, dicitur nempe: formatio «... non sola instructione recepta, sed praxi quoque apostolatus perficienda est».

III

IV

[cf. n. 28, p. 60, ln. 11-15]

[cf. n. 28, p. 628, ln. 6-8]

[cf. n. 30, p. 61, ln. 41 - p. 62, ln. 5]

[cf. n. 30, p. 629, ln. 21-24]

[cf. n. 30, p. 62, ln. 5-26]

[cf. n. 30, p. 629, ln. 24-36]

[cf. n. 30, p. 62, ln. 35-36]

[cf. n. 30, p. 628, ln. 41-43]

[cf. n. 30, p. 62, ln. 27-30]

[cf. n. 30, p. 628, ln. 37-39]

[I] Unus Pater [E/495] petit ut loco verborum: «... ut ad apostolatam prae-
parentur adulescentes et iuvenes» dicatur potius «ut catholici vere apostolici
fiant adulescentes et iuvenes...».

R/ Nunc autem breuius dicitur de illa formationis continuitate.

[J] Alius Pater [E/495] vellet ut dicatur «... laici integra catholica formatione
professionali vel technica, doctrinali et morali indigent».

R/ Idem conceptus nunc aliis verbis exprimitur: «Formatio ex variis elemen-
tis spiritualibus doctrinalibusque constans, complecti debet etiam cognitionem
condicioni cuiusque congruam, scientiarum socialium et artium».

I [n. 48, 29, 11-13]

II [n. 3, 7, 31 – 8, 2]

Sacerdotes autem prae oculis 31
habeant in catechesi et ministe- 32
rio verbi,/in moderatione anima- 32
rum et administratione sacra- 33
menti Paenitentiae,/necessitatem 33
educationis laicorum ad aposto- 34
latum, ii praesertim quibus/de- 34
mandata est cura animarum vel 35
associationum laicorum.

Opus denique educationis po- 35
tissimum pertinet ad ipsum qui 36
educatur, cuius erit detegere et 36
fovere dotes quas Deus ipsi de- 37
dit, propriam/christianam per- 37
sonam perficere, ut promptus 38
sit Christo Domino Eiusque Ec- 38
clesiae ministrare.

[48] Ad laicos efformandos penitus
12 in/apostolatu apta
centra habeantur quae variis
13 efformationis necessitatibus suf-
ficient.

Ad laicos penitus 8
in apostolatu efformandos apta
centra habeantur [L] praesertim 2
pro iis qui speciali titulo servitio
Ecclesiae addicuntur. [K]

II Quoad formationis centra:

[K] Aliquis Pater [E/495] timet ne vocabulum «penitus» significare intendat aliquos laicos excludi e formatione, petit ergo ut dicatur ad laicos efformandos «pro peculiari aliqua in apostolatu responsabilitate gerenda».

R/ Commissio, omnibus perpensis, reliquit vocabulum «penitus», sed addidit «praesertim pro iis qui speciali titulo servitio Ecclesiae addicuntur», ut aliquomodo observationi satisfaciatur.

[L] Unus Pater [E/2320] haec scripsit: «Habeantur vel in sede dioecesana, si id res ferat, vel nationali, aliqua *quasi-seminaria* laicis, formandis, ita ut per congrua temporis spatia doctrinis theologicis et praxi pastorali in ambitu apostolatus imbuantur».

R/ Certe respondere licet de his re vera agere intendit Commissio cum in textu dicit «apta centra habeantur». Attamen vocabulum «quasi-seminaria» nimis clericale sonat, et ideo expressio magis generalis a Commissione relicta est.

III

[cf. n. 30, p. 62, ln. 21-26]

IV

[cf. n. 30, p. 628, ln. 34-36]

[cf. n. 30, p. 63, ln. 16-20]

[cf. n. 30, p. 630, ln. 12-13]

[cf. n. 32, p. 63, ln. 26-28]

[cf. n. 32, p. 631, ln. 3-4]

Alius Pater [E/495] vellet ut praeter illa centra «erigantur, vel facultates in existentibus universitatibus creentur».

R/ Quod quidem ex textu non excluditur, sed Commissioni sufficiens videtur ut principium modo generali exprimatur: «apta centra habeantur», ubicumque hoc possibile et conveniens evadit.

Duo Patres [E/334, E/330] optant ut efformentur novae institutiones seu Instituta Culturae Superioris Religionis, et determinentur res in illis tractandae.

R/ Re vera de his agitur modo generali, non tamen est munus Concilii normas peculiare de rebus in centrīs formationis tractandis afferre. Concilium affirmat illa centra instituenda esse.

Unus Pater [E/337] denique vellet ut habeantur etiam formationis centra pro ecclesiasticis (quoad apostolatū laicorum).

R/ Hoc autem pertinet ad schema «De Sacrorum Alumnīs formandis». Commissio haec certiorē fecit illam Commissionem competentem; immo textum nobis deinde missum, emendatum iterum restituimus illi Commissioni.

III *Ad num.* 3: (A) Agitur hic iuxta desiderium plurium Patrum (E/3278, 3281, 3301, 3308, 3311, 3323, 3342, 3338, 3394, 3519, 2777) de apostolatus laicorum fundamentis. Aliqui Patres (E/3279, 3312, 3313, 3339, 3371) insuper petierunt ut rationes intrinsecae tangerentur, quae apostolatum laicorum fundant hodieque urgentiorem reddunt, cum rationes extrinsecae contingentes et minoris momenti sint. Commissio ergo expresse recolat motiva intrinseca. Non tamen accipiendam esse iudicavit propositionem E/3374 de recolendis «vestigiiis Summorum Pontificum» hac in re.

IV 77 – *In genere*: Non sufficienter indicatur quod apostolatus laicorum est «collaboratio cum apostolatu hierarchico» ut dixit Pius XI qui dictus est «Pater Actionis Catholicae». Periculum manifestum videndi laicos intendere apostolatum efficere intra Ecclesiam vel «nomine Ecclesiae» sine consideratione erga hierarchiam» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Haec definitio valet de Actione Catholica non de omni apostolatu de quo schema nostrum agere intendit.

78 – *a*) Insistatur in hoc: sacramenta Baptismi et Confirmationis ponunt in communione ecclesiali laicos et Pastores. *b*) Affirmetur sacramentum Eucharistiae esse Sacramentum dynamismi christiani et vitalitatis apostolicae. *c*) Hic numerus non gaudet unitate (1 Pater).

R. – Non admittitur.

79 – Pag. 16, lin. 6: Post verba «Laici Christifideles» addere: «*viva membra Ecclesiae Hierarchicae, cuius Caput est Christus, ius et officium...*» (1 Pater); cf. Modum N. 116.

R. – Commissio non reputavit necessarium immutare textum.

80 – Pag. 16, lin. 6: ... christifideles *sub moderamine sacrae Hierarchiae...* (1 Pater).

R. – Non admittitur. Hoc sufficienter dicitur in Cap. V.

81 – Pag. 16, lin. 7: Loco «ius et officium» dicatur: «officium et ius» (2 Patres) quia ius fundatur in officio.

R. – Admittitur.

82 – Pag. 16, lin. 7: Loco «... ius et officium obtinent ex ipsa sua cum Christo Capite unione». Dicatur «ius et officium *radicaliter* obtinent ex ipsa sua cum Christo Capite unione» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Superfluum apparet.

III [n. 3, 16, 6-12]

IV [n. 3, 611, 9-14]

6	3. (num. novus)	77-78	3.	9
	[De apostolatus laicorum fundamentis] (A).			
7	<i>Laici/christifideles ius et officium ad apostolatum obtinent</i>	79-81	Laici officium	
8	<i>ex ipsa sua cum/Christo Capite unione.</i>	82	et ius ad apostolatum obtinent	10
	<i>Per Baptismum enim corpori</i>	83	unione.	
9	<i>Christi mystico inserti, per Confirmationem virtute Spiritus</i>	85	Per Baptismum enim corpori Christi mystico inserti, per/Confirmationem virtute Spiritus	11
10	<i>Sancti roborati, ad apostolatum ab ipso Domino deputantur.</i>	84,86	Sancti roborati, ad apostolatum ab ipso Domino deputantur.	12
	<i>In regale sacerdotium et gentem sanctam (cf. 1 Pt. 2, 4-10) consecrantur, ut non tantum per omnia opera/spirituales offerant hostias, sed et ubique terrarum</i>	87	In regale sacerdotium et gentem sanctam (cf. 1 Pt. 2, 4-10)/consecrantur, ut	13
11		90	per omnia opera spirituales offerant	
12		91	hostias et ubique/terrarum	14

83 – Pag. 16, linn. 8-10: Dicatur: «... Christo Capite unione, cum per Baptismum corpori Christi mystico inserantur et per confirmationem virtute Spiritus Sancti roborantur» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Particula “enim” sufficienter unit duas periodos.

84 – Pag. 16, lin. 9: Post verba «per confirmationem virtute Spiritus Sancti roborati» addere: «in SS. Eucharistia Christo Redemptore nutriti» (38 Patres); quia agitur de deputatione ad apostolatum, tria sacramenta initiationis christianae citari debent.

R. – Non admittitur, quia sufficienter iam dicitur in schemate.

85 – Pag. 16, linn. 10-14: Linn. 10-14 delectantur: duo sacramenta indicata, solum, deputant ad apostolatum. Eucharistia apostolum nutrit, non mittit (1 Pater).

R. – Non admittitur quia textus approbatus est.

86 – Pag. 16, lin. 10: «Ad apostolatum ab ipso Domino deputantur»: legatur: «ad meliora charismata urgentur, quae inter apostolatum cooptetur» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Hoc est conforme Const. «Lumen Gentium».

87 – Pag. 16, lin. 10: Post dictum a multis Patribus in discussione priorum schematum, de erronea et abusiva interpretatione verborum S. Petri «regale sacerdotium», laicorum, miror cur in decreto conciliari hoc repetatur, in hoc numero et passim. Iam ex hoc, inter sacerdotes et laicos, serpent errores de «charismatibus», interpretatione scripturae, «sensu Ecclesiae, etc.». Ideo propono ut verba «in regale sacerdotium consecrantur» omnino expungantur (1 Pater).

R. – Non admittitur. Cf. Const. «Lumen Gentium» nn. 31 et 34.

88 – Pag. 16, linn. 10: «ab ipso Domino deputantur» mutetur: «ab ipso Domino per Ecclesiae ministerium deputantur» (2 Patres).

R. – Non admittitur. Cf. Const. «Lumen Gentium» cum qua textus concordat.

89 – Pag. 16, lin. 10: Post «deputantur» addatur: «in communionem ecclesiam et unionem cum Pastoribus introducuntur» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Sufficienter tractatur in capite V.

90 – Pag. 16, lin. 11: Delectantur verba «non tantum» (3 Patres).

R. – Admittitur.

91 – Pag. 16, lin. 12: Loco «sed et» dicatur: «atque Christo testimonium ubique terrarum exhibeant» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium. Dicitur «et».

III (B) Prout E/3478 et 3520 desideraverunt quaedam innuuntur de caritate tamquam radice apostolatus.

IV 92 – Pag. 16, lin. 12: Post verba «ubique terrarum» loco verborum qui nunc dumtaxat resumunt pulcherrimum textum S. Petri, ponatur ipse textus: «...ut virtutem annuntietis quis eos vocavit de tenebris in admirabile lumen suum» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium etiam ratione concisionis.

93 – Pag. 16, lin. 13: Post verbum «perhibeant», addantur haec vel similia verba: «et, verbum Dei praedicantes, homines ad Christum adducant»; hodie, enim, adest apud multos qui ad Catholicam Actionem pertinent, doctrina docens membra A. C. debere facere solummodo apostolatum testimonii. Negant, v. g., apostolatum catecheticum ad eos pertinere (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia in alio loco est sermo de hac re.

94 – Pag. 16, lin. 13: Post SS. Eucharistiam, inseratur «in qua Christus semetipsum obtulit pro salute mundi ad gloriam Patris» (1 Pater).

R. – Non admittitur quia non videtur necessarium.

95 – Pag. 16, linn. 13-14: «Sacramentis autem etc. apostolatus» transferantur ad lineam 16 eiusdem numeri et paginae. Hoc modo: post verba «caritas autem», scribatur: «quae veluti anima est totius apostolatus quaeque sacramentis, praesertim SS. Eucharistiae communicatur et alitur» (1 Pater).

R. – Non admittitur, ratione ordinis logici. Agitur enim 1° de Sacramentis, 2° de actione per virtutes et Spiritum Sanctum.

96 – Pag. 16, linn. 13-14: Dicatur: «Sacramentis autem communicatur et alitur illa caritas quae veluti anima est totius apostolatus, praesertim quidem SS. Eucharistia, quae utpote Christi sacrificium, et robur spirituale apostolis confert et sensum sacrificalem dat eorum operositati» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Ratione brevitatis et concisionis.

97 – Pag. 16, lin. 14: Post «apostolatus» scribatur «incitamentum et vim afferens

III [n. 3, 16, 12-21]

IV [n. 3, 611, 14-22]

13	<i>Christo testimonium/perhibeant. Sacramentis autem, praesertim</i>	92,93	Christo testimonium perhibeant. Sacramentis autem, praesertim	
14	<i>SS. Eucharistiae, communicatur et alitur illa caritas quae veluti anima est totius apostolatus.³</i>	95,96	SS. Eucharistia, communicatur et alitur illa caritas quae veluti anima est/totius apostolatus. ³	15
15	<i>Apostolatus in fide, spe et caritate radicatur quas Spiritus Sanctus in/cordibus omnium Ecclesiae membrorum diffundit (B).</i>	97	Apostolatus in fide, spe et caritate exercetur quas Spiritus Sanctus in/cordibus omnium Ecclesiae membrorum diffundit.	16
16	<i>Caritas autem omnes christifideles ad gloriam Dei et bonum hominum quaerendum impellit.</i>	98	Immo praecepto caritatis,/quod est maximum mandatum Domini, omnes christifideles urgentur ad procurandam	17
17	<i>Gloria Dei per adventum regni eius in terris exoritur; bonum vero hominum supremum est vita aeterna, his in terris incohata, quae in hoc/consistit ut cognoscant solum Deum vivum et quem misit Iesum Christum (cf. Io. 17, 3).</i>	99	gloriam Dei per adventum regni eius,	18
18		100		19
19		101	et vitam aeternam omnibus/hominibus	20
20		102	ut cognoscant solum Deum verum et quem misit Iesum Christum/(cf. Io. 17, 3).	21
21				22

III, IV ³ Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, n. 33: A.A.S., 57 (1965), p. 39; cf. etiam n. 10, *ibid.*, p. 14.

ad omnem formam apostolatus et missionis ad eos qui longe sunt», ut melius exprimitur vis apostolica Eucharistiae (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia longior additio non concordat cum normis.

98 – Pag. 16, linn. 16-23: Textus videtur obscurus, nimis complexus et diffusus. Substituatur hoc modo: «*Caritate, iuxta praeceptum Domini primum et maximum, omnes Christifideles urgentur ad gloriam Dei per adventum regni eius et ad vitam aeternam omnibus in cognitione Dei vivi procurandas per apostolatum*» (1 Pater).

R. – Admittitur cum quibusdam emendationibus: «*Apostolatus in fide spe et caritate exercetur, quas Spiritus Sanctus in cordibus omnium Ecclesiae membrorum diffundit. Immo praecepto caritatis quod est maximum mandatum Domini omnes christifideles urgentur ad procurandam gloriam Dei per adventum regni eius et vitam aeternam omnibus hominibus: ut cognoscant solum Deum verum et quem misit Iesum Christum*».

99 – Pag. 16, lin. 17: Loco «*ad gloriam Dei... ut cognoscant*», dicatur: «*ad gloriam Dei et salutem hominum quaerendas impellit, quae, tamquam Regnum Dei in terris inchoatum, consistunt in eo quod omnes cognoscant...*» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium; iam provisum est.

100 – Pag. 16, linn. 17-18: Loco «*impellit*», ponatur «*urget*» (3 Patres).

R. – Iam provisum est per inductam mutationem textus.

101 – Pag. 16, lin. 18: Textus terminetur cum verbo «*impellit*». Cetera, scil. linn. 18-38 deleantur (1 Pater).

R. – Textus est approbatus a Congregatione Generali.

102 – Pag. 16, linn. 18-21: Unus Pater: loco «*gloria Dei adventum eius in terris exoritur*», dicatur: «*gloria Deo per adventum eius in terris datur*». Tres Patres: loco «*consistit*» ponatur «*fundetur*». Duo Patres: locutio in prima persona numeri pluralis «*diffunderemus... nobis*» rumpit lineam totius contextus.

R. – Omnibus hisce propositis emendationibus, satisfit per inductam mutationem textus sicut nunc legitur (cf. n. 98).

IV 103 – Pag. 16, lin. 24: Loco «quoquo» ponatur «*ubique*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

104 – Pag. 16, linn. 24-25: Loco «perveniat» dicatur «*adimpleatur*», vel «*ad effectum deducatur*» (7 Patres).

R. – Nunc sic legitur textus, linn. 23-25: «... ut divinum salutis *mmtium ab universis hominibus ubique* terrarum *cognoscatur et recipiatur*».

105 – Pag. 16, linn. 26 ss.: Dicatur quod, cum sit Episcopus responsabilis apostolatus dioecesis, ad eum pertinet nova incepta arripere et laicis assignare labores. Textus etenim videtur omnibus «*initiativis*» charismatibus relictis, parum de munere Episcopi disserere (1 Pater).

R. – De munere Episcopi disserit Decretum Conciliare proprium.

106 – Pag. 16, linn. 26-38: Cum sermo in hoc numero sit «De Apostolatu laicorum fundamentis» paragraphus citata non agit de hoc *fundamento*, sed tantum de aliqua quaestione secundaria etsi aliquomodo connexa. Neque sermo est clarus et concisus. Meo humili iudicio aut supprimatur vel melius materia haec tantum insinuetur addendo pauca verba ad primam paragraphum huius numeri 3. Sufficeret addere tantummodo lineas 26-31 ad primam paragraphum (1 Pater).

R. – Non admittitur.

107 – Pag. 16, lin. 27: «Per ministerium et sacramenta»: non intelligitur bene disiunctio; administratio sacramentorum est et ipsa «*ministerium*»; estne sensus «*ministerium Verbi?*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Sermo est de ministerio in genere.

108 – Pag. 16, lin. 27: Loco «per ministerium et sacramenta» dicatur: «per *ministerium Verbi* et sacramenta» (2 Patres).

III [n. 3, 16, 21-32]

IV [n. 3, 611, 23-32]

22	<i>Quod bonum ut apostolatu diffunderemus, Christus/per mandatum Deum et proximum perfecte diligendi nobis iniunxit.</i>	
23	<i>Omnibus igitur christianis onus praeclarum imponitur</i>	Omnibus igitur christifidelibus onus praeclarum imponitur
24	<i>adlaborandi ut divinum salutis propositum ad universos homines et quoquo terrarum perveniat.</i>	adlaborandi/ut divinum salutis
25	<i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus qui populi Dei/sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, quandoque/etiam fidelibus peculiararia tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens/singulis prout vult» (1 Cor. 12, 11), ut</i>	104 <i>nuntium</i> ab universis hominibus ubique terrarum cognoscatur et accipiatur.
26	<i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, quandoque/etiam fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>	105 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
27	<i>sint et ipsi «dispensatores multiformis gratiae Dei» (1 Pt. 4, 10), in aedificationem totius corporis in caritate (cf. Eph. 4, 16).</i>	106 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
28	<i>Ex horum charismatum, etiam simpliciorum,/acceptione, pro</i>	107 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
29		108 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
30		109 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
31		110 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>
32		111 <i>Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiararia/quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea «dividens singulis prout vult»/(1 Cor. 12, 11), ut</i>

R. – Non admittitur. Cf. supra.

109 – Pag. 16, lin. 27: Omittatur «quandoque» (1 Pater).

R. – Admittitur.

110 – Pag. 16, linn. 27-28: Expressio «quandoque etiam» deletur (35 Patres).

R. – Admittitur.

111 – Pag. 16, lin. 27: «Quandoque» doctrinam apostoli formaliter contradicit. Nam «Unicuique autem datur...» (1 Cor. 12, 7). Rom. 12, 3 «unicuique...» Eph. 4, 7 «unicuique» 1 Pt. 4, 10 «unusquisque». Dicatur ergo: «... operatur, omnibus etiam fidelibus dona sua tribuit, cf. 1 Cor. 12, 7 (6 Patres).

R. – Non admittitur.

112 – Pag. 16, linn. 29-30: Textus 1 Pt. 4, 10 est maximi momenti: fusius citetur. Post «1 Cor. 12, 11» dicatur «ut «unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes» sint et ipsi «sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei» in aedificationem...» (3 Patres).

R. – Admittitur.

113 – Pag. 16, lin. 31 ad 38: Deleantur. Ibi nimis sermo fit de charismatibus et hic sermo periculum ingerit excitandi illusiones et confusiones multas inter eos qui se charismatibus ornatos praebent. Experientia teste aliqui tantum extant. Plurimi e contra illudunt et illuduntur. Charismata fuerunt ordinaria in prima aetate Ecclesiae, quod postea et nunc non accidit (3 Patres).

R. – Non admittitur.

114 – Pag. 16, linn. 31-32: Loco «etiam simpliciorum», dicatur: «etiam minus excellentibus acceptis». Locutio enim «simpliciorum» videtur esse indigna pro charismatibus» (1 Pater).

R. – Melius est ut textus servetur.

III (C) Uberiore sermone, iuxta plurium Patrum placita (E/3323, 3327, 3394) agitur de Spiritu Sancto, qui per ministerium, sacramenta, infusionem gratiae, distributionem donorum et charismatum ad apostolatatum urget.

IV 115 – Dicere: «ius et officium oritur eadem in *salutem* hominum et...» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium.

116 – Pag. 16, linn. 35-36: Loco «maxime cum pastoribus suis, quorum...», dicere: «... cum fratribus in Christo. *Pastorum vero est* de eorum germana natura...». *Ratio*: In hoc numero, optime dicitur laicos ad apostolatatum ab ipso Deo deputari. Sed simul necesse est semper et clare affirmare talia dona spirituaalia non ius ad apostolatatum conferre nisi in Ecclesia. Sub hoc autem aspectu, prima propositio (linn. 6-8) et ultima (linn. 35-38) insufficientes videntur (1 Pater).

R. – Commissio non reputavit necessarium immutare textum.

117 – Pag. 16, linn. 35-36: Plures modificationes a Patribus proponuntur: *a*) praesertim relate ad expressionem: «modo tamen spiritum ne extinguant» quae videtur quasi quaedam admonitio Episcopis facta (7 Patres). *b*) Alii nolunt ut dicatur: «iudicium ferre» sed «*opem ferre*» vel «*conciliare*». *c*) Alius: post

III [n. 3, 16, 32-38]

33 *unoquoque credentium ius et*
 34 *officium oritur eadem in/bonum*
 35 *hominum et aedificationem Ec-*
 36 *clesiae exercendi in Ecclesia et*
 37 *in/mundo, in libertate Spiritus*
 38 *Sancti, qui «ubi vult spirat» (Io.*
 3, 8), *at/simul in communione*
cum fratribus in Christo, maxi-
me cum pastoribus suis, quo-
rum est de eorum germana na-
tura et ordinato exercitio/iudi-
cium ferre, modo tamen Spiritum
ne extinguant sed omnia
probent/et quod bonum est te-
neant (cf. 1 Thess. 5, 12. 19. 21)
 (C).⁴

IV [n. 3, 611, 32-39]

115 *unoquoque credentium ius et* 33
 116 *officium oritur eadem in bonum* 34
 117 *hominum et aedificationem Ec-* 35
 118 *clesiae exercendi in Ecclesia et* 36
 119 *in mundo, in libertate Spiritus* 37
 120 *Sancti, qui «ubi vult spirat» (Io.* 38
 3, 8), *et simul in communione* 39
cum fratribus in Christo, maxi-
me cum pastoribus suis, quo-
rum est de eorum germana/na-
tura et ordinato exercitio iudi-
cium ferre, non quidem ut Spiritum
extinguant sed ut omnia
probent et quod bonum est te-
neant (cf. 1 Thess. 5, 12./19. 21).⁴

III, IV ⁴ Cf. *Ibid.*, n. 12: A.A.S., 57 (1965), p. 16.

«iudicium ferre» addatur: «*ipsumque moderari*». *d)* Alius: Admodum difficile est iudicare de *germana natura* charismatum. Dicatur: «*de eorum authentia et origine*». *e)* Tres Patres: mutetur sic: «... Iudicium ferre, *non quidem ut spiritum extinguant sed ut omnia probent*».

R. – Ad *d)* Commissio non reputavit necessarium immutare textum cum iudicium de authentia vel origine secumferat iudicium de «germana natura».

Ad ceteros modos propositos Commissio censuit sufficienter provideri accipiendo emendationem ultimam scilicet *e)* unde dicitur «*non quidem ut spiritum extinguant, sed...*».

118 – Pag. 16, lin. 36: Post verba «cum pastoribus suis» addatur: «et sub eorum auctoritate» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia in capite V de hac re sermo erit.

119 – Pag. 16, linn. 37-38: Phrasis terminetur cum verbis: «iudicium ferre», omittendo reliqua (1 Pater).

R. – Commissio opportune correxit textum.

120 – Pag. 16, linn. 37-38: Supprimatur textus paulinus *1 Thess.* 5, 12/19. 21 (1 Pater).

R. – Non admittitur. Citatio invenitur in eodem textu in Constit. «Lumen Gentium» in fine n. 12.

III (A) Plures Patres (E/3276, 3279, 3280, 3281, 3306, 3307, 3334, 2689, 3522, 3830, 4606) desideraverunt ut profundius et latius de spiritualitate laicorum in ordine ad apostolatam ageretur, et quidem ut huiusmodi spiritualitas intime cum iis quae in Constitutione dogmatica De Ecclesia dicta inveniuntur, coniungeretur (E/3276, 3304, 3306, 3315). Ad hoc obtinendum Commissioni visum est novum integrum numerum de spiritualitate apparandum esse, iis omnibus prae oculis attente habitis quae a Patribus edicta fuerant, non tamen ad minora particularia descendendum.

(B) E/3335 dicit bene in lucem poni debere monitum Domini. Commissio ita redegit textum.

IV *In genere*

121 – Tollantur omnia inde a linea 9, pag. 17 usque ad lineam 2 pag. 18 inclusive (2 Patres).

R. – Non admittitur. Textus iam fuit a Patribus approbatus.

122 – In hoc articulo de Spiritualitate nihil dicitur de «mysterio paschali». Ponatur aliquid in linea 4, quando agitur de «vitali unione cum Christo» (1 Pater).

R. – Admittitur. Aliquid dicitur infra.

De particularibus

123 – Pag. 16, lin. 40: 8 Patres dicunt: «Non clare proponitur in schemate vera theologia missionis, nam dicitur Christum esse fontem et originem totius apostolatus Ecclesiae, dum solus Pater, testante Ioanne (Io. 6, 38 et 44; 7, 28; 17, 18; 20, 21) est illa fons et origo. Variis in locis manifestatur haec difficultas. Confer: pag. 21, n. 5, lin. 5 et lin. 20 ubi agendum videtur potius de nuntio Patris («Evangelium Dei et non Evangelium Christi!»); confer etiam pag. 63, n. 31, lin. 26; pag. 65, n. 33, linn. 8-10. Scribatur ergo: «Christus, *missus a Patre...*».

R. – Admittitur: «Cum *Christus missus a Patre* totius apostolatus Ecclesiae», etc.

124 – Pag. 16, lin. 40: Expressio «fons et origo» non videtur recta seu accurata (1 Pater).

R. – Iam provisum est.

125 – Pag. 17, lin. 1: Dicatur: «... cum Christo unione *per caritatem*» (1 Pater).

III [n. 4, 16, 39 – 17, 6]

IV [n. 4, 611, 40 – 612, 1]

39 4. (num. novus)

4.

40

[De spiritualitate laicorum in ordine ad apostolatam] (A).

	<i>Cum</i>	<i>totius apostolatus Ecclesiae fons et origo</i>	123	<i>Cum Christus missus a Patre</i>	
17	<i>et origo</i>	<i>Christus sit,</i>	124	<i>tius apostolatus Ecclesiae fons et origo</i>	41
	<i>efficacitas</i>	<i>apostolatus laicorum prorsus pendet ex ipsorum cum Christo/vitali unione, dicente Domino: «Manete in me et ego in vobis. Qui/manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil/potestis facere» (Io. 15, 4-5) (B).</i>	126 127 128 125 129	<i>sit, patet fecunditatem apostolatus laicorum pendere ex ipsorum cum Christo/vitali unione, dicente Domino:</i>	
2			125	<i>«Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere» (Io. 15, 5).</i>	42
3			129		43
4			132		
	<i>Haec vita intima unionis cum Christo</i>	<i>alitur subsidiis spiritualibus, quidem fidelibus</i>	122s.	<i>Haec vita intimae unionis cum Christo in Ecclesia</i>	44
5		<i>omnibus quidem fidelibus</i>	130-135	<i>alitur subsidiis spiritualibus, quae omnibus fidelibus sunt communia, praesertim actiosa participatio</i>	612
6		<i>bus, praesertim actiosa participatio</i>	136 134		

R. – Non admittitur. Necessarium non videtur.

126 – Pag. 17, lin. 1: Dicatur «fecunditas» non «efficacitas» (6 Patres).

R. – Admittitur et modificatur textus sicuti nunc legitur.

127 – Pag. 17, lin. 1: Expressio «prorsus» videtur supprimenda (1 Pater).

R. – Admittitur et textus emendatus iuxta propositam emendationem sic sonat: «... patet fecunditatem apostolatus laicorum pendere ex ipsorum cum Christo vitali unione...».

128 – Pag. 17, lin. 2: Addantur verba: «Per gratiam sanctificantem constanter servatam dicente...» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Intentio est ut «vitalis unio» hic intelligatur modo amplissimo, quamvis gratia sit fundamentum vitalis unionis cum Christo.

129 – Pag. 17, lin. 3: Versiculos Io. 15, 4 non citatur complete. Vel tria puncta loco verborum quae non citantur ponantur. Vel solus textus citetur: «Ego sum vitis, vos palmites» (3 Patres).

R. – Expunguntur verba «Manente in me et ego in vobis».

130 – Pag. 17, lin. 4: Post verba «haec vita intima unionis cum Christo» addere: «In Ecclesia» (38 Patres).

R. – Admittitur.

131 – Pag. 17, linn. 4 ss.: Ita exprimitur: «... alitur praesertim actiosa participatio sacrae Liturgiae et aliis spiritualibus subsidiis, quae quidem omnibus fidelibus sunt communia, a laicis autem ita adhibenda ut hi...» (2 Patres).

R. – Admittitur sic: «... Alitur subsidiis spiritualibus quae sunt omnibus fidelibus communia praesertim actiosa participatio S. Liturgiae, ita a laicis adhibenda ut...».

132 – Pag. 17, lin. 4: Post «potestis facere» (Io. 15, 4-5) addatur: «pendet etiam ab acceptatione crucis iuxta verba Io. 12, 24: "Nisi granum frumenti mortuum fuerit"...» (4 Patres).

R. – Admittitur sed loco opportuno emendatio inseretur (cf. Modus 158 et 164). 133 – Pag. 17, lin. 4: Post verba «vita intima... cum Christo» addatur: «quam Ecclesia omnibus fidelibus suppeditat» (4 Patres).

R. – Non admittitur cum necessarium non appareat.

III (C) E/3453, 3281, 3342, extollunt momentum actuosae participationis Sacrae Liturgiae. Quod etiam placuit Commissioni.

IV 134 – Pag. 17, lin. 6: Addatur «*et evangelii contemplatione*» ita ut legatur: «Praesertim in actuosae participatione Sacrae Liturgiae et Evangelii contemplatione» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Iam providetur in linea 17 ubi agitur de verbi Dei meditatione. 135 – Pag. 17, lin. 5: «... alitur subsidiis spiritualibus...», addatur: «*et exercitiis*» (1 Pater).

R. – Non admittitur cum hoc iam satis appareat ex contextu.

136 – Pag. 17, lin. 5: Dicatur: «alitur praesertim actuosae participatione Sacrae Liturgiae et aliis subsidiis spiritualibus adhibendis ut...» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

137 – Pag. 17, lin. 6: Expressio «actuosae participatione S. Liturgiae» sapit idealismum verbalem (1 Pater).

R. – Cf. Const. *De sacra Liturgia* quae hoc etiam modo sese exprimit.

138 – Pag. 17, lin. 6: Post verba «... praesertim actuosae participatione sacrae Liturgiae» addatur: «*sed et iis quae Ecclesia unicuique libere eligenda proponit, iuxta vocationem suam. Ita tamen a laicis adhibendi sunt hi...*» (1 Pater).

R. – Non admittitur in hoc loco. Cf. Modus n. 168.

139 – Pag. 17, lin. 6: Post «sacrae Liturgiae» addatur: «*necnon aliis mediis spiritualibus quae unicuique proponuntur ad mentem vocationis eius*» vel alia similia (4 Patres).

R. – Non admittitur in hoc loco. Cf. Modus n. 168.

140 – Pag. 17, lin. 8: Sic legere: «... rite adimplent, non tantum unionem cum Christo a vita activa non separent, sed in hac unione crescant dum, quaerentes in actione sua voluntatem Dei facere et in hominibus actionem Spiritus Sancti detegere et inservire, opus suum exercent ut participationem adimpletioni consilii Dei viventis» (36 Patres).

R. – Ut aliquomodo satisfiat ita modificatur textus: «... a laicis adhibenda... sed opus suum iuxta voluntatem Dei exercentes in ipsa percrecant».

141 – Pag. 17, lin. 8: Loco «a vita activa» ponatur «a praesentia activa in mun-

III [n. 4, 17, 6-12]

IV [n. 4, 612, 1-6]

	<i>patione Sacrae Liturgiae (C),⁵ sed</i>	137-	<i>patione Sacrae Liturgiae,⁵</i>	2
7	<i>ita a laicis/adhibendis ut hi, dum</i>	139	<i>ita a laicis adhibenda ut hi, dum</i>	
8	<i>ipsa mundi officia in ordinariis</i>		<i>ipsa mundi officia in ordinariis</i>	3
	<i>vitae condicionibus/rite adim-</i>		<i>vitae condicionibus recte adim-</i>	
	<i>plent, unionem cum Christo</i>	140	<i>plent, unionem cum Christo</i>	
	<i>a vita activa non separent, sed</i>	141	<i>a vita sua non/separent, sed</i>	4
9	<i>potius suum opus in hac unio-</i>	142s.	<i>suum opus iuxta volun-</i>	
	<i>ne exercent.</i>	144	<i>tatem Dei exercentes in ipsa per-</i>	
			<i>crescant.</i>	
10	<i>Hac via laici alacri et laeto/ani-</i>	121	<i>Hac via laici alacri et laeto ani-</i>	5
	<i>mo in sanctitate progrediantur</i>	145	<i>mo in sanctitate progrediantur</i>	
	<i>oportet, necessarias difficultates</i>	146	<i>oportet, difficultates</i>	6
11	<i>in/prudentia et fortitudine supera-</i>	147	<i>in prudentia et patientia supera-</i>	
	<i>re satagentes, ut vita sua ad Dei</i>	148s.	<i>re satagentes.⁶</i>	
12	<i>gloriam et/ad regni eius proven-</i>	150		
	<i>tum ordinetur.⁶</i>	151		

III, IV ⁵ Cf. Const. *De Sacra Liturgia*, cap. I, n. 11: A.A.S., 56 (1964), pp. 102-103.

III, IV ⁶ Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, n. 32: A.A.S., 57 (1965), p. 38; cf. etiam cap. V, nn. 40-41: *ibid.*, pp. 45-47.

do» vel: «*ab operositate saeculari*» (3 Patres).

R. – Nunc dicitur: «a *vita sua*».

142 – Pag. 17, linn. 8-9: Auferatur «*potius*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

143 – Pag. 17, lin. 9: «suum opus in hac unione»: addatur verbum «*quoque*» (5 Patres).

R. – Non admittitur.

144 – Pag. 17, lin. 9: Post verba «unione exercent», addatur: «secundum virtutem prudentiae et discretionis» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Alibi agitur de prudentia.

145 – Pag. 17, linn. 9-16: Omittantur quia vigor, qui inest in praecedentibus et sequentibus lineis minuitur (1 Pater).

R. – Non admittitur. Cum textus sicut iacet iam fuerit a Patribus approbatus.

146 – Pag. 17, lin. 10: Omittatur verbum «*necessarias*» (2 Patres).

R. – Admittitur.

147 – Pag. 17, lin. 11: Loco «*prudentia*» dicatur «*patientia*» (1 Pater).

R. – Admittitur hoc modo: «... *in prudentia et patientia*» et deletur «*fortitudine*» quia iam alibi dicitur.

148 – Pag. 17, lin. 11: Omittatur pars phraseos ab «*ut*» usque ad «*ordinetur*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

149 – Pag. 17, lin. 11: Dicatur «*ut vita sua, quae sub luce divinae voluntatis contemplari semper debet, ad Eius gloriam...*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

150 – Pag. 17, lin. 12: Loco «*ad regnum eius proventum*» ponatur: *ad proventum Regni Christi* (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia linea expuncta est.

151 – Pag. 17, lin. 12: Post verba «*ad regni eius proventum ordinetur*», addere: «*exhortante Domino: nisi granum. frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum afferit*» (Io. 12, 24) (39 Patres).

R. – Non admittitur quia infra dicitur (cf. 158, 164).

III (D) E/3304, 3306, 3310, 3334 insistunt clarius affirmandum esse ipsam familiae, sive professionis, sive vitae socialis spiritualitatem non debere esse extraneam ab eorum vita. Quod nunc dicitur in textu.

(E) E/3230 monet vitam spiritualem laicorum exercitium fidei, spei et caritatis esse debere. Commissio censuit hoc dicendum esse in textu.

IV 152 – Pag. 17, lin. 13: Ita emendetur: «... sive curae familiares, sive *alia negotia saecularia*» (2 Patres).

R. – Nunc ita scribitur: «*neque curae familiares, neque alia negotia saecularia*...».

153 – Pag. 17, lin. 14: Post verbum «ratione» addatur: «neque a responsabilitate apostolica» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Alibi in ipso schemate sufficienter providetur.

154 – Pag. 17, lin. 16: Addatur «Quare omnibus actibus propriae vitae laici sensum missionarium semper conferant oportet» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Iam sermo est in n. 10.

155 – Pag. 17, lin. 17: Dicatur: «*talis autem vita continuam communionem cum Deo exposcit, per fidem, spem et caritatem exercendam*» quia formula «*virtutes*

III [n. 4, 17, 12-26]

13 *Nihil in vita eorum, sive sint*
 14 *curae/familiares sive* *ne-*
 15 *gotia saecularia, extraneum de-*
 16 *bet esse a spirituali vitae/ratio-*
 17 *ne iuxta illud Apostoli: «Omne*
 18 *quodcumque facitis in verbo aut*
 19 *in opere, omnia in nomine Do-*
 20 *mini Iesu Christi, gratias agentes*
 21 *Deo et Patri per ipsum» (Col. 3,*
 22 *17) (D).*

17 *Talis autem vita continuum*
 18 *exercitium virtutum theologia-*
 19 *lum exproscit.*

18 *Lumine fidei et meditatione*
 19 *verbi Dei solum potest aliquis*
 20 *semper/et ubique dignoscere*
 21 *Deum in quo «vivimus et move-*
 22 *mur et sumus» (Act. 17, 28), in*
 23 *omni eventu quaerere eius volun-*
 24 *tatem, Christum intueri/in om-*
 25 *nibus hominibus, sive propin-*
 26 *qui sint sive extranei, de vera si-*
 27 *gnificatione et pretio rerum tem-*
 28 *poralium in seipsis et in ordine*
 29 *ad finem hominis/recta iudicia*
 30 *ferre (E).*

24 *Qui hanc habent fidem, in spe*
 25 *revelationis filiorum Dei vivunt*
 26 *quae/est etiam «expectatio crea-*
 27 *turae», «quia et ipsa creatura li-*
 28 *berabitur a/servitute corruptionis*
 29 *in libertatem gloriae filiorum*
 30 *Dei» (Rom. 8, 19. 21).*

IV [n. 4, 612, 6-18]

152 *Neque*
 153 *curae familiares/neque alia*
 154 *ne-*
 155 *gotia saecularia extranea de-*
 156 *bet esse a spirituali vitae ratio-*
 157 *ne,/iuxta illud Apostoli: «Omne*
 158 *quodcumque facitis in verbo aut*
 159 *in opere,/omnia in nomine Do-*
 160 *mini Iesu Christi, gratias agentes*
 161 *Deo et Patri per ipsum»/(Col. 3,*
 162 *17).*

155 *Talis* *vita continuum*
 156 *exercitium fidei, spei et caritatis*
 157 *exproscit.*

157 *Lumine fidei et meditatione*
 158 *verbi Dei solum potest aliquis*
 159 *semper et/ubique dignoscere*
 160 *Deum in quo «vivimus et move-*
 161 *mur et sumus» (Act. 17,/28), in*
 162 *omni eventu quaerere eius volun-*
 163 *tatem, Christum intueri in om-*
 164 *nibus/hominibus, sive propin-*
 165 *qui sint sive extranei, de vera si-*
 166 *gnificatione et pretio rerum tem-*
 167 *poralium in seipsis et in ordine*
 168 *ad finem hominis recta iudicia*
 169 *ferre.*

157 *Qui hanc habent fidem, in spe*
 158 *revelationis filiorum Dei vivunt*
 159 *memores/crucis et resurrectionis*
 160 *Domini.*

theologicales» minus placet quia abstracta et scholastica (1 Pater).

R. – Admittitur et sic textus legitur: «*Talis vita continuum exercitium fidei spei et caritatis exproscit*».

156 – Pag. 17, lin. 17 ss.: Sermo fit, recte quidem, de virtutibus theologalibus, sed ne taceantur virtutes *cardinales*, quae aptiorem redderent virtutum socialium mentionem. Pag. 18, linn. 8-10: desunt ibi duae virtutes maximi momenti, etiam pro societate, nempe, *prudentia* et *temperantia* (1 Pater).

R. – Vera est observatio, tamen quia non fit tractatio scholastica non videtur necessarium omnia explicite proferre.

157 – Pag. 17, lin. 24: «Qui hanc habet fidem» – ad quid refert *haec* fides? Dicatur clarius (1 Pater).

R. – Non admittitur. «*Haec*» refertur ad ea omnia quae in praecedentibus dicuntur.

158 – Pag. 17, linn. 25-26: Adducitur textus paulinus, *Rom. 8, 19-21*: supprimitur (1 Pater).

R. – Admittitur et sic modificatur textus: «Qui hanc habent fidem, in spe revelationis filiorum Dei vivunt, *memores crucis et resurrectionis Domini*».

IV 159 – Pag. 17, lin. 27: Haec verba addantur ita ut legatur: «In peregrinatione huius vitae, *dum* absconditi cum Christo in Deo, *meliori quo possunt modo adimpleant ea omnia quae ad proprium cuiusque statum et condicionem pertinent*, et a servitute... etc.» (1 Pater).

R. – Iam dictum est linn. 12-13.

160 – Pag. 17, lin. 28: Pro vocabulo «divitiarum» ponatur «*mammonae*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Sensus expressionis clare patet ex contextu.

161 – Pag. 17, lin. 29: Loco «Regnum Dei» dicatur: «*Regnum Christi*» (2 Patres).

III [n. 4, 17, 27-44]

- 27 *In peregrinatione huius vitae, cum Christo in Deo absconditi et a servitute divitiarum liberi, dum ad illa bona quae in aeternum manent intendunt, generoso animo totos se dedicant ad regnum Dei dilatandum et ad ordinem rerum temporalium spiritu christiano informandum et perficiendum.*
- 28 *Inter adversa huius vitae in spe fortitudinem inveniunt existimantes quod «non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis» (Rom. 8, 18).*
- 29 *Caritate Dei impulsus, ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, bonum operantur (cf. Gal. 6, 10), deponentes «omnem malitiam et omnem dolorem et simulationes et invidias et omnes detractiones» (1 Pt. 2, 1) et sic ad Christum homines trahentes.*
- 30 *Haec caritas Dei quae «difusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis» (Rom. 5, 5), reddit laicos capaces spiritum Beatitudinum/reapse exprimendi in vita sua.*
- 31 *Iesum pauperem secuti, bonorum/temporalium nec inopia deiiciuntur nec copia inflantur; Christum humilem imitati, non efficiuntur inanis gloriae cupidi (cf. Gal. 5, 26), sed placere Deo magis quam hominibus student, semper parati propter Christum omnia relinquere (cf. Lc. 14, 26);*

IV [n. 4, 612, 19-35]

- 159 *In peregrinatione huius vitae, cum Christo in Deo absconditi et a servitute divitiarum liberi, dum ad illa bona quae in aeternum manent intendunt, generoso animo totos se dedicant ad regnum Dei dilatandum et ad ordinem rerum temporalium spiritu christiano informandum et perficiendum.*
- 160 *Inter/adversa huius vitae in spe fortitudinem inveniunt existimantes quod «non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur/in nobis» (Rom. 8, 18).*
- 161 *Caritate quae ex Deo est impulsus, ad omnes, maxime autem ad domesticos/fidei, bonum operantur (cf. Gal. 6, 10), deponentes «omnem malitiam et omnem dolorem et simulationes et invidias et omnes detractiones» (1 Pt. 2, 1)/et sic ad Christum homines trahentes.*
- 162 *Caritas autem Dei quae «difusa est/in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis» (Rom. 5, 5), reddit laicos capaces spiritum Beatitudinum/reapse exprimendi in vita sua.*
- 163 *Iesum pauperem secuti, bonorum temporalium nec inopia deiiciuntur nec/copia inflantur; Christum humilem imitati, non efficiuntur inanis gloriae/cupidi (cf. Gal. 5, 26), sed placere Deo magis quam hominibus student, semper parati propter Christum omnia relinquere (cf. Lc. 14, 26)*

R. – Non admittitur cum expressio «Regnum Dei» sit evangelica.

162 – Pag. 17, linn. 34 et 37: Loco «caritate Dei impulsus... Haec caritas Dei» scribatur: «Caritate, quae ex Deo est, impulsus. Caritas autem Dei...» (4 Patres).

R. – Admittitur.

163 – Pag. 17, lin. 34 ss.: Nimis frequenter citat Sacram Scripturam, et proinde artificialis apparet (1 Pater).

R. – Concilia semper verbis S. Scripturae loquuntur.

164 – Pag. 17, lin. 44: Post verba «Christum omnia relinquere (cf. Lc. 14, 26)», addere: «et persecutionem pati propter iustitiam» (Mt. 5, 10) (38 Patres).

R. – Admittitur et sic legitur textus: «... propter Christum omnia relinquere *et persecutionem pati propter iustitiam* (Mt. 5, 10) *memores verbi Domini: «Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me»* (Mt. 16, 24).

III (F) E/3428 commemorat christianos vivere debere animatos spiritu servitii. Quod etiam acceptatur a Commissione.

IV 165 – Pag. 17, lin. 44: Deleatur expressio «humanam et christianam» ita ut legatur: «amicitiam inter se colentes» vel melius «amicitia *in Domino Iesu inter se colentes*» (1 Pater).

R. – Admittitur hoc tamen modo: «*Christianam amicitiam inter se colentes*».

166 – Pag. 18, lin. 2: Loco «tam temporali quam spirituali» dicere: «mutuum adiutorium in caritate fraterna praebent *et in vita spirituali*» (38 Patres).

R. – Textus nunc sic legitur: «*Christianam amicitiam inter se colentes, adiutorium in quacumque necessitate sibi invicem praebent*».

167 – Pag. 18, linn. 4 et 5: Loco verborum: «nempe ex eorum vita coniugali et familiari, professionali et sociali», dicatur: «*ut praesentem et actuosam reddant Ecclesiam in eorum vita coniugali et familiari professionali et sociali*» (4 Patres).

III [n. 4, 18, 1-8]

- 18 *amicitiam humanam et/christianam inter se colentes, mutuuum adiutorium in caritate fraterna* 165
- 2 *praebent in vita tam temporali quam spirituali (F).* 166
- 3 *Haec laicorum spiritualis vitae ratio ex propriis uniuscuiusque* 167
- 4 *condicionibus vitae notam peculiarem desumere debet, nempe ex* 168
- 5 *eorum/vita coniugali et familiari,* 167
- 6 *«professionali» et sociali.*
- 7 *Ne desinant ergo/qualitates et dotes his condicionibus congruentes sibi collatas assidue/excolere, propriisque uti donis a Spiritu Sancto acceptis.*
- 8 *Magni quoque/faciant*

IV [n. 4, 612, 35 – 613, 4]

- et persecutionem pati propter* 36
- 132 *iustitiam (cf. Mt. 5, 10), memores verbi Domini: «Si/quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et/sequatur me» (Mt. 16, 24).* 37
- Christianam amicitiam inter se colentes, adiutorium in quacumque necessitate sibi invicem praebent.* 38
- Haec laicorum spiritualis vitae ratio* 40
- notam peculiarem assumere debet /ex* 41
- 168 *statu matrimonii et familiae, coelibatus vel viduitatis, ex* 42
- 167 *condicione infirmitatis, ex activitate professionali et sociali.* 42
- Ne desinant ergo qualitates et dotes his condicionibus congruentes sibi collatas assidue excolere, propriisque/uti donis a Spiritu Sancto acceptis.* 44
- 138 *Praeterea laici, qui suam vocationem secuti, nomen dederunt* 613
- 139 *alicui ex/associationibus vel institutis quae ab Ecclesia approbata sunt, pariter peculiarem notam vitae spiritualis ipsis propriam fideliter induere conantur.* 2
- 169 *Magni quoque faciant profes-* 3
- 4

R. – Provisum est.

168 – Pag. 18, lin. 5: Sic legere: «desumere debet: *vita coniugalis, coelibatus, condicio infirmitatis, vita familiaris, «professionalis», socialis, otia, etc.»* (49 Patres).

R. – Admittitur et sic legitur textus a lin. 3:

«Haec laicorum spiritualis vitae ratio notam peculiarem assumere debet *ex statu matrimonii et familiae, coelibatus vel viduitatis, ex conditione infirmitatis, ex activitate «professionali» et sociali. Ne desinant...*».

Accipiens alios modos a pluribus Patribus propositis (cf. Modi nn. 138-139), Commissio sic complevit textum: «*Praeterea laici, qui suam vocationem secuti, nomen dederunt alicui ex associationibus vel institutis, quae ab Ecclesia approbata sunt, peculiarem notam vitae spiritualis ipsis propria fideliter induere conantur.*».

169 – Pag. 18, lin. 8-9: Dicatur: «*illas virtutes maxime ad vitam socialem pertinent*», scilicet probitatem, iustitiam, sinceritatem (1 Pater).

R. – Textus sic modificatus est: «*Magni quoque faciant «professionalem» peritiam, sensum familiarem et civicum et illas virtutes quae ad sociales consuetudines pertinent, scilicet probitatem, spiritum iustitiae, sinceritatem, humanitatem, animi fortitudinem, sine quibus nec vera vita christiana consistere potest.*».

IV 170 – Pag. 18, lin. 10: Deleatur particula «nec», nam virtutes sociales pro christifidelibus etiam supernaturales et christianae sunt (1 Pater).

R. – Maneat textus.

171 – Pag. 18, lin. 10: *a*) 35 Patres proponunt ut post «sensum familiarem et civicum» dicatur: «*consideratio proximi*, sine quibus...». *b*) 44 Patres: in eodem loco dicatur: «*reverentia erga alterius opinionem*».

R. – Non admittitur, quia iam dicitur in Cap. VI.

172 – Pag. 18, lin. 10: Loco «peritia» dicatur «*diligentia*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Diligentia est aliud ac peritia.

173 – Pag. 18, lin. 11: Post verba «nec vera vita christiana consistere potest» addatur: «*tamquam "terra bona" expectans inseminationem "Verbi Dei"*» (cf. Mt.) – aut «*expectans semen Domini" quod est verbum Dei*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

174 – Pag. 18, linn. 12-21: Omittantur (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia textus probatus est a Congregatione Generali.

175 – Pag. 18, lin. 12: «Huiusmodi vitae spiritualis et apostolicae» dicatur accuratius: «*vitae spiritualis apostolica operositate fecundae*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

176 – Pag. 18, lin. 12: Mutetur ad «... exemplar *simul et caelestem advocatam*», et omittantur lineae 20-21 (1 Pater).

R. – Non admittitur.

177 – Pag. 18, lin. 13: Post «Reginam Apostolorum» addatur: «*Reginamque Laicorum*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

III [n. 4, 18, 8-19]

illam virtutes quae maxime sociales sunt, scilicet
 9 probitatem, spiritum iustitiae, sinceritatem, humanitatem, ani-
 10 mi fortitudinem, «professionalem» peritiam, sensum familia-
 rem et civicum, sine quibus nec
 11 vera vita christiana consistere potest.
 12 Huiusmodi vitae spiritualis et apostolicae perfectum exemplar
 13 colant/Beatissimam Virginem Mariam, Reginam Apostolorum,
 14 quae, dum in terris vitam ageret omnino communem, familiari
 15 cura et laboribus plenam, intime semper cum Filio suo coniunge-
 16 batur, voluntatem eius semper faciens sicut «ancilla Domini» (Lc.
 17 1, 38), verba eius «conservabat... conferens in corde suo» (Lc. 2,
 18 19) et Christum ad omnes adducebat; nunc autem in caelum assumpta
 19 «materna sua caritate de fratribus Filii sui/adhuc peregrinantibus necnon in periculis et

IV [n. 4, 613, 4-13]

sionalem peritiam, sensum familiarem et civicum atque illas virtutes quae ad sociales consuetudines pertinent, scilicet
 5 probitatem, spiritum iustitiae, sinceritatem, humanitatem, ani-
 6 mi fortitudinem,
 7 sine quibus nec
 8 vera vita christiana consistere potest.
 9 Huiusmodi vitae spiritualis et apostolicae perfectum exemplar
 10 est Beatissima Virgo Maria, Regina Apostolorum,
 11 quae, dum in terris vitam ageret omnibus communem, familiari
 12 cura et laboribus plenam, intime semper cum/Filio suo coniungebatur et operi Salvatoris singulari prorsus modo cooperata/est;
 13 nunc autem in caelum assumpta «materna sua caritate de fratribus Filii/sui adhuc peregrinantibus necnon in periculis et

178 – Pag. 18, lin. 14: Post «vitam agere omnino communem» addatur: «laicalem quidem» vel «laicalem utique» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

179 – Pag. 18, lin. 14: Dicatur «vitam ageret omnino communem». Expressio «vita communis» non bene sonat (1 Pater).

R. – Non admittitur; attamen aliquo modo textus emendatus est et dicitur: «vitam ageret omnibus communem».

180 – Pag. 18, linn. 15-17: Omittantur vel aliis verbis substituantur «voluntatem... adducebat» (1 Pater).

R. – Admittitur.

181 – Pag. 18, linn. 15-17: «... cum Filio suo coniungebatur... nunc autem...». Illae lineae hoc fere modo reficiantur: «... cum Filio suo coniungebatur, vere beata, quia credidit ea quae dicta sunt illi a Domino (cf. Lc. 1, 45) et Verbum Dei a Filio suo proclamatum fideliter audivit et custodivit» (Lc. 11, 27-28). Nunc autem... (1 Pater). Alii quattuor Patres volunt ut expungatur expressio: «Et ad Christum omnes adducebat» utpote extra contextum Evangelii.

R. – Commissio iudicavit expungere omnia verba inde ab expressione: «intime semper cum Filio suo coniungebatur, voluntatem eius semper faciens sicut "Ancilla Domini"... verba eius conservabat... conferens in corde suo... et Christum ad omnes adducebat». Eorum loco ponitur: «... et operi Salvatoris singulari prorsus modo cooperata est».

182 – Pag. 18, lin. 17: Convenienter hic fit mentio de beato Ioseph (2 Patres).

R. – Non admittitur.

I [n. 30, 19, 30-32]

II [n. 4-5, 8, 3-10]

II

DE COMMUNITATIBUS ET VITAE AMBITIBUS

4. 3

[*De campis apostolatus*]. [A]

Inter adiuncta concreta, in quibus laicorum apostolatus exercetur, quasdam convenit considerare communitates vel ambitus vitae, quae campi apostolatus haberi possunt eiusque/modos definire valent. [B]

19 [30.]

5. 7

30 [*De familia*].[*In familia*]. [A]

Sacrosanctum Concilium laudibus extollit

Societatis familiaris apostolica actio, quae ab exordio Ecclesiae initium sumit, peculiare hodie momentum obtinet cum/familiae christianae, inter difficultates nostrae aetatis, tota vita sua Evangelio cohaerentes ac

31 familias christianas quae, inter difficultates nostrae aetatis, tota/vita
32 sua Evangelio cohaerentes ac

8
9
10

II Ad II. 4. [A] Quoad campos apostolatus nova distributio materiae habetur in redactione praesenti schematis. In redactione anni 1963 campi apostolatus ita enumerantur: in campo operis faciendi; in campo ingenii culturae, in ambitibus materialismo infectis; de sensu morali et de publicis moribus; in vita publica; in ambitu internationali et supranationali. Isti campi in hac redactione omissi sunt brevitatis causa, et ideo etiam observationes, quandoque egregiae, in hac examine et selectione animadversionum omituntur.

[B] In hac autem redactione campi intelliguntur communitates et vitae ambitus, nempe: in familia, in Ecclesiae communitatibus, in proprio ambitu, in coetibus omnibus patentibus.

III [n. 4, 18, 19-21]

IV [n. 4, 613, 13-15]

- 20 *angustiis versantibus curat, donec ad felicem patriam perducantur».*⁷
Hanc devotissime colant omnes
 21 *suamque vitam atque apostolatium eius maternae curae commendent (G).*

- 176 *angustiis versantibus curat, donec ad felicem patriam perducantur».*⁷
 183 *Hanc devotissime colant omnes*
 15 *suamque vitam atque apostolatium eius maternae curae commendent.*

[cf. n. 9, p. 30, ln. 1]

[cf. n. 9, p. 617, ln. 1]

[cf. n. 9, p. 30, ln. 4]

[cf. n. 9, p. 617, ln. 2]

[cf. n. 11, p. 31, ln. 25]

[cf. n. 11, p. 618, ln. 1]

[cf. n. 11, p. 31, ln. 25]

III, IV ⁷ Cf. *ibid.*, cap. VIII, n. 62 [IV: et 65]: A.A.S., 57 (1965), pp. 63 [IV: et 65].

5. [A] Quaeritur aliquis Pater [E/413] quod textus exhibet sensum valde infirmum spiritualitatis dynamicae sacramenti et vitae matrimonii.

R/ Ad quam obiectionem respondere licet hoc esse impossibile in brevi textu. De familia autem ampliori sermone tractat schema «De Ecclesia in mundo huius temporis».

III (G) Prout petitum est ab E/3335 recolitur speciali modo etiam praecellens exemplar vitae spiritualis, Beatissima Virgo Maria, Regina apostolorum.

IV 183 – Pag. 18, linea ultima (ad n. 4 nota 7): legere: 7 cf. *Ibid.* cap. VIII, n. 62, et n. 65: A.A.S., ... (36 Patres).

R. – Admittitur et additur nova citatio.

I [n. 30, 19, 32 – 20, 16]

33 matrimonii Novae Legis excel-
lentiam ostendentes, maximi
34 momenti testimonium coram
mundo/Christo afferunt.

Revera Regni Christi propagatio
35 postulat ut ipsae/familiae non
solum apostolicae actionis Ec-
36 clesiae bona recipiant, /sed
etiam, ratione sua propria, eius-
dem apostolatus adiutrices et
37 redemptionis instrumenta fiant.

38 Vi ipsius matrimonii sacra-
menti uterque coniux mu-
39 nus et/officium habet ut erga
alterum gratiae sit cooperator,
20 necnon caritatis Christi et Ec-
clesiae testis; et ambo mu-
2 nus habent christiane/educan-
di filios, ipsos adiuvandi in vo-
catione Dei circa eos digno-
3 scenda et genere vitae libere eli-
gendo, et in eis spiritum aposto-
4 latus fovendi.

10 Peculiari modo apta est socie-
tas coniugalis et familiaris ad
11 quaedam apostolica exercenda
opera e quorum genere sunt, ut
12 in primis sponso ad matrimo-
nium praeparent, coniugibus et
13 familiis in angustiis moralibus
vel materialibus versantibus, vel
14 iis/qui familia eiusque bonis ca-
rent, auxilium ferant, advenas
15 et peregrinos secundum faculta-
tem suam hospitio excipiunt.

16 Ad sustentationem spiritua-
lem ac materialem, ad defensio-

II [n. 5, 8, 10-25]

matrimonii Novae Legis excel- 11
lentiam ostendentes,/maximi
momenti testimonium coram
mundo Christo afferunt.

Re vera/Regni Christi propagatio 12
postulat ut ipsae familiae non
solum apostolicae/actionis Ec- 13
clesiae bona recipiant, [B] sed
etiam, ratione sua propria, eius- 14
dem/apostolatus adiutrices et
redemptionis instrumenta fiant.

Vi ipsius Matrimonii sacra- 15
menti uterque coniux [C] mu- 16
nus et officium/habet ut quoad
alterum gratiae sit cooperator, 17
necnon caritatis Christi/et Ec- 18
clesiae testis; et parentes offi-
cium habent christiane educan- 19
di filios,/eos adiuvandi in vo-
catione Dei circa ipsos digno-
scenda ac genere vitae/libere eli-
gendo, et in eis spiritum aposto-
latus fovendi. [D]

Peculiari modo apta est socie- 20
tas coniugalis et familiaris ad
quaedam/apostolica exercenda 21
opera e quorum genere sunt, ut
imprimis sponso/ad matrimo- 22
nium praeparent, coniugibus et
famiis in angustiis moralibus 23
vel materialibus versantibus, vel
iis qui familia eiusque bonis ca- 24
rent, [E]/auxilium ferant.

Ad sustentationem spiritua- 25
lem ac materialem, ad defensio-

II [B] Unus Pater [E/495] petit ut loco: «... ipsae familiae non solum apostolicae actionis Ecclesiae bona recipiant...» dicatur: «ipsae familiae non solum de apostolica actione Ecclesiae beneficia percipiant ...»

R/ Commissioni sat clarus videtur textus, et ideo non iudicavit illum immutandum esse.

[C] Unus Pater [E/427] vellet ut post «uterque coniux» ne dicatur «et ambo» sed «parentes».

R/ Isti rectae observationi satisfit nunc in textu.

[D] Idem Pater [E/427] scribit ut addantur verba: «Quod momentum ut plenius agnoscat, Ecclesia parentibus dat ius benedicendi filios proprios et quidem tamquam sacramentale quod efficax est vi operantis Ecclesiae».

Alius Pater [E/413] autem haec addere cupit: «Quapropter Sancta Synodus valde exoptat quod paterfamilias, ne cultus in spiritu et veritate umquam domi

III

IV

[cf. n. 11, p. 31, ln. 38-39]

[cf. n. 11, p. 618, ln. 9]

[cf. n. 11, p. 32, ln. 24-30]

[cf. n. 11, p. 618, ln. 27-32]

---

desit, alicui domestico cultui lectione divina, orationibus et liturgicis libris sumptis necnon et congruis paraliturgicis constituto, praesidere non omittat».

R/ Commissio respondet illa desideria competentiam propriam superare. Agitur de sacramentalibus «saltem in specialibus rerum adiunctis et de iudicio Ordinarii, a laicis congruis qualitatibus praeditis» administrandis, de quibus in n. 79 Constitutionis De Sacra Liturgia, Consilium ad Exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia necessaria praevisarum.

[E] Aliquis Pater [E/495] vellet ut enumenentur opera aliqua in apostolatu familiae valde necessaria, nempe pro «iis qui familia eiusque bonis carent », et ideo addatur: «sicut infantibus derelictis, illegitimis vel quoad fidem periclitantibus, sive per adoptionem legalem sive aliter auxilium ferant».

R/ Quaestiones sunt sat particulares, et ideo Commissio censuit enumerationem non esse faciendam; etiam brevitatis causa hoc fieri non potuit.

I [n. 30, 50, 20, 16-19; 31, 11-12]

II [n. 5-6, 8, 25 – 9, 2]

17 nem/quoque iurium familiae, et
 18 ad auxilium in ipsa activitate
 19 apostolica mutuo praestandum,
 opportunum esse potest ut fam-
 iliae in/quosdam coetus con-
 gregentur.

nem quoque iurium familiae, et 26
 ad auxilium in ipsa activitate 27
 apostolica mutuo/praestandum,
 opportunum esse potest ut fam- 28
 iliae in quosdam coetus/con-
 gregentur. [F]

31 [50.]

6.

29

10 [In paroeciis].

[In Ecclesiae communitatibus].

11 In paroeciam, territo-
 riale vel personale, quae est
 12 communitas Ecclesiae, laici
 christifideles immediate inse-

Per apostolatam laicorum pa-
 roecia [A] vere se manifestat ut 30
 communitatem fidei, spei et ca-
 ritatis.

Laici se/alant vita liturgica in 31
 paroecia eamque actuose parti-
 cipent; [C] sollicite partes/agant 32
 etiam in operibus apostolicis.

Tum in paroeciis [B] tum in 9
 dioecesibus, laici operentur inti- 2
 me cum suis/pastoribus con-
 iuncti, [C] et mundi gaudia et

II [F] Unus Pater [E/413] optat ut «incepta ex familiis consistentia» magis commendanda sint.

R/ Commissio iudicavit commendationi satisfieri verbis: «opportunum esse potest ut familiae in quosdam coetus congregentur».

6. [A] Unus Pater [E/495] dicit paroeciam esse fundamentalem communitatem Ecclesiae.

E converso aliqua conferentia Episcopalis [E/351] et alius Pater [E/286] petunt ut extollatur apostolatus in dioecesi, quia sunt activitates quae ex natura sua exercentur in ambitu totius dioecesis, et quia in dioecesi, cuius paroecia tantum cellula est, mysterium Ecclesiae elucet.

Alii duo [E/2160] Patres aestimant false praesentari relationem paroeciam inter et dioecesim, quia non paroecia, sed dioecesis est re vera communitas *primaria*.

Unus Pater [E/427] vellet ut omittantur verba «communitas Ecclesiae» et «cellula», quia non omnes canonistae haec de paroecia admittunt. Item [E/427] ne dicatur de parochia ut «ordinario magistro», quae expressio pro Episcopo adhibetur.

Quaeritur unus Pater [E/301] quod insistitur in notione «paroecialis communitatis», quia in maioribus civitatibus, in quibus magna pars christianorum convenit, sensus «communitatis paroecialis» saepe utopicus est. Magis foveatur ergo sensus communitatis «christianae» seu «catholicae», etiamsi sensus «paroeciae» satis desideratur.

Alius Pater [E/413] vellet ut supprimatur vocabulum «suam» vitam sacramentalem vivunt, nam laici non vivunt *suam* tantum parvulam vitam sacramentalem, sed participant vitam magnam sacramentalem Ecclesiae.

Alius Pater [E/495] haec scribit: « ... ad quem finem curent religiosi omnes ut devotiones et opera ab ipsis pendentia sincere eum inceptis paroecialibus componantur, tamquam complementaria, numquam vero in oppositione».

III

[cf. n. 11, p. 32, ln. 41-42]

[cf. n. 10, p. 30, ln. 9]

[cf. n. 10, p. 30, ln. 9]

[cf. n. 10, p. 30, ln. 22-24]

IV

[cf. n. 11, p. 618, ln. 39-40]

[cf. n. 10, p. 617, ln. 8]

[cf. n. 10, p. 617, ln. 15-16]

R/ Collatis inter se rationibus et emendationibus ab istis Patribus propositis, et post longam et maturam disceptationem, Commissio novum textum proponit, qui satisfacit animadversionibus: de paroecia et dioecesi simul tractatur; evitantur expressiones quae male interpretari possent; agitur etiam de «necessitatibus pastoralibus hodiernarum urbium»; de operibus e religiosis communitatibus pendentibus non amplius agitur, positive tamen extollitur munus Episcopi «cuius est totius dioeceseos ... apostolatam moderari».

[B] Alicui Conferentiae Episcopali [E/351] videtur periculosum aequali modo de paroecia territoriali et personali loqui.

Viginti quinque Patres [?] e contra vellent ut dicatur «in paroeciam, territorialem vel personalem, quae per Eucharistiam est manifestatio Ecclesiae universalis».

R/ Commissio diu anceps remansit inter has sententias. Post maturam valuationem propositionum, quaedam solutio proponitur quae utrique parti, ut optamus, satisfaciat; omittuntur verba «territorialis et personalis», quia magis in genere loquimur; non additur quidem «quae per Eucharistiam... sed aequivalenter; «paroecia vere se manifestat ut communitatem fidei, spei et caritatis».

[C] Viginti quinque Patres [?] vellent ut addatur «... cultum liturgicum actuose participant», et «verbum Dei audiunt diffunduntque, et caritatem universalem exercent».

R/ Libenter assentimus primae propositioni, et textus ita sonat: «Laici se alant vita liturgica in paroecia eamque actuose participant»; et modo generali additur: «sollicite partes agant etiam in operibus apostolicis».

Unus Pater [E/2320], scribit ut addantur verba: «... sub ductu parochi, numquam tamen eo inscio vel nolente», ne varia opera apostolica mutuo damna sibi invicem inferant.

R/ Hoc quidem verum est, sed de relatione ad Hierarchiam et Pastores alibi sermo fiet, nempe in nn. 18 et 19, ubi illa clare indicentur.

I [n. 50, 52, 31, 12-14; 32, 19-21]

runtur et per eam parochia, ut
 13 proximo et ordinario/magistro
 et sacerdoti, adhaerentes, cum
 14 suo Episcopo coniunguntur.

[52] Filiali obsequio et confidentia
 32 cooperentur cum legitimo suo
 pastore;
 immo,

21 iuxta monitum S.
 Ignatii Antiocheni, «nihil sine
 episcopo» agant.²

II [n. 6, 9, 2-19]

inquietudinem suasque quae-
 3 stiones et problemata commu-
 nitati Ecclesiae afferant.

Adlaborent viribus unitis ut pa-
 4 roecia spiritu missionali infor-
 5 metur, et, obsequentes Episcopo
 cuius est totius dioeceseos, quae
 est Ecclesia localis, apostolatam
 moderari, [A] iuxta illud S.
 6 Ignatii Antiocheni, «nihil sine
 episcopo» agant.⁴ [D]

Quoniam autem laici ob ra-
 8 tiones vitae professionalis ne-
 queunt apostolatam intra fines
 9 unius paroeciae plene exercere,
 10 necessarie requiruntur rela-
 tiones interparoeciales ut re-
 spondeant necessitatibus pasto-
 11 ralibus/hodiernarum urbium et
 regionum ruralium.

Tum laici tum clerus vocatio-
 12 nem suam his temporibus adim-
 13 pleant/oculos et corda ad totum
 populum Dei [E] in toto orbe ter-
 14 rarum dispensum/convertentes.
 Itaque omnes, quantum pos-
 15 sunt, etiam ultra fines paroeciae
 vel dioeceseos vel nationis, de ne-
 cessitatibus universalis Ecclesiae
 16 usque mundi curam habeant.
 Faveant laici inceptis quae uni-
 17 tati generis/humani in iustitia et
 caritate conducunt, et quae ad
 18 unionem christianorum, om-
 niumque in Deum credentium
 necnon omnium hominum bo-
 19 nae/voluntatis conferunt.
 Qui in alienis nationibus labo-

F, II ⁴ Cf. S. IGNATIUS ANTIOCHENUS, *Epistula ad Trallianos*, 2, 1: MG 5, 676.

II [D] Iuxta unum Patrem [E/301] monitum S. Ignatii Antiocheni haud feliciter hic appellatur. Tempore enim S. Ignatii, prorsus diversus erat rerum status, cum tota vita esset exclusive «localis». Multi fideles nunc magis afficiuntur erga «Ecclesiam» quam erga «dioecesim». Est aliquid anachronisticum in nimio cultu paroeciae vel dioeceseos.

R/ Commissioni videtur illam expressionem classicam paucis verbis exprimere essentialem relationem inter Episcopum et apostolatam totius Ecclesiae *localis*, i. e. dioeceseos. Reliquit ergo illud monitum.

III

IV

[cf. n. 14, p. 35, ln. 14-18]

[cf. n. 14, p. 620, ln. 18-20]

Alius Pater [E/2320] autem amplius addere velle post verba «nihil sine episcopo agant» «immo quod episcopi voluntate iudicatur, satagere curent filiali eum fiducia, humilique oboedientiae sensu».

R/ Commissio aestimat omnem additionem superfluum esse post illa verba classica, nam potius minuerent quam augerent, illorum vim.

[E] Unus Pater [E/427] denique petit ut verba «populus Dei» absque signis citativis ponantur, quia est descriptio Ecclesiae usitata.

R/ In textu ergo omisimus signa citativa et legitur simpliciter: populus Dei.

I [n. 8, 9, 6-10]

II [n. 6-7, 9, 19-32]

		rant vel eis auxilium/praestant,	20
		memorent relationes mutuas in-	
		ter homines verum commercium	21
		fraternum debere esse in quo dat	
		unusquisque et simul accipit.	
9	[8.]		
	[Apostolatus in proprio ambitu].		
		[	
		In proprio ambitu].	
		[A]	
		Attamen laicorum missio ad	
		omnes alios/ambitus vitae ex-	23
		tenditur in quibus divina Provi-	
		dentia eos collocavit. [A]	
		In/locum laicorum, qui in his	24
		ambitibus proprium apostola-	
		tum exercent,/nullus alius sub-	25
		stitutui potest.	
7	Apostolatus «ambitus»/primario	Apostolatus	26
	a simili exercendus est erga si-	similis	
8	milem, scilicet ab illis/quaes in iis-	erga si-	
	dem condicionibus vitae vel occu-	milem, [A] eodem tempore, ho-	27
	pationis versantur vel/eas ultro	mines ad Evangelium et ad ve-	
9	amplectuntur iuxta illud «primi	ram vitam civilem perducit, et	28
	et proximi opificum/apostoli opi-	laici vitae testimonium/per ver-	
10	fices sint oportet». ³	bi testimonium complent quod	29
		Christi testes sunt. ⁵	
		Missionis suae apostolicae in	29
		his diversis ambitibus conscii,	
		laici/curae habeant homines et	30
		res aspicere, iudicare et agere	
		lumine fidei. ⁶ [B]	
		Laici spirituale fermentum sunt	31
		eorum inter quos vivunt prout	
		per sua/facta et dicta amorem	32

F, II ⁵ Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*, 15 maii 1931: A.A.S., 23 (1931), pp. 225-226.

II ⁶ Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: A.A.S., 53 (1961), pp. 456.

II 7. [A] Alicui Patri [E/2221] non videtur apostolatam ambitus definiendum esse «a simili ad similem», quia ex historia Ecclesiae constat conversiones ad fidem a «non simili» factas, v. g. dominorum per servorum actionem; et hodie constat v. g. prelum multum posse pro lectoribus «similibus vel non-similibus». Formula Pii XI fundatur in applicatione ad hodiernas condiciones principii profundius, quod est *proximitas* vel *propinquitas*. Apostolatus ambitus eos omnes complectitur qui aliquo modo in relationibus humanis directe vel indirecte (v. g. prelum) attinguntur. Unde optaret ille Pater ut hoc principium generale, quod conforme videtur ordini divinae Providentiae, initio numeri enuntietur.

III

[cf. n. 13, p. 33, ln. 24]

[cf. n. 13, p. 33, ln. 24]

IV

[cf. n. 13, p. 619, ln. 21]

[cf. n. 13, p. 33, ln. 30-32]

[cf. n. 13, p. 619, ln. 24-25]

R/ Commissio isti rectae observationi satisfacere cupiens nunc modo generali incipit numerum, quod aliquantulum exprimit principium generale desideratum: «laicorum missio ad omnes alios ambitus vitae extenditur in quibus divina Providentia eos collocavit».

[B] Improbatur unus Pater [E/530] verba («slogan») «aspicere, iudicare, agere» quia limitat apostolatam ad sic dictam formam particularem Actionis Catholicae specializatae.

R/ Commissioni videtur per ista verba exprimi methodum generalem omnis apostolatus et activitatis humanae.

I

II [n. 7-8, 9, 32 – 10, 9]

divini Salvatoris demonstrant 33
 (cf. *1 Pt.* 3, 15) [D]/et in civitate
 hominum iustitiam et caritatem
 exercent. [C]
 Investigationem/quoque scienti- 34
 ficam ipsorum ambituum pro-
 moventes, studeant quomodo
 caritatem erga personas prae- 35
 beant, immo etiam structuram
 sociales secundum Evangelii 36
 doctrinam transformant.

8. 10

[*In coetibus omnibus patenti-*
bus]. [A]

Christianorum est promovere 2
 quaecumque sunt vera, quae-
 cumque iusta, quaecumque 3
 sancta (cf. *Phil.* 4, 9).
 Dum igitur in ambitu vel laboris,
 vel professionis, vel studii, vel/in- 4
 colatus, vel otii, coetus omnibus
 patentes participant, sese stre- 5
 nuos/sollicitosque inter socios
 ostendentes, laici studeant vita 6
 sua et operositate commendare
 fidem quam profitentur.
 [B] Unde valde optandum est 7
 ut fideles laici se consociant ad
 hunc apostolatam in huiusmodi 8
 coetibus et ambitibus exercen-
 dum ut mutua formatione et 9
 consilio fruuntur.

II [C] Sex Patres [E/2254] petunt ut quoad apostolatam ambitus expresse mentio fiat de officio res mundanas ad hunc ambitum pertinentes ita efformandi ut hic ambitus fiat mundus christianus et expressio iustitiae et caritatis. Sub hoc respectu textus schematis saepe et merito officium in ordine ad maiora spatia societatis indicat; sed minus, qua par est, animum advertit ad idem officium in illo spatio modesto in quo unusquisque vivit.

R/ Re vera haec idea iam in numero 2° continetur (De apostolatu ab omnibus et singulis exercendo) et ibi etiam ad spatium modestum ambitus uniuscuiusque applicari debet. Brevitatis causa non possumus hanc ideam hic repetere.

[D] Unus Pater [E/357] vellet ut veri christiani seu fideles semper et ubique accusationibus contra Religionem et vitam christianam respondeant, et hoc ponatur in textu.

III

IV

[cf. n. 14, p. 34, ln. 19]

[cf. n. 14, p. 619, ln. 42]

[cf. n. 14, p. 34, ln. 36-40]

[cf. n. 14, p. 620, ln. 7-9]

R/ In textu praesenti hoc quidem explicite non dicitur, tamen implicite continetur in verbis: «... per sua facta et dicta amorem divini Salvatoris demonstrant et in civitate hominum iustitiam et caritatem exercent». Insuper citatur epistula S. Petri (*1 Pt.* 3, 15).

8. [A] Hic numerus est novus in redactione praesenti. Non aderat in schemate praecedenti typis edito. Aliqua animadversio tamen ad istum numerum pertinet.

[B] Sex Patres [E/2254] vellent ut inter spatia quae laicorum apostolatum praesertim exspectant, enumerentur proprius ambitus in quo laicus vivit, laborat, vel animi laxandi causa versatur, nempe familia, officina, vicina et lotus campus vitae cotidianae.

R/ Commissio libenter accepit hoc consilium et ideo inseruit in hac nova redactione numerum de coetibus omnibus patentibus.

I

II [n. 9, 10, 10-11]

III

DE FINIBUS ASSEQUENDIS

9.

10

[*Apostolatus obiecta et distinctio*]. [A]

Cum pressius obiecta apostolatus 11

II 9. [A] Iste numerus introductorius capituli de finibus assequendis, non habebatur in schemate praecedenti, dicit tamen aliqua quae desiderabantur.

III *Ad titulum*: (A) E/3326 petiit ut de ambitibus seu campis apostolatus simul tractaretur cum finibus assequendis. Commissioni hoc opportunum non videbatur; omnibus tamen mature perpensis duo capita invertit. Caput II ergo nunc agit «De finibus assequendis», dum in capite III tractatur «De campis apostolatus».

Plures Patres E/3516, 3536 [3538], 3583, 3589, et alii, petierunt ut magis praecisa, clara et completa detur descriptio de finibus assequendis. Quod Commissio libenter acceptavit.

Cum caput hoc sit velut cardo totius schematis, vel sicut aliqui Patres E/3314, 3325, 3400, 3402 aestimant, velut pars principalis schematis, et quia res non satis clare exponuntur, petunt «integrum caput recognoscendum ac iterum redigendum». Commissio voluit redactionem omnino novam parare, quae non solum supradictis exigentiis responderet, sed etiam clarius demonstraret quod inter fines apostolatus laicorum datur tantummodo *bipartitio* et non tripartitio: actio caritativa enim est velut sigillum cuiuslibet speciei apostolatus.

E/3343 vellet addere, alium numerum, qui plus minusve hoc dicat: «De cooperatione in Ecclesiam condendo territoriis missionum». Quod tamen non videbatur opportunum, quia non pertinet ad tractationem generalem; ceteroquin de his rebus (etiam de cooperatione laicorum) agitur in schemate «De activitate missionali Ecclesiae».

Ad num. 5: (A) Redactio quae nimis scholastica videbatur, substituitur cum redactione magis pastorali, quae ab opere redemptionis Christi transit ad missionem Ecclesiae et inde ad apostolatum laicorum. Ita satisfieri putamus petitioni E/3516, 3582, et praesertim 3536 [E/3538], qui priorem formulationem duorum finium improbat.

Commissio non recepit animadversionem E/3454 quae innuit apostolatum laicorum «in re religiosa nihil aliud esse nisi collaboratio vel continuatio apostolatus specificae hierarchici»; potest enim esse laicorum proprius apostolatus etiam in hoc fine assequendo. Redactio numeri nunc clarius apparet, quibus etiam satisfit animadversionibus ab E/3436 propositis.

IV 1 – Materia huius Capituli inseratur in Capite III (1 Pater). Caput II nimia verbositate laborat (3 Patres). Capituli II non placet divisio (3 Patres). Repeti-

III [n. 5, 21, 1-5]

IV [n. 5, 613, 16-18]

Caput II		1	Caput II	
DE FINIBUS ASSEQUENDIS (A)			DE FINIBUS ASSEQUENDIS	
21	5.	8	5.	16
	[Introductio] (A).	2		
2	<i>Opus redemptionis/Christi, dum homines salvandos potissimum spectat, totius quoque ordinis temporalis instaurationem complectitur.</i>	6,7	3	17
3		4	4	17
4		5,7	5,7	18
5	<i>Unde Ecclesiae/missio non so-</i>		18	

tiones inveniuntur in hoc Capite (1 Pater).

R. – Commissio harum observationum rationem habuit.

In genere: 2 – Corrigitur textus quia nimis extollitur pars laicorum in evangelizatione et sanctificatione hominum (2 Patres).

R. – Non admittitur.

3 – Pag. 21, lin. 2: Legatur «*de se*», loco «*potissimum*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

4 – Pag. 21, linn. 3-4: Post «*spectat*» dicatur «*per superabundantiam totum quoque ordinem temporalem illuminat*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Textus hunc sensum implicat.

5 – Pag. 21, lin. 5: Loco «*non solum*», legatur: «*ante omnia*» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia in hoc loco agitur de enumeratione.

– Lin. 6: Deleatur «*sed*» (1 Pater).

R. – Ut supra.

6 – Pag. 21, linn. 1-4: Unus Pater proponit: «Opus redemptionis Christi dum homines a servitute peccati liberandos directe respicit totum quoque ordinem temporalem in Christo instaurandum intendit». Alius: «Opus redemptionis Christi, quod in hominum salvatione consistit, integrum ordinem temporalem in Eo instaurare contendit. Unde Ecclesiae missio in eo stat ut Christum annuntiet et eius gratiam hominibus offerat atque proinde ut spiritu evangelico rerum temporalium ordinem perfundat et perficiat».

R. – Non admittuntur, quia non videntur necessariae.

7 – Pag. 21, linn. 1-14: Dicatur: «Opus redemptionis Christi *quod* homines salvandos potissimum spectat *eo ipso* totum nuntium Christi et gratiam eius... quam in Ecclesia, tam in ordine *spirituali* quam in ordine *temporali*, qui *ordines*, etsi distinguuntur, in unico consilio Dei ita sunt connexi ut ille Deus intendat, in Filio, simul Creatore ac Redemptore, Spiritu Eius agente, totam creationem reassumere in novam creationem, inchoative his in terris, plene in ultimo die. In utroque ordine, laicus, qui est...» (32 Patres).

R. – Pro parte admittitur. Vide textum [cf. In. 21 ss.].

– Supprimatur expressio «tam in mundo quam in Ecclesia» (2 Patres).

R. – Non admittitur. Vide n. 31 ex Constitutione «Lumen Gentium».

– Lin. 1: Post «Opus redemptionis» addatur: «*et recapitulationis in Christo*» (10 Patres). – Lin. 5: Omittatur: «*non solum*» (2 Patres). – Lin. 12: Addatur: «*una fide unaque conscientia*» (8 Patres). – Lin. 10 ss.: Scribatur: «apostolatium suum

I

II [n. 9, 10, 11-18]

laicorum considerantur, distingui
possunt quae ad finem evangeli- 12
zationis hominumque sanctifica-
tionem immediate pertinent ab 13
iis/quae ad finem animationis
christianae ordinis rerum tempo- 14
ralium immediate attinent;

idem autem laicus, qui est
simul fidelis et civis, in utroque 15
ordine una conscientia christia-
na continuo duci debet. [B]
Clariori luce ita ponuntur non 16
solum diversorum apostolatus
inceptorum species, sed etiam 17
munera, propriae agendi rati-
ones, immo et differentes ha- 18
bitudines ad societatem sive ec-
clesiasticam sive civilem.

---

qui est opus spirituale exercent non tantum intra societatem ecclesiasticam sed in ipsa societate civili totoque ordine temporali» (5 Patres).

R. – Modi non admittuntur, quia eis provisum est nn. 4, 7, 9.

II [B] Unus Pater [E/337] enim insistebat ut dicatur aliquid in schemate de «impossibilitate admittendi duplicem conscientiam in uno eodemque homine, ita ut alia sit christiani et alia mercatoris».

R/ Quod nunc dicitur in isto numero, nempe: « idem autem laicus, qui est simul fidelis et civis, in utroque ordine una conscientia christiana continuo duci debet».

III (B) E/3536 [E/3538] nollet verba «sanctificationem» et «ad finem», quia sunt aequivoca. Commissio in nova redactione ea vitavit.

E/3312 petit ut loco «quae ad finem animationis christianae ordinis rerum temporalium immediate attinent», dicatur «quae finem ordinis temporalis instaurandi et in Christo restaurandi immediate attinent». Commissio loquitur nunc de «ordinis temporalis instaurazione» et de «spiritu evangelico rerum temporalium ordinem perfundere et perficere».

(C) E/3536 [E/3538] proponit quod verbum «civis», quatenus verbum quod

III [n. 5, 21, 5-14]

6 *lum est nuntium Christi et gra-*
 7 *tiam eius hominibus afferre,*
 8 *sed et spiritu evangelico rerum*
temporalium ordinem perfun-
dere /et perficire (B).

9 *Laici ergo christifideles, hanc/Ec-*
 10 *clesiae missionem exsequentes,*
 11 *apostolatam/suum exercent tam*
 12 *in mundo quam in Ecclesia,*
tam in ordine tempora-
li quam in ordine spirituali.

13 *Idem enim laicus, qui est*
 14 *simul fidelis/et civis, in utroque*
ordine una conscientia/christia-
na continenter duci debet (C).

IV [n. 5, 613, 18 – 614, 3]

5 *lum est nuntium Christi et gra-*
 6 *tiam eius hominibus afferendi,*
 7 *sed et spiritu evangelico rerum*
 8 *temporalium ordinem perfun-*
 9 *dendi et perficiendi.*

9 *Laici ergo, hanc Ec-*
 10 *clesiae missionem exsequentes,*
 11 *apostolatam suam/exercent tam*
 12 *in Ecclesia quam*
 13 *in mundo, tam in ordine*
 14 *spirituali quam*
 15 *in/ordine temporali: qui ordines,*
 16 *etsi distinguuntur, in unico*
 17 *consilio Dei ita/sunt connexi ut*
 18 *ipse Deus intendat, in Christo,*
 19 *totum mundum reassumere/in*
 20 *novam creaturam, inchoative his*
 21 *in terris, plene in ultimo die.*

22 *In utroque/ordine laicus, qui est*
 23 *simul fidelis et civis,*
 24 *una conscientia christia-*
 25 *na continenter duci debet.*

indicat membrum populi in sensu politico, vitetur, et dicatur «homo» simpliciter. Commissio hanc emendationem non accepit, quia hic agitur proprie de homine quatenus pertinet ad familiam, ad professionem, ad civitatem, ad vitam socialem in mundo.

Eidem Patri (E/3536 [E/3538]) non placent verba «societatem sive ecclesiam sive civilem» et proponit «societatem sive humanam sive divinam». Commissio putavit melius esse illa verba omittit. Ita satisfit etiam obiectioni E/3582.

E/3583 petit ut introducantur distinctiones inter apostolatam laicorum sensu lato et sensu stricto; directum et indirectum. Commissio reputavit illas distinctiones esse valde disputatas et non eodem sensu ab omnibus accipi, et ideo eas vitare voluit. Sed ideae, quae his distinctionibus indicantur, substantialiter, concrete et clare exponuntur.

IV 8 – Novus numerus conficiatur, excerptum e n. 8 ad verbum (30 Patres).

R. – Non admittitur quia non concordat cum normis.

9 – Pag. 21, linn. 8-14: Dicatur: «Laici ergo christifideles, suam in Ecclesia missionem exsequentes, apostolatam suam in mundo et in Ecclesia atque cum sint simul fideles et cives, semper una conscientia christiana duci debent» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Textus est approbatus.

I

II [n. 9, 10, 19-30]

10. 19

[*De hominum conversione et progressu ad Deum*]. [A]

«Caritas/Christi urget nos» (2 20
Cor. 5, 14) ut omnibus homini- 21
 bus imprimis bonum fidei gra-
 tiaeque donum provideatur; iux- 22
 ta illud Christi: «Quaerite ergo
 primum regnum Dei et iusti-
 tiam eius» (*Mt.* 6, 33).

Apostolatui autem Ecclesiae, 23
 quo suam primariam explevit et 24
 explet missionem verbum Dei
 nuntiandi hominesque sanctifi- 25
 candi, numquam defuit sollicita
 et efficax collaboratio laicorum, 26
 qui, modo proprio/agentes et in
 suo statu manentes, filiali ani-
 mo cum sacra Hierarchia con- 27
 iuncti, «Dei adiutores» (*I Cor.* 3,
 9) in salute hominum procuran- 28
 da/re vera facti sunt.

Nostris quidem temporibus 29
 laici Ecclesiam multimode adiu-
 vant, ut/ipsa vita sua actioneque 30

II 10. [A] Hic numerus etiam est aliquid novus in schemate praesenti. In praecedenti redactione quidem habebatur res immo et titulus, nempe: «*De Apostolatu laicorum ad regnum Christi directe provehendum*»; hic tamen alio modo pertractatur materia illa quae laicorum «apostolatium religiosum, spirituale» exprimit.

III *Ad num. 6:* (A) Ut aliqua uniformitas habeatur in titulis numerorum huius capituli, Commissio mutavit hunc titulum: «De apostolatu ad homines evangelizandos et sanctificandos». Insuper, sicut aliqui Patres E/3283, 3326, 3378, petierunt hic numerus ex novo redactus est, ut pars laicorum in apostolatu ad homines evangelizandos et sanctificandos magis extollatur.

(B) E/3311 insistit quod apostolatus Hierarchiae et laicorum sunt complementariae. Commissio ita redegit textum, et sic etiam satisfcit observationibus E/3280, 3317, 3478.

IV 10 – Pag. 21, lin. 18: Dicatur: «... gratia Dei consequendam» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

11 – Pag. 21, linn. 16-29: Deleantur (1 Pater).

R. – Maneat textus, quia approbatus est a Congregatione Generali.

12 – Pag. 21, linn. 16-17: Dicatur: «Missio Ecclesiae essentialiter salutem hominum respicit» (3 Patres). Loco «salutem» dicatur «vocationem divinam omnium» (1 Pater). Deleantur verba «ante omnia» (29 Patres).

R. – Suppressio verborum «ante omnia» admittitur, quia Ecclesia non habet aliam missionem quam salutem hominum.

13 – Pag. 21, lin. 17: Post «salutem», addatur «aeternam» (1 Pater).

III [n. 6, 21, 15-29]

IV [n. 6, 614, 4-11]

15	6.		6.	
16	[De apostolatu ad homines evangelizandos et sanctificandos] (A).			
17	Missio Ecclesiae ante omnia salutem hominum spectat, fide in Christum et gratia eius consequendam.	11,12	Missio Ecclesiae salutem hominum spectat, fide in Christum et gratia/eius consequendam.	5
19	Apostolatus ergo Ecclesiae, omniumque membrorum eius, imprimis dirigitur ad nuntium Christi/verbis et factis mundo patefaciendum gratiamque eius communicandam.	15	Apostolatus ergo Ecclesiae, omniumque membrorum eius, imprimis dirigitur ad nuntium Christi verbis et factis mundo patefaciendum/gratiamque eius communicandam.	6
23	Hoc principaliter/fit per ministerium verbi et sacramentorum, speciali modo clero commissum, in quo et laici/habent suas magni momenti partes adimplendas, ut sint «cooperatores veritatis» (3 Io. 8).	17,18	Hoc principaliter fit per ministerium verbi/et sacramentorum, speciali modo clero commissum, in quo et laici habent/suas magni momenti partes adimplendas, ut sint «cooperatores veritatis»/(3 Io. 8).	7
27	Hoc potissimum in ordine, apostolatus laicorum et ministerium pastorale mutuo se complent (B).	18	Hoc potissimum in ordine apostolatus laicorum et ministerium pastorale mutuo se complent.	11

R. – Non admittitur. Satis intenditur.

14 – Pag. 21, lin. 18: Addatur: «secundum mentem Ecclesiae» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Totum schema mentem Ecclesiae exprimit.

15 – Pag. 21, linn. 20-22: Dicatur: «imprimis vult nuntium Christi verbis et factis mundo manifestare, gratiamque eius communicare» (1 Pater).

R. – De nuntio Christi provisum est in eodem numero.

16 – Pag. 21, lin. 23: Non placent verba «per ministerium verbi et sacramentorum» (3 Patres).

R. – Non admittitur. Vide Constitutionem «Lumen Gentium» n. 31.

17 – Pag. 21, linn. 22-29: Scribatur: «Hoc fit simul per ministerium verbi et sacramentorum speciali modo clero commissum et per testimonium vitae et verbi omnium membrorum populi Dei; in his omnibus apostolatus laicorum et ministerium pastorale mutuo se complent» (27 Patres).

R. – Non admittitur, quia non necessarium.

18 – Pag. 21, linn. 22-29: Dicatur: «Hoc principaliter fit per ministerium verbi et sacramentorum clero commissum; sed etiam laici suas partes habere debent, bene disponendo ceteros homines et sacerdotibus adiutorium praestando. Ita fiunt et ipsi «cooperatores veritatis» (1 Pater).

R. – Textus ut iacet est satis clarus.

– Pag. 21, lin. 25: Sic mutetur: «suas partes proprias adimplendas, praesertim in munere catechetico et in vita liturgica Ecclesiae» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia alibi iam habetur.

– Pag. 21, lin. 29: Deleantur verba: «mutuo se complent» (10 Patres). Addatur: «in se arcte connectuntur» (1 Pater). Addatur: «caveant omnino laici a theologia sic dicta laicali et a peculiari theologorum laicatu» (1 Pater).

I

II [n. 9, 10, 30 – 11, 5]

supernaturali quamplures etiam
qui longe sunt/atingat; immo lai- 31
ci, sua experientia et studio auxi- 32
lium praebent Ecclesiae ut in ho-
diernis sat perplexis vitae huma- 33
nae condicionibus suam missio-
nem efficacius explere valeat.

Hanc maiorem possibilitatem 34
apostolatum religiosum, spiri- 35
tualem,/exercendi laici attente
perpendant; sollicite ac genero- 36
se Summorum Pontificum et
Episcoporum votis respondeant; 37
coram Deo et ipsi de Ecclesiae
missione rationes reddituros se
esse numquam obliviscantur.

Curent vero in apostolatu pro 11
animarum salute ac profectu
exercendo, ut ex plenitudine vi- 2
tae interioris loquantur, sensu Ec- 3
clesiae moveantur, humilitate et
caritate animos alliciant atque 4
ab omni humano/dominatu alie-
nos sese praebeant, iuxta illud 5
Christi: «Non veni ministrari,
sed ministrare» (Mt. 20, 28).

R. – Modi non admittuntur.

– Pag. 21, linn. 24-25: Dicatur: «speciali modo *Episcopis eorumque cooperatores a Christo* commissum, in quo et laici habent...» (1 Pater).

R. – Modus non admittitur, quia non est periculum confusionis inter sacerdotium ordinis et sacerdotium laicorum.

III (C) E/3310, 3368, 3379 volunt ut dicatur aliquid de apostolatu verbi in hoc numero; E/3329 insuper petit ut apostolatus verbi laicorum extendatur etiam ad non christianos. Commissio libenter acceptavit has animadversiones.

IV 19 – Pag. 21, lin. 35: Post verba «et ad Deum», addatur: «*dummodo signa verae conversionis cordis fuerint*» (2 Patres).

R. – Non admittitur: conversio sincera supponitur.

20 – Pag. 21, lin. 32 – Pag. 22, lin. 4: Dicatur: «*Ipsum exemplum vitae christiana: ... Apostolatus tamen huiusmodi non solo vitae exemplo, quod peculiare quadam significatione sub nomine "testimonii" venit, consistit...*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Vox «testimonium» est magis biblicum quam «exemplum».

21 – Pag. 22, linn. 3-8: Dicatur «*verus apostolatus semper et ubique Christum verbis annuntiare intendit, sive credentibus ad eos adducendos ad fidem, sive fidelibus ad eos instruendos, confirmandos et mutuo concentu, ad fervidiorem*

III [n. 6, 21, 30 – 22, 12]

IV [n. 6, 614, 12-23]

30	<i>Innumerae patent laicis occasio-</i>	Innumerae patent laicis occasio-	12
31	<i>nes ad apostolatum evangeliza-</i>	nes ad apostolatum evangeliza-	
32	<i>tionis et sanctificationis/exercen-</i>	tionis et/sanctificationis exercen-	13
	<i>endum.</i>	endum.	
33	<i>Ipsum testimonium vitae christi-</i>	Ipsum testimonium vitae christi-	20
34	<i>anae et opera bona spiritu su-</i>	anae et opera/bona spiritu su-	14
35	<i>pernaturali/exercita, vim habent</i>	pernaturali exercita, vim habent	15
36	<i>attrahendi homines ad fidem et</i>	attrahendi homines ad fidem/et	19
22	<i>ad Deum; dicit enim Dominus:</i>	ad Deum; dicit enim Dominus:	
	<i>«Sic luceat lux vestra coram ho-</i>	«Sic luceat lux vestra coram ho-	16
	<i>minibus ut videant/opera vestra</i>	minibus/ut videant opera vestra	16
	<i>bona et glorificent Patrem vestr-</i>	bona et glorificent Patrem vestr-	17
2	<i>um qui in caelis est» (Mt. 5, 16).</i>	strum qui in caelis est»/(Mt. 5, 16).	17
3	<i>Apostolatus tamen huiusmodi</i>	Apostolatus tamen huiusmodi	21
4	<i>non in solo vitae testimonio con-</i>	non in solo vitae testimonio con-	22
5	<i>sistit; verus apostolatus/quaerit</i>	sistit;/verus apostolus quaerit	19
6	<i>occasiones Christum verbis an-</i>	occasiones Christum verbis an-	23
7	<i>nuntiandi sive non credentibus</i>	nuntiandi sive non credentibus	20
8	<i>ad eos adducendos ad fidem, sive</i>	ad eos adducendos ad fidem, sive	
9	<i>fidelibus ad eos instruendos,</i>	fidelibus ad eos instruendos,	21
10	<i>confirmandos et ad fervidiorum</i>	confirmandos et ad fervidiorum	24
11	<i>vitam excitandos; «caritas enim</i>	vitam excitandos; «caritas enim	22
12	<i>Christi urget nos» (2 Cor. 5, 14),</i>	Christi urget/nos» (2 Cor. 5, 14),	23
	<i>et in corde omnium debent re-</i>	et in corde omnium debent re-	
	<i>sonare illa/verba Apostoli: «Vae</i>	sonare illa verba Apostoli: «Vae	26,27
	<i>enim mihi est, si non/evangeliza-</i>	enim mihi est, si non evangeliza-	
	<i>vero» (1 Cor. 9, 16) (C).¹</i>	vero» (1 Cor. 9, 16). ¹	

III, IV ¹ Cf. Prus XI, Litt. Encycl. *Ubi arcano*, 23 dec. 1922: A.A.S., 14 (1922), p. 695; Prus XII, Litt. Encycl. *Summi Pontificatus*, 20 oct. 1939: A.A.S., 31 (1939), pp. 442-443.

vitam excitandos etc.» (25 Patres).

R. – Non admittitur, quia provisum est in n. 10.

22 – Pag. 22, lin. 4: Loco «verus apostolatus quaerit occasionem Christum verbis annuntiandi», dicatur: «Verus apostolus animam attendit ad Christum verbis annuntiandum» (21 Patres).

R. – Commissio accepit solummodo verbum «apostolus».

23 – Pag. 22, lin. 5: Post verbum «quaerit», addatur: «vel etiam non omittit» (6 Patres).

R. – Non admittitur. Qui quaerit non omittit.

24 – Pag. 22, linn. 9-12: Fiat alia dispositio citationum S. Pauli (1 Pater).

R. – Non admittitur. Dispositio uti iacet pertinens videtur.

25 – Pag. 22, lin. 12: 7 Patres longam additionem proponunt.

R. – Longior additio non concordat cum normis.

26 – Pag. 22, post lin. 12 addatur: «*Missione tamen prius accepta a Sacra Hierarchia, praesertim si agitur de publica praedicatione*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Relatio ad hierarchiam provisa est in Cap. V.

27 – Pag. 22, lin. 13: Addatur: «Cum autem nostro aetate ex divitiis scientiae modernae experientiarum hominum, novae quaestiones orientur et cum etiam gravissimi grassentur errores...» (22 Patres).

R. – Pro parte admittitur quoad verba «novae quaestiones orientur et».

IV 28 – Pag. 22, lin. 13: Addatur: «*hac quoque aetate*» (7 Patres).

R. – Non admittitur. Non videtur necessarium.

29 – Pag. 22, lin. 16: Omittatur verbum «*vehementer*» (1 Pater).

– Lin. 15: Dicatur: loco «*Pater Concilii*», «*haec Sancta Synodus*» (1 Pater).

R. – Ambo modi admittuntur. Loco «*vehementer*», dicitur: «*ex corde*».

30 – Pag. 22, lin. 17: Dicatur post «*laicos*»: «*Praesertim*» (1 Pater).

R. – Non admittitur, textus tamen correctus est.

31 – Pag. 22, linn. 20-21: Post verba «*enucleandis, defendendis*», addatur: «*in quantum opus est*» (1 Pater).

III [n. 6, 22, 13-21]

13 *Cum autem hac nostra aetate*
 14 *gravissimi/grassentur errores*
 15 *qui religionem, ordinem/mora-*
 16 *lem et ipsam societatem huma-*
 17 *nam funditus evertere nituntur,*
 18 *Patres Concilii vehementer hor-*
 19 *tantur laicos, quotquod in-*
 20 *genii dotibus et doctrina emi-*
 21 *nent, ut secundum mentem/Ec-*
clesiae, suas diligentius expleant
partes in/principiis christianis
enucleandis, defendendis/et rite
applicandis ad problemata huius
aetatis.

IV [n. 6, 614, 24-29]

28 *Cum autem hac nostra aetate* 24
 27 *novae quaestiones oriantur, et*
 gravissimi/grassentur errores 25
 qui religionem, ordinem mora-
 lem et ipsam societatem/huma- 26
 nam funditus evertere nituntur,
 29 *haec S. Synodus ex corde hor-*
 30 *tatur laicos, iuxta cuiusque in-* 27
 genii dotes et doctrinam,
 ut secundum mentem Ec-
 28 *clesiae, suas diligentius expleant*
 partes in principiis christianis
 29 *enucleandis, defendendis et rite*
 applicandis ad problemata huius
 32 *aetatis.*

R. – Non admittitur, quia expressio est restrictiva.

32 – Pag. 22 in fine numeri 6 addatur: a) «*Ergo sollicitae ac generose Summorum Pontificum et episcoporum votis respondeant coram Deo et ipsi de Ecclesiae missione rationes reddituros se esse numquam obliviscantur*» (1 Pater). b) «*Ad omnis apostolatus ubertatem haud parum conferunt membrorum Corporis mystici precum iugis oblatio, poenitentia*» (1 Pater). c) Dicatur aliquid de prudentia et caritate. Caveamus fanaticos (1 Pater).

R. – Provisum est a) n. 24; b) n. 4 et 16; c) n. 3.

I [n. 75, 43, 1-10]

II [n. 11, 11, 6-15]

43 [75.]

11.

6

[*Ordo temporalis in Christo instaurandus*].[*De ordine temporali christiane* [C] *instaurando*]. [A]

2 Cum Deus/omnipotens, factor
 3 caeli et terrae, universum mun-
 dum disposuerit ad gloriam
 suam in plenitudine Christi Filii
 4 sui, Verbi/incarnati, consum-
 mandam, meminerint christifi-
 5 deles se vocatos/quoque esse ad
 universalem temporalem ordinem
 6 in Christo perficiendum, secun-
 dum illud Apostoli: «Omnia ve-
 7 stra sunt, vos/autem Christi,
 Christus autem Dei» (1 Cor. 3,
 23).
 8 Quapropter apostolatus fide-
 lium etiam ipsum ordinem
 9 temporalem attingit,
 pervadit atque informat, ita qui-
 10 dem ut, integer/manens in sua
 natura,

Cum Deus omnipotens 7
 universum mun- 7
 dum disposuerit ad gloriam 8
 suam in plenitudine/Christi Filii 8
 sui consum- 8
 mandam, meminerint christifi- 9
 deles se vocatos/quoque esse ad 9
 universum temporalem ordinem 10
 in Christo perficiendum, secun- 10
 dum illud Apostoli «Omnia ve- 11
 stra sunt, vos autem Christi, 11
 Christus autem Dei» (1 Cor. 3, 11
 23).
 Quapropter apostolatus fide- 12
 lium etiam ipsum rerum 12
 temporalium/ordinem attingit, 13
 pervadit atque informat, ita qui- 13
 dem ut, integer manens in sua 14
 natura, lege morali, quam cari- 14
 tas perficiat, exstruatur et ad 15
 Deum, per Christum, ordinetur. 15

II 11. [A] De apostolatu laicorum in actione temporali, in redactione anteriore habebantur quattuor capita; in ista unico numero compendiantur essentialia. Animadversiones autem se referebant ad illa quattuor capita, tamen in compendio huius numeri rationem habuimus animadversionum.

Multi Patres [E/427, E/301, E/351, E/2254, E/2329] petierunt ut de hac actione laicorum brevis et magis concinae locutio fiat. Quod quidem factum est in compendio numeri huius.

III *Ad num.* 7: (A) E/3282, 3312, 3340, 3391, 3432, 3429, 3437, 3454 et alii petierunt ut hic numerus funditus et ex novo redigatur. Cui desiderio Commissio his satisfacit.

(B) Quia aliquis (E/3582) petiit ut dicatur quid concrete comprehendit ordo temporalis, enumerantur «bona vitae, familiae, ingenii cultus, res oeconomicae, artes et “professiones”, communitatis politicae instituta, relationes internationales et alia huiusmodi eorumque evolutio et progressus». Commissio tamen vitavit verba «consecrati mundi», quatenus aequivoca in seipsis et non eodem sensu ab omnibus accepta.

Idem Patet (E/3582) advertit quod sermo erat de «christifidelibus» et de «laicis». In nova redactione dicitur semper tantum «laici».

IV 33 – Pagg. 22-23: Numerus est nimis longus. Periculum continet imponendi societati pluralisticae normas omnes christianas (2 Patres).

R. – Commissioe hoc periculum non videt.

34 – Pag. 22, lin. 23: Loco «hoc est» dicatur: «*sed et hoc est*» (1 Pater),

R. – Commissio admittit hoc modo: «Circa mundum vero consilium Dei».

35 – Pag. 22, lin. 24: Dicatur: «ut homines dum ad aeternam vitam per eum pro-

III [n. 7, 22, 22-37]

IV [n. 7, 614, 30-38]

22	7.	33	7.	30
23	[De ordine rerum temporalium christiane instaurando] (A).			
24	Hoc est consilium Dei/circa mundum,	34,44		Circa mundum vero consilium Dei est,
25	ut homines concordii animo/ordinem rerum temporalium restaurarent iugiterque perficiant.	35	36	31
26		37	38	32
27	Omnia quae efficiunt ordinem temporalem, videlicet bona vitae, familiae, ingenii cultus, res oeconomicae, artes et «professiones»,/communitatis politicae instituta, relationes internationales et alia huiusmodi eorumque evolutio et progressus	39	40	33
28	(B), non solum subsidia/sunt ad finem ultimum hominis, sed proprium/habent «valorem», a Deo eis insitum, sive/in seipsis considerata, sive uti partes universi/ordinis temporalis: «viditque Deus cuncta/quae fecerat et erant valde bona» (Gen. 1, 31).	41	42	34
29		43	44	35
30		45	46	36
31		47	48	37
32		49	50	38
33		51	52	
34		53	54	
35		55	56	
36		57	58	
37		59	60	

grediantur concordii animo...» (3 Patres).

R. – Commissio non admittit, quia agitur in hoc numero de fine intermedio ordinis temporalis.

36 – Pag. 22, lin. 26: Post «perficiant», dicatur: «sub ductu Dei» (1 Pater). Ad datur: «iugiter perficiant usque ad adventum Christi gloriosum in fine saeculi» (1 Pater). Loco: «restaurent», dicatur: «instaurent».

R. – Commissio «instaurent» admisit. Quoad priores modos provisum est pag. 23, linn. 1-3.

37 – Pag. 22, lin. 26: Post «perficiant» addatur: «et ad Deum adducant» (1 Pater), vel «sic ager mundi, ut dicit Constitutio Lumen Gentium n. 36, melius pro semine verbi divini parabitur» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia etiam ordo temporalis suum habet valorem.

38 – Pag. 22, lin. 27 – Pag. 23, lin. 23: Supprimantur ex magna parte, quia quasi omnia inveniuntur in De Ecclesia (2 Patres).

R. – Non admittitur. Multa in nostro Schemate inveniuntur in de Ecclesia.

39 – Pag. 22, linn. 32-33: Dicatur: «... eorumque evolutio et progressus ideo subsidia sunt ad finem ultimum hominis, quia proprium habent valorem» (1 Pater).

R. – Explicatio haec non videtur necessaria in textu.

40 – Pag. 22, linn. 36-37: Omittatur citatio Scripturae (3 Patres).

R. – Non admittitur.

41 – Pag. 22, linn. 35-40: Sic resumantur: «sive in seipsis, sive uti partes universi ordinis temporalis considerata, sive etiam ex relatione cum persona humana» (1 Pater).

R. – Maneat textus, quia clarior.

I [n. 75-76, 43, 10.15-18]

II [n. 11, 11, 16-22]

totus simul spiri-
tu christiano imbuatur.

[76] Hodiernae aetatis proprium est
15 ut homo, doctrinarum et artium
16 ingenti progressu in temporali-
17 bus ditatus, necnon bo-
18 norum omnis generis copia, ap-
tior in dies appareat ad divinam
suam circa/mundum vocatio-
nem implendam.

Urget ergo ut laici, praeter 16
sua officia et munera quibus 17
funguntur, operam etiam confe-
rant ad exsequendum consilium 18
Dei tam naturalia/quam super-
naturalia in se complectens, ita 19
ut ordinem temporalem restau-
rent ac perficiant eumque spiri-
tu christiano imbuant. [B]

Hodiernae aetatis proprium est 20
ut homo, doctrinarum et artium
ingenti progressu in temporali- 21
bus ditatus, necnon maiori bo-
norum 22
copia, ap-
tior in dies evadat ad
suam circa mundum vocatio-
nem implendam. [D]

II [B] Alii [E/530, E/495] e converso etiam normas particulares huius actionis desiderant.

Unus Pater [E/268] enim optat ut «normae etiam de re politica accurate condantur, ut in actione temporali exercenda, laici melius ad bonum commune publicae rei et Ecclesiae conferant».

Alii Patri [E/256] displicet in schemate abesse normas quae referentur ad sic dictas «partes politicas inspirationis christianae» vel immo «catholicae».

Unus Pater [E/2251] iudicat utile exponere principia quoad habitudinem laicorum catholicorum relate ad auctoritates civiles est quoad usum iurium politicorum e. g. collaboratio cum auctoritatibus legitimis quoad bonum commune; numquam identificare cum Ecclesia partem (partito) politicam catholicam, et tolerare cum caritate partes quae non sunt aperte anti-catholicae; in nationibus ubi plures adsunt religiones, petatur libertas, sed absque privilegiis quae essent contra alias religiones.

E converso aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] quaeritur quod textus uti sonat pro religionibus catholicis tantum valeret, dum pro omnibus christifidelibus Concilium loqui oporteret.

R/ Quoad sententias ita discrepantes Commissioni visum est tutiori modo procedere; ideo iste numerus nunc ita redactum est ut valere possit pro omnibus nationibus, etiam non catholicis immo non christianis, in quibus laici etiam munus habent ordinem temporalem christiane instaurandi. Non ergo amplius insistimus et nobis assentiendum non videtur illis desideriiis, quae normas politicas vel normas quoad partes (partiti) inspirationis christianae petunt; illae enim non possint applicari in omnibus nationibus.

[C] Quoad ipsum textum aliquis Pater [E/427] vellet ut loco vocabuli «christiane» dicatur: «secundum principia christiana».

R/ Nobis vero assentiendum non videtur, quia titulus iam sat longus est, et res intelligitur etiam relicto vocabulo «christiane».

[D] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] optat ut munus proprium laicorum sub diversis aspectibus melius describitur. Eadem Conferentia Episcopalis [E/351] vellet etiam ut enumerentur: in rebus temporalibus, nempe «familiaribus, oeconomicis, politicis, ad culturam et otium pertinentibus».

R/ Ex una parte hoc per se patet; quoad explicationem particulanem tamen in schemate tam brevi non adest amplius locus. Aliqua tamen hac de re dicuntur in schemate «De Ecclesia in mundo huius temporis».

III [n. 7, 22, 38 – 23, 8]

IV [n. 7, 614, 38 – 615, 2]

38	<i>Haec eorum naturalis bonitas</i>	42,44	<i>Haec eorum naturalis bonitas</i>	
39	<i>specialem quandam dignitatem</i>	43	<i>specialem/quandam dignitatem</i>	39
	<i>accipit ex eorum relatione cum</i>		<i>accipit ex eorum relatione cum</i>	
40	<i>persona humana in cuius servi-</i>		<i>persona humana in cuius servi-</i>	40
	<i>tium sunt creata.</i>		<i>tium sunt creata.</i>	
41	<i>Tandem placuit Deo omnia, tam</i>	42	<i>Tandem placuit Deo omnia, tam</i>	
23	<i>naturalia quam/supernaturalia,</i>	45	<i>naturalia quam supernaturalia,</i>	41
2	<i>in Christo Iesu in unum colligere</i>		<i>in Christo Iesu in unum colligere</i>	
	<i>«ut sit in omnibus ipse prima-</i>		<i>«ut sit in omnibus ipse prima-</i>	42
3	<i>tum tenens» (Col. 1, 18) (C).</i>		<i>tum/tenens» (Col. 1, 18).</i>	
4	<i>Haec tamen destinatio/non mo-</i>	42	<i>Haec tamen destinatio non mo-</i>	
	<i>do non privat ordinem tempora-</i>	46	<i>do non privat ordinem/tempora-</i>	43
5	<i>lem sua/autonomia, suis pro-</i>		<i>lem sua autonomia, suis pro-</i>	
6	<i>priis finibus, legibus, subsidiis,</i>		<i>priis finibus, legibus, subsidiis,</i>	
	<i>momento pro hominum bono,</i>		<i>momento/pro hominum bono,</i>	615
7	<i>sed potius/eum perficit in sua vi</i>		<i>sed potius perficit in sua vi</i>	
8	<i>et praestantia propria/simulque</i>		<i>et praestantia propria simulque</i>	2

Aliquis Pater [E/429] optat ut explicite dicatur istam phrasim applicari etiam religiosis laicis, nempe «laici ... rebus temporalibus ut proprio ordinario munere incumbunt».

R/ Quod tamen non est ad rem. De religiosis laicis tractat nempe schema «De religiosis».

Aliquis Pater [E/228] queritur quod in textu omnes fideles dicuntur vocari ad promovendum progressum scientiarum et artium. Uti patet hoc non est verum.

R/ In praesenti textu, magis generali modo loquenti, hoc non amplius ita sonat.

III (C) E/3583 proponit declarationem circa fundamentum vocationis laicorum quoad mundum. Commissio putat hoc sufficienter indicari nunc verbis: «Tandem placuit Deo omnia, tam naturalia quam supernaturalia, in Christo Iesu in unum colligere “ut sit in omnibus ipse primatum tenens”».

IV 42 – Pag. 22, lin. 38 – Pag. 23, lin. 9: Sic redigatur textus: «*Illa bonitate naturali praedita sunt quam Deus, conditor omnium, eis indidit (cf. Gen. 1, 31) quaeque specialem quandam dignitatem accipit ex earum relatione cum persona humana in cuius servitium sunt creata. Placuit autem Deo omnia, tam naturalia quam supernaturalia, in Christo Iesu in unum colligere “ut sit in omnibus ipse primatum tenens” (Col. 1, 18); per quem ipsa temporalia ad vitam hominis aeternam inserviunt*» (3 Patres).

R. – Commissio non admisit modum, quia textus melius exprimit harmoniam inter creationem et redemptionem.

43 – Pag. 22, linn. 38-40: Dicatur: «Haec naturalis bonitas a Deo eis insita est ob essentialem relationem quam cum homine habent in cuius servitium sunt creata» (1 Pater).

R. – Non admittitur, quia res prius sunt bonae relate ad Deum, quam relate ad hominem.

44 – Pag. 22, lin. 23 – Pag. 23, lin. 10: Vetus textus resumatur, quia novus sapit Theillardismum (1 Pater).

R. – Non admittitur, Textus exprimit doctrinam traditionalem Ecclesiae.

45 – Pag. 22, lin. 41 – Pag. 23, lin. 1: Verba «tam naturalia quam supernaturalia» deleantur et dicatur: «*Omnia in Christo Iesu*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Distinctio ordinum necessaria est.

46 – Pag. 23, linn. 4-5: a) Loco «non privat... bono» dicatur: «non privat ordinem temporalem sua autonomia, id est, suis propriis finibus ac internis legibus,

I [n. 76, 79, 43, 18-23; 44, 8-9. 13-14]

19 Altera tamen ex parte, his ipsis
 20 particularibus bonis seductus,
 21 haud parum periclitatur ne, uni-
 22 versalis et integrae suae naturae
 23 sensum amittens, servus ope-
 rum/quae ipse confecit magis
 inveniatur, quam regali illa filio-
 rum/Dei libertate erga res crea-
 tas excellens, ad quam mirabili-
 ter **conditus** est et mirabilius re-
 formatus (cf. *Miss. Rom.*
 ad Offertorium).

[79] Christianae ordinis tempora-
 44 lis instaurationi ac perfectioni
 9 totius Ecclesiae est operam dare.
 14 laici vero, dum et ipsi ea myste-
 ria participant, rebus temporali-

II [n. 11, 11, 22-33]

23 Altera tamen ex parte, his ipsis
 24 particularibus bonis seductus,
 25 haud parum/periclitatur ne, uni-
 26 versalis et integrae suae naturae
 27 sensum amittens, servus ope-
 rum quae ipse confecit magis
 inveniatur, quam regali illa filio-
 rum Dei libertate erga res crea-
 tas excellens, ad quam mirabili-
 ter **conditus** est et mirabilius re-
 formatus (cf. *Missale Romanum*
 ad Offertorium).

28 Ad christianam ordinis tempora-
 29 lis instaurationem exiguntur
 30 proinde/veritas revelationis,
 31 ut securius et clarius valores hu-
 mani percipiantur/eorumque
 connexio cum supernaturali ordi-
 ne, atque gratia Dei, ut diu/ho-
 mo possit perseverare in integro
 ordine perficiendo. [E]

32 Christianae ordinis tempora-
 33 lis instaurationi ac perfectioni
 totius Ecclesiae est operam dare.
 Laici vero

subsidiiis et momento pro hominum *bono immediato*» (3 Patres). *b*) Deleatur: «sua autonomia» et dicatur: «Haec tamen destinatio non modo non privat ordinem temporalem *suis propriis finibus...*» (1 Pater). *c*) Dicatur: «autonomia *relativa*» vel «*legitima* autonomia» (3 Patres). *d*) Dicatur: non modo non *destruunt ordinis temporalis autonomiam...* finem... sed potius...» (2 Patres).
 R. – *a*) *d*) Textus est satis clarus. *b*) Ordo temporalis habet suam autonomiam. *c*) In textu patet autonomiam esse quid relativum et legitimum.

II [E] Improbatur aliquis Pater [E/384] agi hic «de actione sociali», quin conceptus ipsius explicetur, optat ergo ut definiatur «natura actionis socialis» necnon conceptus «de securitate sociali».

Item alius [E/413] Pater optat ut sermo fiat de «inceptis cooperativis», quia illa «continet et sustinet virtutes (valeurs) humanas eximias et progressum civilizationis promovent. Insuper, cooperativae possibilem reddunt directam applicationem principiorum socialium institutionibus socialibus et oeconomicis coetaneis».

Alius autem Pater [E/427] vellet ut «commendentur motus opificum et patronum». Spes enim affulget et mutuo eorum contactu solutiones sociales gigni posse, quae fini enciclicae «Mater et Magistra» plene congruunt.

R/ Quia illae quaestiones de natura actionis socialis, de securitate sociali, de inceptis cooperativis et de motu opificum et patronum sunt valde particulares, hoc in schemate non possunt pertractari. Aliqua tamen dicuntur in schemate «De Ecclesia in mundo huius temporis».

Unus Pater [E/384] vellet ut hoc in loco aliqua dicantur de turismo et de sport, quae sunt argumenta non exigui momenti pro apostolatu laicorum.

R/ Etiam haec est quaestio nimis particularis.

III [n. 7, 23, 8-26]

IV [n. 7, 615, 2-12]

9	<i>adaequat integrae vocationi hominis/super terram.</i>	47	<i>adaequat integrae vocationi hominis super terram.</i>	
10	<i>Decursu historiae, rerum temporalium usus/gravibus foedatus</i>	48	<i>Decursu historiae, rerum temporalium usus gravibus foedatus</i>	3
11	<i>est vitiis, quia homines, originali labe affecti, in perplures saepe lapsi/sunt errores circa verum</i>		<i>est vitiis, quia homines, originali labe affecti, in perplures saepe lapsi sunt errores circa/verum</i>	4
12	<i>Deum, naturam hominis, et principia legis moralis: unde mores et institutiones humanae corruptae, et ipsa/persona humana non raro conculcata.</i>		<i>Deum, naturam hominis et principia legis moralis: unde mores et/institutiones humanae corruptae, et ipsa persona humana non raro conculcata.</i>	5
13				6
14	<i>Nostris/quoque diebus, non pauci, disciplinarum naturalium et technicarum artium progressibus plus/aequo fidentes, in rerum temporalium veluti/idololatriam declinant, potius earum servi effecti quam domini (D).</i>	48	<i>Nostris quoque diebus, non pauci, disciplinarum naturalium et technicarum artium progressibus plus aequo fidentes, in rerum temporalium veluti/idololatriam declinant, potius earum servi effecti quam domini.</i>	7
15		49		8
16	<i>Totius Ecclesiae est ad hoc operam navare/ut homines capaces reddantur universum ordinem rerum temporalium recte instituendi et/ad Deum per Christum ordinandi;</i>	50	<i>Totius Ecclesiae est ad hoc operam navare, ut homines capaces reddantur/universum ordinem rerum temporalium recte instituendi et ad Deum per/Christum ordinandi.</i>	9
17		51		10
18	<i>ad Pastores/spectat principia cir-</i>	52,53	<i>Ad Pastores spectat principia cir-</i>	11
19				12
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				

III (D) E/3391 et E/3537 proponunt ut deleantur omnia quae eschatologiam sapiunt vel ut voluntatem Ecclesiae civitatem terrenam dominandi intelligi possunt. Quod in nova redactione factum est.

IV 47 – Pag. 23, lin. 8: Loco «adaequat» dicatur: «*aptat*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

48 – Pag. 23, linn. 10-21: Omittatur (2 Patres). – Linn. 16-21: Dicatur: «*Quapropter omnes semper cavere oportet ne rerum humanarum progressibus plus aequo fidentes, in temporalium veluti idololatriam declinent*» (1 Pater). – Lin. 16: Dicatur: «*quae doctrina perutiliter in mentem revocatur nostris quoque diebus*» (1 Pater). – Lin. 17-21: Omittatur (1 Pater).

R. – Non admittuntur isti modi, quia nimis negativi.

49 – Pag. 23, linn. 18-19: Addatur: «*progressibus plus aequo fidentes eosve ad servitium hominum non ordinantes*» (24 Patres).

R. – Non admittitur, quia textus eandem ideam exprimit.

50 – Pag. 23, lin. 23: Post «*capaces reddantur*», addatur: «*seipsos et universum...*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Non est necessarium.

51 – Pag. 23, lin. 24: Deleatur «*recte instituendi et...*» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Textus loquitur de tota Ecclesia.

52 – Pag. 23, linn. 25-30: Textus melius redigatur quoad finem creationis et usum mundi (1 Pater). Omittantur (3 Patres). Dicatur: «*Ad Pastores spectat supra principia circa finem creationis et usum mundi enuntiare in via ad ordinem rerum in Christo instaurandum quaerenda, pastoralis suo ministerio, laicos adiuvere, auxiliaque spiritualia praestare*» (1 Pater). Dicatur: «*Ad Deum ordinandi et spiritu Evangelii illuminandi... sub Christi regno instaurandi viam*»

I [n. 79-80, 44, 14-25]

II [n. 11, 11, 33 – 12, 4]

15 bus ut proprio ordinario munere incumbunt.

16 Quapropter laici, in temporali ordine

17 Christi gloriam instaurando, maiores partes habent; et ideo responsabilitate propria/agant oportet, etsi consociati.²

[80] Cum diversissimae inveniantur in variis populis et communitatibus condiciones religiosae, culturales, sociales, politicae, fideles in actione temporali exercenda eas/seligant formas et methodos quae

24 vitae christianae/principia, concretis temporum et locorum adiunctis spectatis, melius et efficacius applicari possunt atque cum re-

in temporali ordine, quem actio hierarchica qua talis directe non attingit, ad Christi gloriam instaurando/peculiares partes habent; et ideo responsabilitate propria agant oportet. [F]

34
35
36 Formae et methodus actualitatis commendentur quae leges proprias/diversorum ambituum ordinis temporalis integras servant, quaeque melius variis in decursu historiae, condicionibus populorum, communitatum, institutionum, coetuum aptentur et quibus universalia vitae christianae principia, rerum natura atque concretis temporum et locorum adiunctis spectatis, efficacius applicari possunt. [G]

I ² Ceterum efficax agendi opportunitas in diversis ordinis temporalis campis iis praebetur qui ordinarie ipsis incumbunt.

(1 Pater). Addatur: «Ad Pastores quidem, cum laicis utique colloquentes...» (2 Patres). Post «auxilia», addatur: «*moralia et*» (1 Pater).

R. – Commissio aliquantulum satisfecit modis. Vide textum [emendatum].

II [F] Quando agitur de ordine temporali ad Christi gloriam instaurando, unus Pater [E/413] optat ut loco «maiores partes» dicatur «speciales» vel «peculiares», quia verba «maiores partes» non bene concordant cum sequentibus.

R/ Commissio libenter assentit huic rectae observationi et textus nunc ita sonat: «Laici vero in temporali ordine ... ad Christi gloriam instaurando peculiares partes habent».

Unus Pater [E/427] vellet ut deleto verbo «propria», ponatur: «et ideo unusquisque sua responsabilitate agat oportet (pag. 11, lin. 35).

R/ Nobis vero assentiendum non videtur, quia textus bene exprimit ideam: «responsabilitate propria agant oportet».

[G] Alius Pater [E/241] vellet ut ultro addatur «atque in re temporali vel civili seligendo tum fines attingendos tum media ad istos fines obtinendos plena libertate gaudent». Et addit rationem: si nempe laici in re temporali et civili propria industria et responsabilitate agere debent, tunc eorum libertas actionis sive in campo operis sive vita publica, nationali vel internationali, sive in aliis campis ad Evangelio viam sternendam clare et explicitè exprimi debet.

R/ Commissio, omnibus perpensis, iudicavit hic satis esse quod de illa libertate implicite agatur, dum in capite V explicitè sermo fiet de libertate laicorum.

IV 53 – Pag. 23, lin. 26: Loco «spectat» dicatur: «Pastores debent» (1 Pater).

R. – Non admittitur. In hoc loco non convenit exhortari Pastores.

54 – Pag. 23, lin. 28: Dicatur «instaurandi urgentiam indicare generalioresque

III [n. 7, 23, 26-42]

ca finem creationis et usum	
27 mundi clare enuntiare, ordinem	55
28 rerum temporalium in Christo	
instaurandi viam indicare,	54
29 auxiliaque spiritualia ad	
30 hoc necessaria praestare. [cf. ln.	56
27-28]	
31 Laicos autem oportet ordinis	
32 temporalis/instauracionem tam-	57
33 quam proprium munus assume-	58
re et in eo, lumine Evangelii ac	
34 mente Ecclesiae ductos et cari-	
35 tate christiana actos, directe/et	
modo definito agere; qua cives	
36 cum civibus,/specifica peritia et	
38 propria «responsabilitate»/coope-	59
39 rari; ubique et in omnibus iusti-	
tiam regni/Dei quaerere.	
Ita instaurandus est ordo tempo-	61
40 ralis ut, propriis eiusdem legibus	60,62
41 integre servatis, ulterioribus vitae	63
42 christianae principiis/conformis	

IV [n. 7, 615, 12-21]

ca finem creationis et/usum	13
mundi clare enuntiare, [cf. ln.	
13-14]	
auxilia moralia et spiritualia	
praestare, ut or-	
do/rerum temporalium in Chri-	14
sto instauretur.	
Laicos autem oportet ordinis	15
temporalis instauracionem tam-	
quam proprium munus assume-	16
re et in eo, lumine Evangelii ac	
mente Ecclesiae ductos/et cari-	17
tate christiana actos, directo et	
modo definito agere; qua cives	
cum/civibus, specifica peritia et	18
propria responsabilitate coope-	
rari; ubique et in/omnibus iusti-	19
tiam regni Dei quaerere.	
Ita instaurandus est ordo tempo-	61
ralis/ut, propriis eiusdem legibus	20
integre servatis, ulterioribus vitae	
christianae/principiis conformis	21

normas praebere, necnon auxilia spiritualia ad hoc...» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Textus est de Laicis.

55 – Pag. 23, linn. 27-28: Deleatur: «ordinem rerum temporalium in Christo instaurandi viam indicare» (2 Patres). Post verba: «ordinem rerum temporalium», addatur: «non sine cum laicis colloquio» (1 Pater).

R. – Commissio aequaliter satisfecit modis, emendendo textum.

56 – Pag. 23, lin. 30: Post verbum «praestare», addatur: «quin tamen ex hoc officio adimpleto responsabilitas oeconomica aut politica ad pastores derivetur» (1 Pater).

R. – Non admittitur. Schema hanc doctrinam supponit.

57 – Pag. 23, lin. 31: Post verbum «temporalis», addatur: «actualem instauracionem» (3 Patres).

R. – Non admittitur, quia «actualis» esset quaedam restrictio.

58 – Pag. 23, linn. 32-33: Deleantur verba «tamquam proprium munus assumere et in eo» (2 Patres).

R. – Maneat textus, quia laici in ordine temporali primas partes habent.

59 – Pag. 23, lin. 36: Addatur: «et propria libertate et responsabilitate» (1 Pater).

R. – Non est necessarium. Responsabilitas libertatem implicat.

60 – Pag. 23, linn. 38-39: Addatur: post verbum «temporalis», «servata quidem autonomia quae eidem legitime competit» (1 Pater).

R. – De autonomia, iam dictum est pag. 23, linn. 3-9.

61 – Pag. 23, linn. 38-42: «Marquer l'union entre l'instauracion de l'ordre temporel et les principes chrétiens» (1 Pater).

R. – Nexus iam patet.

62 – Pag. 23, lin. 40: Non bene dicitur «propriis eiusdem legibus integre servatis». Dicatur: «propriis iustis legibus» (1 Pater).

R. – Non est necessarium, quia lex iniusta non est lex.

I [n. 80, 40, 44, 25-26; 27, 13-16]

II [n. 11, 12, 5-14]

26 rum natura consonant.

Opera temporalia exercentes, 5
 secundum leges ipsis inditas et 6
 ad/fines eorum proprios conse- 7
 quendos, lumine fidei et virtute 8
 vitae supernaturalis ducantur, 9
 memores se ita non solum suae 10
 sanctificationi consulere, sed 11
 etiam activitates efficaciores 12
 reddere ad finem suum asse- 13
 quendum. 14

[40] Ad hoc facilius assequendum
 27 quam maxime colat

Amor christianus et efficaci- 10
 tas apostolatus postulant ut col- 11
 antur etiam/qualitates humanae 12
 quae a natura requiruntur, et a 13
 non credentibus/maximi habentur, 14
 ut sunt probitas, sinceritas,
 fortitudo, prudentia, hu-
 manitas, rerum peritia ac sen-
 sus civicus, sine quibus nec vita
 christiana,/nec efficax testimo-
 nium caritatis consistere potest. [H]

14 probitatem,/sincerita-
 tem, fortitudinem, hu-
 manitatem et alias virtutes na-
 15 turales, sine quibus nec vita
 christiana, nec testimo-
 16 nium caritatis/efficax esse
 potest.

II [H] Duo Patres [E/458, E/530, E/2160] optant ut exponatur aspectus apostolicus «actionis catholicorum» in campo temporalis, seu brevissime distinctio explicetur inter Actionem Catholicam et actionem catholicorum in campo temporalis.

R/ Distinctio illa solummodo in aliquibus regionibus adhibita erat; alibi non amplius adhibetur, vel numquam adhibita fuit.

III (E) E/3589 deplorat omissionem apostolatus laicalis in re sociali. Actio socialis, quae maiorem amplitudinem sumit quando «socializatio» crescit, potest et debet expresse inseri in campo apostolatus laicorum. Ita etiam aliquomodo E/3396. Commissio libenter acceptavit animadversionem, et, eodem sensu, nunc dicitur: «Inter opera huiusmodi apostolatus eminent actio socialis christianorum, quam hodie ad totam provinciam temporalem, praesertim ad ingenii cultum, extendere cupimus». Commissio tamen non censuit numerum specialem hac de re redigere debere, uti E/3432 petiit.

IV 63 – Pag. 23, lin. 41: Verbum «ultioribus» non placet (2 Patres). Dicatur: «simplicibus» (1 Pater).

R. – Textus remaneat. Gratia perficit naturam.

64 – Pag. 23, lin. 43: Addatur: «Periculum autem semper depellant in hoc nobili inceptu ne Ecclesiam in proprium commodum politicum aut oeconomicum re-

III [n. 7, 23, 42 – 24, 4]

IV [n. 7, 615, 21-24]

43	<i>reddatur, variisque locorum, temporum et populorum conditionibus aptatus.</i>	64	<i>reddatur, variisque locorum, temporum et populorum/conditionibus aptatus.</i>	22
24	<i>Inter opera huiusmodi apostolatus eminent actio/socialis christianorum, quam hodie ad totam provinciam temporalem, praesertim ad ingenii/cultum, extendere cupimus (E).²</i>	66	<i>Inter opera huiusmodi apostolatus eminent actio socialis/christianorum, quam hodie ad totam provinciam temporalem, etiam ad culturam, sese extendere cupit</i>	23
2		67		
3		65		
4		68		24
		69	<i>Sancta Synodus.²</i>	

III, IV ² Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: A.S.S., 23 (1890-91), p. 647; PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: A.A.S., 23 (1931), p. 190; PIUS XII, *Nuntius Radiophonicus*, 1 iunii 1941: A.A.S., 33 (1941), p. 207.

bus temporalibus quoquo modo genii cultum» (1 Pater).

R. – Modus est nimis negativus.

65 – Pag. 24, linn. 3-4: Melius explicentur verba «praesertim ad ingenii cultum» (1 Pater).

R. – Explicantur in schemate «De Ecclesia in mundo huius temporis».

66 – Pag. 24, linn. 1-4: Textus non est clarus (1 Pater). a) Textus in initio n. 8 ponatur (1 Pater). b) Dicatur: «*Ad instaurandum ordinem temporalem, laici se vovent cuilibet speciei actionis socialis et multiplici modo cum omnibus hominibus cooperantur qui, rationis humanae lumine, societatis ordinem vere humanum promovent*» (1 Pater).

R. – Textus maneat. a) N. 8 loquitur de Actione Caritativa. b) Provisum est in n. 14.

67 – Pag. 24, lin. 2: Post «actio socialis» addatur: «*qua intenditur instauratio ordinis socialis et oeconomici, in illis principiis fundati quae luculenter magnae encyclicae exposuerunt*» (1 Pater).

R. – Totum schema hoc supponit.

68 – Pag. 24, lin. 4: Dicatur: «*sese extendere*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

69 – Pag. 24, lin. 4: Loco «cupimus», dicatur «*cupit S. Synodus*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

I [n. 58, 37, 1-8]

II [n. 12, 12, 15-24]

37 [58.]

12.

15

[*Momentum actionis caritativae inter opera laicorum/apostolatus*].

[*De actione caritativa erga proximum*]. [A]

3 Quamvis opera apostolatus omnia a caritate procedant, tamen inter ea praeclarum locum obtinent, iuxta exemplum et mandatum Christi,

16 Ab actione apostolica /quae immediate in praedicationem Evangelii salutemque animarum intendit et illa quae ordinis temporalis in Christo instaurationem prosequitur, distingui possunt, propter suam peculiaritatem, opera misericordiae et caritatis erga homines in quacumque necessitate versantes, illo spiritu/adimplenda qui verbis Christi exprimitur: «quandiu fecistis uni ex his/fratribus meis minimis, mihi fecistis» (Mt. 25, 40). [B]

5 opera misericordiae, quibus auxilium/hominibus in necessitate constitutis praestatur.

6 Haec enim opera/amorem erga Deum et hominem clarius manifestant, evangelici/apostolatus propositum fovent, fidei semitam expediunt, miro/modo

22 Haec enim opera amorem erga Deum et hominem clarius manifestant, evangelici apostolatus propositum fovent, fidei semitam expediunt,/miro modo 24

II 12. [A] Numerus est compendium duorum capitum redactionis praecedentis, quae hic synthetice exhibentur:

Alicui Patri [E/530] videntur omnia quae de actione caritativa dicuntur male poni hoc in schemate, quia illa actio respicit totam Ecclesiam, nempe communitatem clericorum et laicorum, et maxima ex parte, se refert ad ipsum ministerium sacerdotum. Ergo tractatio de caritate deberet habere locum magis fundamentalem in parte ecclesiologica Concilii.

R/ Commissio libenter assentiret huic observationi, sed in schemate de illa actione caritativa magis modo generali agitur, hic vero ad laicos dirigitur.

[B] Alii Patri [E/413] «recte assignata est sectio schematis huic generi actionis ex eo quod problemata de quibus agitur sub hoc titulo iam ingressa sunt in conscientiam ecclesiam» Magis tamen placeret fidem Patri si «explicitate loqueretur de necessitate suscipiendi hanc actionem nonnisi propter rationes ordinis supernaturalis».

R/ Nova redactio satisfacere intendit huic observationi.

III Ad num. 8: (A) Hic sicut iam in titulo additur «tamquam sigillo apostolatus christiani», ut significetur bipartitio finium assequendorum: actio caritativa enim est velut sigillum utriusque speciei apostolatus. Commissio propter hanc rationem non accepit observationem E/3305.

IV 70 – Numerus est obscurus (2 Patres). Nimis novus (1 Pater). Nimis longus et melius exprimatur idea moderna assistentiae socialis. Caritas est forma totius apostolatus et exercenda non solum a laicis (3 Patres). Numerus alio modo dividendus est (1 Pater). Numerus compleatur citationibus S. Ioannis, et dicatur aliquid de caritate erga animos, de caritate exempli, orationis, de caritate quae vocationes sacerdotales et religiosas quaerit (1 Pater). Numerus incipiat

III [n. 8, 24, 11-25]

IV [n. 8, 615, 25-31]

11	8.	70	8.	25
12	[De actione caritativa tamquam sigillo/apostolatus christiani].			
13	<i>Dum omne exercitium/apostolatus a caritate originem et vim ducere/debet, aliqua opera natura sua apta sunt ut/convertantur in ipsius caritatis vividam expressionem; quae Christus Dominus suae messianicae missionis signa esse voluit (cf. Mt./11, 4-5).</i>	71,72	<i>Dum omne exercitium apostolatus a caritate originem et vim ducere/debet, aliqua opera natura sua apta sunt ut convertantur in ipsius caritatis/vividam expressionem; quae Christus Dominus suae messianicae missionis/signa esse voluit (cf. Mt. 11, 4-5).</i>	26
14				27
15				28
16	<i>De his specialem facimus mentionem,/non quia sunt diversum quiddam a praedictis/duabus speciebus apostolatus, sed quia utrique/singulare Christi sigillum adiiciunt (A).</i>	73,74		
17				
18	<i>Maximum mandatum in lege est diligere Deum ex toto corde et proximum suum sicut seipsum (cf. Mt. 22, 37-40).</i>	75	<i>Maximum mandatum in lege est diligere Deum ex toto corde et proximum suum sicut seipsum (cf. Mt. 22, 37-40).</i>	29
19				30
20	<i>Hoc vero mandatum caritatis proximi Christus pro-</i>	76	<i>Hoc vero mandatum caritatis erga proximum Christus pro-</i>	31
21				
22				
23				
24				
25				

a summo mandato caritatis (1 Pater). Loquatur de caritate in veritate et iustitia (1 Pater). Mentio fiat de officio gratitudinis ex parte nationum et de aliorum caritate gaudentium, de abuso caritatis et de distinctione inter caritatem et activitatem caritativam (5 Patres).

R. – Textus approbatus est ut iacet.

71 – Pag. 24, linn. 12-13: Deleantur (1 Pater).

R. – Non admittitur. Phrasis introductiva necessaria videtur.

72 – Pag. 24, linn. 12-37: Deleantur (2 Patres).

R. – Non admittitur.

73 – Pag. 24, linn. 18-21: Deleantur, quia ex his verbis datur impressio quod «actio caritativa» superat vel perficit apostolatum in ordine rerum temporarium christiane instaurando et etiam apostolatum ad homines evangelizandos et sanctificandos (5 Patres).

R. – Admittitur.

74 – Pag. 24, linn. 18-21: Dicatur: «De eis specialem facimus mentionem, quia singulare caritatis Christi veluti sigillum visibile revera constituunt» (1 Pater).

R. – Linea expuncta est.

75 – Pag. 24, lin. 20: Loco «speciebus», dicatur: «aspectibus aut modis» (1 Pater).

R. – Linea expuncta est.

76 – Pag. 24, lin. 21: Loco «sigillum», scribatur «signum» (1 Pater).

R. – Linea expuncta est.

77 – Pag. 24, linn. 22-36: a) Deleantur (27 Patres). b) Paragraphus ista transferatur in fine n. 7 (3 Patres).

R. – a) Textus approbatus est. b) Commissio censuit ordinem materiae non esse mutandum.

78 – Pag. 24, linn. 24-36: Unus Pater novam redactionem proponit.

R. – Modus dicit alio modo quod est in textu.

I [n. 58, 62, 37, 8-10; 38, 17-23]

amicitiae necessitudinem et societatem vitae instaurant,/caritatis

quam Ecclesia in Sacramentis et in Liturgia, praesertim/eucharistica, celebrat, sunt perspicuum documentum.

[62] Supernaturali sua ratione actio
38 caritativa elevatur supra ordinem/naturalis adstantiae, quae
18 ex humano vel sociali impulsu procedit; actio caritativa, ne
19 dum illi impulsui adversetur, eum assumit, suscitatur et promovet; qua propter fideles actus et
21 incepta /adstantiae socialis, quae ad naturalem ordinem pertinet, ne a priori
22 contemnant nec impugnent, sed potius, iuxta merita, agnoscant, eisque, collato opere pro viribus,
23 foveant.³

II [n. 12, 12, 24-31]

amicitiae necessitudines et societatem vitae promovent, instaurationem christianam ordinis rerum temporalium fovent ac complent; quae opera Ecclesia, iuxta exemplum et mandatum Domini, semper munus proprium reputavit. [C]

Proinde laici magni quoque faciunt ea opera caritativa, quibus efficacius auxilium hominibus in necessitate constitutis praestetur;

item actus/et incepta quae dicuntur assistentiae socialis

pro viribus foveant atque/evangelico afflatu perfundere satagant.⁷ [D]

F, II ⁷ Cf. plures allocutiones PII PP. XII, praesertim vero illam ad «Pax Romana MIIC», die 25 aprilis 1957, habitam: A.A.S., 49 (1957), pp. 298-299. IOANNES XXIII, ad Conventum Consilii *Food and Agriculture Organisation* (FAO), 10 nov. 1959: A.A.S., 51 (1959), pp. 856, 866.

II [C] Aliquis Pater [Conferentia Episcopalis E/351] timet «ne exercitium caritatis ad sola opera misericordiae reducat»; affirmare deberet quod opera misericordiae per se valent et instrumentum apostolatus magni momenti constituunt, dummodo ad Regnum Dei provehendum directe ordinantur, ne cum activitate mere philanthropica confundantur.

Duo Patres [E/2160] petunt ut omittatur phrasid «praeclarum locum obtinent opera misericordiae», nam inveniuntur formae altiores caritatis.

R/ In nova redactione non amplius extolluntur opera misericordiae, et etiam alii desiderio satisfacere intendit Commissio, in quantum caritas modo magis supernaturali elucet.

Alicui Patri [E/427] non placet ut enumerentur varia opera misericordiae, quia hoc potius ad tractatum de re morali pertinet, quam ad Decretum de apostolatu.

R/ In textu praesenti haec enumeratio non amplius invenitur.

Aliquis Pater [E/307] videt in textu «primatum caritatis ac praesertim caritatis materialis».

E converso alius Pater [E/301] magis insistere vellet in actionem illam per quam sors maximae partis generis humani in indias mutatur, quam in opera illa sanctissima in gratiam senium, debilium, derelictorum. Opera «socialia», nempe, quae causas paupertatis tollunt, maioris caritatis sunt quam opera «caritativa» quae paucorum miseriae laudabiliter opitulantur. Minus proinde insistatur in opere caritativa erga singulos, multo magis in opus caritatis erga plures, immo erga massam generis humani, de quo brevissime, per transennam

III [n. 8, **24**, 25-30]

26 *prium/fecit novoque significa-*
 27 *tu ditavit, dum seipsum/idem*
ac fratres tamquam obiectum ca-
 28 *ritatis/esse voluit, dicens: «quam-*
 29 *diu fecistis uni ex his/fratribus*
 30 *meis minimis, mihi fecistis» (Mt.*
25,40).

[cf. p. 25, ln. 41 - p. 26, ln. 5]

IV [n. 8, **615**, 31-34]

prium fecit novaque significa- 32
 ac fratres tamquam obiectum ca- 33
 ritatis esse voluit, dicens:/«quam-
 diu fecistis uni ex his fratribus
 meis minimis, mihi fecistis» (Mt.
 25, 40). 34

[cf. p. 616, ln. 23-26]

---

et quasi aliud agendo sermo fit.

R/ Commissio huic observationi satisfacere intendit, quamvis nunc magis modo generali loquitur, in textu (pag. 12, lin. 35 - pag. 13, lin. 3).

Aliquis Pater [E/495] emendare vellet sententiam: «Ecclesia a Conditore suo ius inalienabile et munus praeclarum accepit», dicendo «Ecclesia a Conditore suo ius inalienabile et quidem officium ineluctabile habet».

R/ Nobis vero satis esse videtur, si paululum corrigatur textus, ergo proponimus: «Ecclesia, iuxta exemplum et mandatum Domini, semper munus proprium reputavit».

Improbat aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] quod inter opera caritativa ponatur «operam ad constituendam legislationem sociale conferre», quia ad actionem temporalem illa opera proprie pertinent.

R/ Commissio ita redegit textum ut hoc non amplius dicitur.

Aliquis Pater [E/353] petit ut addatur monitum ad sacerdotes ne clerus se absteineat ab operibus caritatis, sed e contra libenter eas adiuvet.

R/ Ad quam objectionem Commissio respondit, brevitatis causa in schemate praesenti non loqui posse etiam ad sacerdotes.

[D] Sex Patribus [E/2254] videtur aestimationem pro sic dicta «assistencia sociali naturalis ordinis» nimis negative rem considerare, quando fideles hortantur «ne actus et incepta assistentiae socialis ... a priori contemnant nec impugnent». [...]

IV 79 – Pag. 24, lin. 27: Omittatur «tamquam» (1 Pater).

R. – Textus maneat.

II [D] [...] Alius Pater [E/384] vellet ut specialis mentio fiat de assistentia sociali eiusque momento: hodie nempe magis magisque viget assistentia socialis, quae proximo indigenti gratuita praestat officia ad assequenda iura, legibus vel institutio- nibus publicis comprobata, in bonum quorundam peculiarium hominum coetuum.

R/ Commissio, argumentis mutare perpensis, non amplius negative se exprimit sed in textu dicit: «laici magni quoque faciant illa opera caritativa – ítem actas et incepta quae dicuntur assistentiae socialis pro viribus foveant atque evangelico afflatu perfundere satagant».

III (B) E/3340 petit ut expositio sit magis biblica. Commissio libenter annuit huic desiderio.

(C) Idem E/3340 vellet ut momentum actionis caritativae illustretur exemplis primordiis christianorum. Cui annuit Commissio.

IV 80 – Pag. 24, lin. 32: Ce n'est pas assez de parler de «quadam solidariedade» (1 Pater).

R. – De unione cum Christo loquitur Caput I.

III [n. 8, 24, 30 – 25, 11]

31 *Ipse enim, assumendo naturam*
 32 *humanam, totum genus huma-*
 33 *num supernaturali quadam/«so-*
 34 *lidarietate» in familiam sibi colli-*
 35 *gavit, et ut signum suorum disci-*
 36 *pulorum constituit caritatem his*
 37 *verbis: «In hoc cognoscent om-*
 38 *nes/quia discipuli mei estis, si*
 39 *dilectionem habueritis ad invi-*
 40 *cem» (Io. 13, 35) (B).*

37 *At Sancta Ecclesia, sicut in*
 38 *suis primordiis/Cenae Eucharis-*
 39 *ticae iungens «agapen» tot-*
 40 *am/se caritatis vinculo circa*
 41 *Christum unitam manifestabat,*
 42 *sic omni tempore hoc dilectio-*
 43 *nis/signo dignoscitur, et*

44 *caritatis opera ut suum/officium et ius,*
 45 *quod abalienari nequit, vindicat.*
 46 *Quapropter misericordia erga*
 47 *egenos et/infirmos atque sic dicta*
 48 *opera caritativa et/mutui auxilii*
 49 *ad sublevandas omnimodas ne-*
 50 *cessitates humanas, praecipuo in*
 51 *honore habentur ab Ecclesia (C).³*

52 *Quae actiones et opera prae-*
 53 *senti tempore,/communicationis*
 54 *instrumentis/expeditionibus fac-*
 55 *tis, distantia inter homines quo-*
 56 *dammmodo/evicta et mundi uni-*
 57 *versi incolis quasi unius/familiae*

IV [n. 8, 615, 34 – 616, 5]

80 *Ipse enim, assumendo naturam*
 81 *humanam, totum genus huma-*
 82 *num/supernaturali quadam*
 83 *solidarietate in familiam sibi colli-*
 84 *gavit, et ut signum/suorum disci-*
 85 *pulorum constituit caritatem his*
 86 *verbis: «In hoc cognoscent/om-*
 87 *nes quia discipuli mei estis, si*
 88 *dilectionem habueritis ad invi-*
 89 *cem» (Io./13, 35).*

89 *At Sancta Ecclesia, sicut in*
 90 *suis primordiis Cenae Eucharis-*
 91 *ticae iungens/«agapen» se to-*
 92 *tam caritatis vinculo circa*
 93 *Christum unitam manifestabat,*
 94 *sic omni tempore hoc dilectio-*
 95 *nis signo dignoscitur, et, dum*
 96 *gaudet de aliorum/inceptis, cari-*
 97 *tatis opera ut suum officium et ius,*
 98 *quod abalienari nequit, vindicat.*

99 *Quapropter misericordia erga*
 100 *egenos et infirmos atque sic dicta*
 101 *opera/caritativa et mutui auxilii*
 102 *ad sublevandas omnimodas ne-*
 103 *cessitates humanas,/praecipuo in*
 104 *honore habentur ab Ecclesia.³*

105 *Quae actiones et opera prae-*
 106 *senti tempore, communicationis*
 107 *instrumentis/expeditionibus fac-*
 108 *tis, distantia inter homines quo-*
 109 *dammmodo/evicta et mundi uni-*
 110 *versi incolis quasi unius familiae*

III, IV ³ Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: A.A.S., 53 (1961), p. 402.

81 – Pag. 24, lin. 41: Post verbum «et», ante verbum «caritatis» addatur: «*dum gaudet de aliorum inceptis*» (26 Patres).

R. – Admittitur.

82 – Pag. 24, lin. 41 – Pag. 25, linn. 1-2: Deleantur (2 Patres).

R. – Textus maneat, quia est necessarius ad explicandam actionem caritativam.

83 – Pag. 25, linn. 5-6: Loco «in honore habentur in Ecclesia», dicatur: «in honore *haberi debent ab Ecclesia*» (1 Pater).

R. – Textus maneat.

84 – Pag. 25, lin. 6: Addatur: «*quae ceteroquin multum laetatur de omnibus inceptis sive privatis sive publicis ad hunc finem tendentibus*» (3 Patres).

R. – Additio non est necessaria.

85 – Pag. 25, lin. 7: Post «opera», dicatur: «*misericae*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

86 – Pag. 25, linn. 10-11: Loco «quasi unius familiae», loquatur textus vividiori modo (1 Pater).

R. – Idea satis exprimitur.

I [n. 65, 39, 18-22]

II [n. 12, 12, 32-36]

		Ut opera caritatis germanam	32
		vim apostolicam accipiant, laici	
[65]	Dignitatem personae, libertatem	dignitatem personae, libertatem	33
39	conscientiae, imaginem Dei et	conscientiae, imaginem Dei et	
20	Christum in proximo praesen-	Christum in/proximo praesen-	34
	tem christifideles, dum perfici-	tem verbis ac factis agnoscant;	
21	unt/ministerium caritatis, ob-	liberaliter semper agant,/ne ope-	35
	servent, in omni humanitate et	ra quibus adiuvant quasi admini-	
22	fraternitate;	cula dominandi appareant;	
		[E] quidquid iustitiae est, ur-	36
		geant, indesinenter integritatem	

II [E] Aliquis Pater [E/470] desiderat loco «laici dignitatem personae, libertatem conscientiae, imaginem Dei et Christum in proximo praesentem verbis ac factis agnoscant», dicatur: «laici dignitatem personae, imaginem Dei et Christi in proximo praesentem, et etiam quae videntur iussa conscientiae christifideles observent».

R/ Commissio, omnibus perpensis, iudicavit textum relinquendum esse.

Alius Pater [E/495] vellet ut loco «mera instrumenta fidei propagandae» dicatur: «vel mera instrumenta proselytos indigno modo faciendi».

R/ Commissio tamen magis expargenda censuit illa verba ita ut habeatur solummodo haec phrasid: «ne opera quibus adiuvant quasi adminicula dominandi appareant».

III (D) E/3312 optat ut commendetur actio caritativa pro nationibus sic dictis evolendis, Quod hic innuitur, et in fine numeri clarius explicatur.

(E) E/3582 dicit actionem caritativam, ut vim apostolicam accipiat, debere «ad regnum Dei promovendum ordinari». Commissio putavit istam superadditam ordinationem non esse urgendam: actio caritativa ex seipsa habet valorem apostolicum, non solum ut instrumentum vel occasio evangelizationis.

III [n. 8, 25, 11-32]

12 *membris redditis, multo ungen-*
 13 *tiora/et universaliora facta sunt.*
 14 *Actio caritativa/hodie omnes om-*
 15 *nino homines et universas neces-*
 16 *sitates complecti potest et debet.*
 17 *Ubi cumque versantur qui cibo*
 18 *potuque, vestitu,/domo, medici-*
 19 *nis, opere, instructione, faculta-*
 20 *tibus ad vitam vere humanam*
 21 *ducendam necessariis carent,*
 22 *aerumnis vel infirma valetudine*
 23 *cruciantur, exilium vel carcerem*
 24 *patiuntur, ibi eos christiana car-*
 25 *itas debet quaerere/et invenire,*
 26 *impensa cura solari et praestitis*
 27 *auxiliis sublevare.*
 28 *Quae obligatio praepremis/impo-*
 29 *nitur singulis hominibus et po-*
 30 *pulis in rebus prosperis constitu-*
 31 *tis (D).⁴*
 32 *Ut huiusmodi caritatis exer-*
 33 *citium omni/exceptione maius*
 34 *sit et ut tale appareat (E),/omnino*
 35 *necesse est ut: in proximo consi-*
 36 *deretur imago Dei ad quam crea-*
 37 *tus est, et Christus/Dominus cui*
 38 *re vera offertur quidquid indigen-*
 39 *ti donatur; libertas et dignitas*
 40 *personae/auxilium accipientis*
 41 *maxima humanitate respiciatur;*
 42 *puritas intentionis non macule-*

IV [n. 8, 616, 5-18]

6 *membris redditis, multo ungen-*
 7 *tiora et/universaliora facta sunt.*
 8 *Actio caritativa hodie omnes om-*
 9 *nino homines et/universas neces-*
 10 *sitates complecti potest et debet.*
 11 *Ubi cumque versantur qui/cibo*
 12 *potuque, vestitu, domo, medici-*
 13 *nis, opere, instructione, faculta-*
 14 *tibus ad/vitam vere humanam*
 15 *ducendam necessariis carent,*
 16 *aerumnis vel infirma/valetudine*
 17 *cruciantur, exilium vel carcerem*
 18 *patiuntur, ibi eos christiana car-*
 19 *itas debet quaerere et invenire,*
 20 *impensa cura solari et praestitis*
 21 *auxiliis sublevare.*
 22 *Quae obligatio praepremis impo-*
 23 *nitur singulis hominibus et po-*
 24 *pulis in/rebus prosperis consti-*
 25 *tutis.⁴*
 26 *Qua huiusmodi caritatis exer-*
 27 *citium omni exceptione maius*
 28 *sit et tale/appareat:*
 29 *in proximo consi-*
 30 *deretur imago Dei ad quam crea-*
 31 *tus est, et Christus/Dominus cui*
 32 *re vera offertur quidquid indigen-*
 33 *ti donatur; libertas et dignitas*
 34 *personae auxilium accipientis*
 35 *maxima humanitate respiciatur;*
 36 *puritas intentionis non macule-*

III, IV ⁴ Cf. *Ibid.*, pp. 440-441.

IV 87 – Pag. 25, lin. 22: Post verba «auxiliis sublevare» addatur: «*quamdiu fecisti uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*» (1 Pater).

R. – Textus S. Matthaei iam citatus est.

88 – Pag. 25, lin. 23: Post «hominibus» addatur: «*communitatibus*» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

89 – Pag. 25, linn. 25-34: Deleantur et ante verbum «exigentis» (lin. 34) scribatur: «*Huiusmodi caritatis officium*» (25 Patres).

R. – Textus maneat ad exercitium caritatis explicandum.

90 – Pag. 25, lin. 27: Deleatur «necesse est ut» (1 Pater).

R. – Admittitur.

91 – Pag. 25, linn. 28-30: Deleantur verba «Et Christus... donatur» et dicatur: «*Omni no necesse est ut intendamus imagini Dei ad quem creatus est proximus et contendamus nostram facere dilectionem Dei erga eundem proximum sicut commendat Ioannes Apostolus in 1 Io. 4. 7-16*» (2 Patres).

R. – Maneat textus, quia continet sensum indicatum.

92 – Pag. 25, linn. 30-32: Loco «libertas... respiciatur», dicatur: «*persona auxilium accipiens maxima humanitate respiciatur*» (1 Pater).

R. – Textus idem indicat.

I

II [n. 12, 12, 36 – 13, 3]

eiusdem promoventes; ubi- 37
cumque fieri potest homines
adiuvent, ita ut hi paulatim
condiciones suas meliores red- 13
dere valeant; omnes homines
amplectantur, cum/ad omnes 2
misericordia Christi se extendat
magisque in dies orbis incolae
reapse membra fiant unius fa- 3
miliae. [F]

[cf. p. 62, p. 38, ln. 17-23]

[cf. p. 12, ln. 28-31]

II [F] Unus Pater [E/495] improbat modum loquendi: «mundi universi incolae membra unius familiae *se habeant*»; quia de facto mundi incolae unica familia *sunt*; dicatur potius: «mundi aniversi incolae membra familiae *se esse respiciant*».

R/ Omnibus mature perpensis, Commissio ita rem solvit: «... in dies orbis incolae reapse membra fiant unius familiae».

Alicui Patri [E/427] placeret si adderetur: «Praesertim autem commendatur actio caritativa pro nationibus evolvendis singulae Ecclesiae enixe invitantur ut sese huic operi omnibus quas habent viribus dedicerent (cf. Encyclica «Mater et Magistra»).

R/ Quia de hoc problemate particulari agitur in schemate «De Ecclesia in mundo huius temporis», Commissioni assentiendum huic additioni non videtur.

III (F) E/3588 auferenda putat verba «ne opera quibus adiuvant quasi adminicula dominandi appareant», quia male sonant. Putat tamen ideam alio modo exprimendam esse, Quod factum est in nova redactione: «puritas intentionis non maculetur ullo propriae utilitatis quaestu vel dominandi studio».

(G) E/3340 petiit ut incepta «assistenciae socialis» etiam commendentur. Quod ita factum est a Commissione.

IV 93 – Pag. 25, lin. 35: Loco «tamquam caritatis» dicatur: *tamquam elemosinae dona*» (1 Pater). Verbum «caritatis» deleatur (24 Patres).

III [n. 8, 25, 32 – 26, 5]

IV [n. 8, 616, 18-26]

33 *tur ullo/propriae utilitatis quae-*
 34 *stu vel dominandi studio* (F);⁵
 35 *exigentis iustitiae praepremis sa-*
 36 *tis fiat, ne tamquam caritatis do-*
 37 *na offerantur/ quae iustitiae titulo*
 38 *iam debentur; causae malorum,*
 39 *non solum effectus, tollantur; ita*
 40 *ordinetur auxilium ut acci-*
 41 *ipientes paulatim a «dependentia»*
 42 *externa liberentur sibi que suffi-*
 26 *cientes evadant.*

41 Laici ergo magni faciant et pro
 42 viribus/adiuvent opera caritatis
 26 et incepta «assistentiae socialis»
 (G), sive privata sive publica,
 2 etiam internationalia, quibus ef-
 3 ficax auxilium/singulis homini-
 4 bus et populis in necessitate/ver-
 5 santibus fertur, cooperantes in
 hoc cum omnibus bonae voluntatis hominibus.⁶

tur ullo propriae utilitatis quae-
 stu vel dominandi studio;⁵
 93 exigentis iustitiae praepremis sa- 19
 20 tis fiat, ne tamquam caritatis do- 20
 21 na offerantur/ quae iustitiae titulo 21
 22 iam debentur; causae malorum, 22
 23 non solum effectus, tollantur; ita 23
 24 ordinetur auxilium ut acci- 24
 25 pientes paulatim a dependentia 25
 26 externa/liberentur sibi que suffi- 26
 94 cientes evadant.

94 Laici ergo magni faciant et pro 23
 95 viribus adiuvent opera caritatis 23
 et incepta/assistentiae socialis 24
 sive privata sive publica, 24
 25 etiam internationalia, quibus/ef- 25
 26 ficax auxilium singulis homini- 26
 bus et populis in necessitate ver-
 santibus/ fertur, cooperantes in
 hoc cum omnibus bonae voluntatis hominibus.⁶

96,97

98

III, IV ⁵ Cf. *Ibid.*, pp. 442-443.III, IV ⁶ Cf. PIUS XII, *Alloc. ad «Pax Romana M.I.I.C.»*, 25 apr. 1957: A.A.S., 49 (1957), pp. 298-299; et praesertim IOANNES XXIII, *Ad Conventum Consilii «Food and Agriculture Organisation» (F.A.O.)*, 10 nov. 1959: A.A.S., 51 (1959), pp. 856, 866.

R. – Textus maneat: caritas a donis caritativis distinguitur.

94 – Pag. 25, lin. 40: Addantur: «*Discant pauperes paupertatem diligere quae, eos a multis periculis liberat, et Christo Domino similes reddit, eisque specialem amorem infundit, qui dixit: «Beati pauperes spiritu quoniam eorum est regnum caelorum»*» (1 Pater).

R. – Modus accipi non potest.

95 – Pag. 25, lin. 42: Dicatur «*opera caritatis, praepremis ea quae ab ipsa Ecclesia ad effectum adducantur*» (3 Patres).

R. – Non est necessarium.

96 – Pag. 26, lin. 5: Post «*hominibus*» addatur: «*servata semper prudentia ne fides aliquod detrimentum patiat*» (1 Pater).

R. – Non est necessarium.

97 – Pag. 26: In fine paragraphi addatur: «*Semper habebitis pauperes vobiscum (Mt. 26, 11; Mc. 14, 7; Io. 12, 8). Semper restant homines non habentes consolatores (Lam. 1, 9) in necessitatibus suis. Eos christiana caritas debet quaerere et invenire, impensa cura solari et praestitis auxiliis sublevare*» (ex pag. 25, linn. 20-22) (24 Patres).

R. – Haec additio non est necessaria.

98 – Pag. 26: In fine Capituli addatur paragraphus circa obligationem laicorum subveniendi propriis bonis necessitatibus Ecclesiae (1 Pater).

R. – Iam habetur n. 10.

[cf. II. p. 8]

[cf. n. 4, p. 8, ln. 3]

[cf. n. 4, p. 8, ln. 5]

III *Ad titulum*: (A) Titulus capitis ita mutatus est, ut melius respondeat argumento, prout nunc, iuxta desideria Patrum, tractatur. Plures Patres (E/3280, 3281, 3282, 3283, 3288 [3188], 3310, 3390, 3478, 3583) laudaverunt caput, praesertim quoad ambitum sociale, quidam tamen maiorem explanationem desiderant.

Ad num. 9: (A) E/3582 et E/3583 desiderant ut de duobus aliis campis etiam tractetur, scilicet de missionibus et de instrumentis communicationis socialis. Commissioni tamen videtur tractare debere tantum de quibusdam campis principalibus, concrete quidem et non speculative. Ceteroquin de illis campis habentur schemata propria.

IV 1 – Caput concise et nervose retractetur (1 Pater). Caput habet graves deficiencias, quia nihil de apostolatu erga opifices, erga iuvenes studentes etc. (1 Pater).

R. – Modi sunt contradictorii; Commissio omnibus satisfacere nequit.

2 – 1 Pater vult mutationem materiae capitis III: inversis numeris. 9. Introductio; 10. de Familia; 11. de Iuvenibus; 12. de Communitatibus Ecclesiae; 13. de Ambitu sociali; 14. de Ambitu nationali et internationali.

R. – Ordo numerorum et dispositio materiae approbati sunt.

3 – Pag. 30, linn. 1-3: Repetuntur quae sunt sub n. 5 in pag. 21, linn. 8-10 (1 Pater).

R. – Paragraphus materiam resumit modo introductorio.

4 – Pag. 30, linn. 1-8: Non placet expressio «tam in Ecclesia quam in mundo» (linn. 2-3). Dicatur: «*in communitate fidelium et in societate humana*» vel «*in communitatibus Ecclesiae et in diversitatibus ambitibus mundi*» vel aliquid simile (9 Patres). 1 Pater putat expressionem esse repetitionem.

R. – Vide Constit. de Ecclesia n. 31.

III [n. 9, 30, 1-8]

IV [n. 9, 617, 1-7]

Caput III

DE VARIIS APOSTOLATUS CAMPIS (A)

1,2

Caput III

DE VARIIS APOSTOLATUS CAMPIS

30 9.

9.

617

[Introductio].

2	<i>Laici christifideles suum/exercent multiplicem apostolatam tam in Ecclesia quam in mundo.</i>	3,7 4,6	Laici suum exercent multiplicem apostolatam tam in Ecclesia quam in mundo.	2
3	<i>In utroque hoc ordine varii patient campi apostolicae actuositatis, quorum principaliores hic commemorare volumus; hi sunt: communitates Ecclesiae, familia, iuventus, ordines socialis, nationalis et internationalis (A).</i>	5	In utroque hoc ordine varii patient campi apostolicae actuositatis, quorum principaliores hic commemorare volumus; hi sunt: communitates/Ecclesiae, familia, iuvenes, ambitus socialis, ordines nationalis et internationalis.	3
4		6		4
5		7,8		5
6		9		6
7		10	<i>Cum autem nostris diebus mulieres magis magisque partes activas/habeant in tota societatis vita, magni momenti est amplior earum participatio/etiam in variis campis apostolatus Ecclesiae.</i>	7

5 – Pag. 30, linn. 1-8: 22 Patres volunt textum abbreviatum: «Laici christiani suum exercent multiplicem apostolatam tam in Ecclesia eiusque variis coetibus, quam in variis campis vitae mundanae».

R. – Non admittitur: agitur de principalibus campis enumerandis.

6 – Pag. 30, linn. 1-8: Alius Pater vult textum sequentem: «Laici christifideles suum exercent apostolatam propriam in formis campisque diversis apostolicae actuositatis, quorum principaliora hic commemorare iuvat; hi sunt familia, iuventus, ordines socialis, nationalis et internationalis. In communitatibus autem Ecclesiae invenit hic apostolatus suam inspirationem et unitatem».

R. – Additio non videtur necessaria.

Unus Pater loco «communitates Ecclesiae» vult «communitates ecclesiasticas».

R. – Hic non est sermo iuridicus de Ecclesia.

7 – Pag. 30, lin. 7: 3 Patres volunt suppressere vocabulum «christifideles» et loco «iuventus» volunt «iuvenes».

R. – Admittitur.

8 – Pag. 30, linn. 7-8: 74 Patres loco: «ordines socialis, nationalis et internationalis», volunt: «ambitus socialis, ordines nationalis et internationalis».

R. – Admittitur.

9 – Pag. 30, lin. 8: 1 Pater longam additionem proponit.

R. – Longior additio non concordat cum normis.

10 – Pag. 30, lin. 8: Post punctum addatur: «Cum nostris diebus mulieres magis magisque cooperantur in variis vitae humanae sectoribus evolvendis earum participatio quoque quam amplissima in multiplici apostolatu Ecclesiae promovenda est» (2 Patres).

R. – Admittitur additio quasi verbotenus.

I

[cf. n. 50, p. 31, ln. 10]

[cf. n. 50, p. 31, ln. 10]

II

[cf. n. 6, p. 8, ln. 29]

[cf. n. 6, p. 8, ln. 29]

[cf. n. 6, p. 8, ln. 30-33]

III *Ad num. 10:* (A) E/3284 vellet ut in numeris distinctis tractetur de paroecia et de dioecesi. Commissioni hoc opportunum non videbatur.

IV 11 – 1 Patri displicet tonus et dispositio materiae. Vult pauca et synthetica. Pro alio Patre textus schematis clericalismum sapit. Hic sermo verbosus, nimis ecclesiasticus, non ad laicos aptus. Pastores debent esse in vera fraternitate cum laicis. R. – Textus iam approbatus est in Congregatione generali.

12 – Pag. 30, linn. 10-12: Repetuntur quae sub n. 2, pag. 15, linn. 26-29 (1 Pater). R. – Maneat textus.

13 – Pag. 30, linn. 10-13: Deleantur (1 Pater).

R. – Vide supra.

14 – Pag. 30, lin. 14: 63 Patres loeo «hierarchicus apostolatus» proponunt: «*pastorum* apostolatus».

R. – Admittitur.

2 Patres volunt: «apostolatus ministerialis».

R. – Vide Constitutionem De Ecclesia n. 33.

15 – Pag. 30, lin. 15: 16 Patres: omittatur «Plerumque» quia laici omnino necessarii sunt.

R. – Non admittitur ne textus sit nimis absolutus.

16 – Pag. 30, lin. 20: «et *non raro* reficiunt spiritum». Ita 1 Pater.

R. – Non admittitur. Modus est nimis restrictivus.

17 – Pag. 30, lin. 21: Tollatur citatio *Cor. 1*, nam non est ad rem (1 Pater).

R. – Citatio videtur esse ad rem.

18 – Pag. 30, linn. 22-23: Repetitio: iam habentur sub n. 4 pag. 17, linn. 1-6 (1

III [n. 10, 30, 9-25]

IV [n. 10, 617, 8-17]

9	10.	11	10.	8
	[De communitatibus Ecclesiae] (A).			
10	<i>Utpote participes muneris Christi sacerdotis, prophetae et regis, laici suas partes activas/habent in Ecclesiae vita et actione.</i>	12,13	<i>Utpote participes muneris Christi sacerdotis, prophetae et regis, laici/suas partes activas habent in Ecclesiae vita et actione.</i>	9
13	<i>Intra communitates Ecclesiae eorum actio tam necessaria est ut sine ea ipse hierarchicus apostolatus plenum suum effectum assequi plerumque/nequeat.</i>	14	<i>Intra communitates/Ecclesiae eorum actio tam necessaria est ut sine ea ipse pastorum apostolatus/plenum suum effectum assequi plerumque nequeat.</i>	10
15	<i>Verae enim apostolicae mentis laici, ad modum illorum virorum et mulierum qui Paulum in Evangelio adiuvabant (cf. Act. 18, 18. 26; Rom. 16, 3), supplent quod suis/fratribus deest, et reficiunt spiritum tam pastorum quam reliqui populi fidelis (cf. 1 Cor. 16, /17-18).</i>	15	<i>Verae enim apostolicae/mentis laici, ad modum illorum virorum et mulierum qui Paulum in Evangelio adiuvabant (cf. Act. 18, 18. 26; Rom. 16, 3), supplent quod suis fratribus deest, et reficiunt spiritum tam pastorum quam reliqui populi fidelis/(cf. 1 Cor. 16, 17-18).</i>	11
17	<i>Ipsi enim, actuosa participatione vitae/liturgicae suae communitatis nutriti, solícite/partes agunt in eiusdem operibus apostolicis;/homines longe fortasse a</i>	17	<i>Ipsi enim, actuosa participatione vitae liturgicae suae/communitatis nutriti, solícite partes agunt in eiusdem operibus apostolicis;/homines longe fortasse</i>	12
18		16		13
19		17		14
20		18		15
21		19		16
22		20		17
23		21,23		17

Pater).

R. – Hic agitur de applicatione Capitis I.

19 – Pag. 30, linn. 22-23: Ita dicatur: «Ipsi enim actuosa participationis vitae spiritualis suae communitatis nutriti etc.» (1 Pater).

R. – Vita liturgica est fons vitae spiritualis.

20 – Pag. 30, linn. 22-30: Quoad substantiam, transferantur in paragrapho sequenti ubi magis conveniunt (6 Patres).

R. – Textus approbatus maneat.

21 – Pag. 30, linn. 25-26: 60 Patres loco: «homines longe a pastoribus versantes ad eosdem adducunt» volunt: «semper curam habentes hominum longe ab ea versantium».

R. – Pro parte admittitur.

22 – Pag. 30, lin. 25: Non dicatur: «a pastoribus», sed «a sacerdotibus» (1 Pater).

R. – Non admittitur.

23 – Pag. 30, linn. 25-26: 31 Patres volunt ut textus sic mutetur: «... homines longe fortasse a communionem Ecclesiae versantes, ad eam adducunt... etc.». Alius Pater dicit quod aliqui laici conquesti sunt quasi apostolatus laicorum consisteret in hac «adductione». Suggestit: «homines fortasse longe a fide versantes, ad fraternum colloquium invitant». Alius vult ut dicatur: «Homines christianam et catholicam fraternitatem ignorantes ad eam adducunt». Alius: «concordiam et colloquium cum sacerdotibus foveant».

R. – Pro parte admittitur: omittitur «a pastoribus» et loco «ad eosdem» dicitur «ad Ecclesiam».

III (B) E/3432 dicit laicos, dum in opere catechetica laborant, de missione prophetica Christi participare. Quod quidem alio in loco exponitur:

(C) Prout E/3300; 3312; 3327; 3377 optaverunt, omisimus illud S. Ignatii «nihil sine episcopo».

(D) E/3314; 3378, 3390, 3392 postulaverunt ut aspectus communitarius apostolatus in hoc campo exprimat. Huic desiderio annuit Commissio.

IV 24 – Pag. 30, lin. 27: Addatur: «catechetica institutione et etiam per diffusionem mediorum catholicorum communicationis» (1 Pater).

R. – Modus est nimis particularis.

25 – Pag. 30, lin. 29: «bonorum» deleatur. Est inopportunum (2 Patres).

R. – Restrictio non admittitur.

26 – Pag. 30, linn. 29-30: 1 Pater loco «et etiam administrationem bonorum Ecclesiae...» vult: «et etiam, aliquando uno vel altero ab episcopo in coetus consultorum assumpto administrationem Ecclesiae efficaciorum reddunt» – omissis «bonorum».

R. – Modus est nimis particularis.

27 – Pag. 30, lin. 31: Unus Pater vult ut a linea sic incipiat: «*Vinculum caritatis in apostolatu servantes, laici in primis operam suam exercent in fovenda vita spirituali propriae paroeciae. Paroecia enim exemplum*» etc. Alius vult ut apostolatus laicorum non solum videatur exprimere unitatem cum pastoribus, sed etiam unitatem communitatum parvarum. 2 Patres volunt ut inseratur «*nihil sine episcopo*» ut in textu priore. 8 Patres volunt ut supprimatur verbum «fundamentale». Unus suggerit «*exemplum perspicuum*». Alius: «*Dioecesis et paroecia exemplum fundamentale apostolatus communitarii praebent*».

R. – Loco «fundamentale» admittitur «*perspicuum*». Quoad alios modos, numerus restringitur ad paroeciam.

28 – Pag. 30, lin. 31: Dicatur: «*Paroecia primum et immediatum exemplum apostolatus communitarii*» (1 Pater).

R. – Sensus modi iam exprimitur in verbo «cellula» in textu.

29 – Pag. 30, linn. 31-34: Periodus sic mutetur: «*Paroecia utpote omnes diversitates humanas in unum congregans et Ecclesiae universalitati inserens, exem-*

III [n. 10, 30, 25-35]

IV [n. 10, 617, 17-23]

26	<i>pastoribus versantes, ad eosdem adducunt; in verbo Dei tradendo</i> (B), praesertim catechetica institutione, impense cooperantur; oblata sua peritia curam animarum et etiam administrationem bonorum/Ecclesiae efficaciore reddunt (C).	22	versantes, ad Ecclesiam adducunt; in verbo Dei tradendo, praesertim catechetica institutione, impense cooperantur; oblata sua/peritia curam animarum et etiam administrationem bonorum Ecclesiae efficaciore reddunt.	18
27	<i>Paroecia exemplum fundamentale apostolatus «communitarii» praebet, omnes quotquot ibi invenit diversitates humanas in unum congregans et Ecclesiae universalitati inserens</i> ¹ (D).	24	<i>Paroecia exemplum perspicuum apostolatus communitarii praebet, omnes/quotquot ibi invenit diversitates humanas in unum congregans et Ecclesiae universalitati inserens.</i> ¹	19
28		26		20
29		25		21
30		27,28		22
31	<i>Assuescant laici intime cum pa-</i>	30	<i>Assuescant laici intime cum sa-</i>	22
32		32		23
33		32		23
34		33-34		23
35		33-34		23

III, IV ¹ Cf. PIUS X, Litt. Apost. *Creationis duarum novarum paroeciarum*, 1 iunii 1905: A.S.S., 38 (1905), pp. 65-67; PIUS XII, *Alloc. ad fideles Paroeciae S. Saba*, 11 ian. 1953: *Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII* 14 (1952-1953), pp. 449-454; IOANNES XXIII, *Alloc. Clero et christifidelibus e dioecesi suburbicaria Albanensi, ad Arcem Gandulfi habita*, 26 aug. 1962: A.A.S., 54 (1962), pp. 656-660.

plum apostolatus "communitarii" praebere debet» (2 Patres).

R. – Textus noster est descriptivus.

30 – Pag. 30, lin. 32: Desideratur ut enucleatur significatio expressionis «*apostolatus communitarius*» (1 Pater).

R. – Textus non omnia explicare potest, ratione brevitatis.

31 – Pag. 30, lin. 33: 59 Patres volunt ut legatur: «Paroecia quae debet magis magisque se aperire apostolatus missionario et testimonium unionis Christianorum in Christo praebere, omnes quotquot...».

R. – Provisum est in fine numeri.

32 – Pag. 30, linn. 33-34: 1 Pater diceret: «omnes quotquot ibi invenit diversitates humanas transcendens (vel superans) et in Christo congregans ac in Ecclesiae universitati inserens».

R. – In textu non excluditur.

33 – Pag. 30, lin. 35: Ita incipitur: «Assuescant pastores...» (1 Pater).

R. – Schema est de laicis.

34 – Pag. 30, lin. 36: 1 Pater: «Uniti cum sacerdotibus suis».

R. – Admittitur.

Alius putat quod nimis generatim loquatur de omnibus laicis, dum pauciores idonei sint. Addatur: «*ii qui ad tale opus idonei vel speciali charismate praediti sint*».

R. – Omnes laici ad apostolatum vocantur. Vide Const. de Ecclesia n. 12.

27 Patres: «Assuescant pastores et laici fideles intime sibi uniti, in paroeciis operati, unusquisque ad suum munus specificum intentus. Laici speciatim problemata propria et mundi quaestionesque hominum salutem spectantes, collatis consiliis examinanda et solvenda ad communitatem Ecclesiae afferant, omnique incepto apostolico et missionario suae familiae ecclesiasticae adiutricem operam pro viribus navent».

R. – Commissio non reputavit necessarium immutare textum.

Alius Pater proponit loco: «Assuescant laici... ad communitatem afferre» dicatur: «*Quaestiones salutem spectantes, quae sive ipsos sive homines universim gravant, collatis consiliis examinandas et solvendas ad communitatem Ecclesiae afferre*».

R. – Additio non videtur necessaria.

III (E) Multi Patres, e. g. E/3277, 3329, 3335 desiderant ut laici viribus unitis paroeciam vere missionariam reddant. Textus ita redactus est.

IV 35 – Pag. 30, lin. 36: Post verba «in paroecia operari» ponatur ex paragrapho praecedenti: «*in verbo Dei tradendo...*» usque ad «efficaciorem reddunt». Vide linn. 22-30 ut supra (6 Patres).

R. – Ordo materiae non est mutandus.

36 – Pag. 30, lin. 36: 1 Pater «paroecia» addatur: «*et ceteris communitatibus eclesialibus dioeceseos*».

R. – Non videtur necessaria.

37 – Pag. 30, lin. 36: 1 Pater adderet: «in paroecia operari *etsi suus apostolatus intra eius limites non coarctetur*». Alius Pater scribit: «Ne pas durcir la paroisse qui doit rester ouverte au Diocèse».

R. – Textus haec non excludit.

38 – Pag. 31, linn. 1-6: Reformetur integer textus. Ne nimis immoretur in conceptu paroeciae (1 Pater).

R. – Textus est approbatus.

39 – Pag. 31, linn. 3-4: Loco «ad communitatem Ecclesiae afferent», dicatur: «*operam pro viribus navent*» (6 Patres).

R. – Non admittitur.

40 – Pag. 31, lin. 4: Omittantur verba: «et missionario» (1 Pater).

III [n. 10, 30, 35 – 31, 17]

IV [n. 10, 617, 23-34]

36	<i>storibus/suis uniti in paroecia</i>	35-37	<i>cerdotibus suis uniti/in paroecia</i>	24
31	<i>operari;² problemata/propria et mundi quaestionesque hominum salutem spectantes, collatis consiliis examinanda/et solvenda, ad communitatem Ecclesiae afferre; omnique incepto apostolico et missionario suae familiae ecclesiasticae adiutricem operam/pro viribus navare (E).</i>	38	<i>operari;² problemata propria ac mundi et quaestiones ad salutem/hominum spectantes, collatis consiliis examinanda et solvenda, ad communitatem Ecclesiae afferre; omnique incepto apostolico et missionario suae familiae ecclesiasticae adiutricem operam pro viribus navare.</i>	25
2	<i>Colant iugiter sensum dioecesis, cuius paroecia velut cellula est, prompti semper, ad invitationem pastoris sui, suas quoque vires/inceptis dioecesanis adicere.</i>	39	<i>Colant iugiter sensum dioecesis, cuius paroecia velut cellula est, prompti/semper, ad invitationem Pastoris sui, suas quoque vires inceptis dioecesanis/adicere.</i>	26
3	<i>Immo, ut respondeant necessitatibus urbium et regionum ruralium,³ suam cooperationem non intra fines paroeciae vel dioecesis circumscriptam retineant,/sed ad campos interparoecialem, interdioecesanum, nationalem vel internationalem extendere satagant, eo vel magis quia crebrescens in/dies migra-</i>	40	<i>Immo, ut respondeant necessitatibus urbium et regionum ruralium,³/suam cooperationem non intra fines paroeciae vel dioecesis circumscriptam/retineant, sed ad campos interparoecialem, interdioecesanum, nationalem vel/internationalem extendere satagant, eo vel magis quia crebrescens in dies/migra-</i>	27
4		41		28
5		42		29
6		43		30
7		44		31
8		45		32
9		46		33
10				34
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				

III, IV ² Cf. LEO XIII, *Alloc.*, 28 ian. 1894: *Acta*, 14 (1894), pp. 424-25.

III, IV ³ Cf. PIUS XII, *Alloc. ad Parochos, etc.*, 6 febr. 1951: *Discorsi e Radiomessaggi di S. Pio XII*, 12 (1950-1951), pp. 437-443; 8 martii 1952: *ibid.*, 14 (1952-1953), pp. 5-10; 27 martii 1953: *ibid.*, 15 (1953-1954), pp. 27-35; 28 febr. 1954: *ibid.*, pp. 585-590.

R. – Activitates distinguuntur, ergo textus maneat.

41 – Pag. 31, linn. 4-6: Duo Patres quaerunt ut supprimantur hae lineae quia sunt repetitiones. Volunt etsi ut earum loco scribatur: «quorum examen et solutio exigunt ut viri et mulieres in sua activitate apostolica ad invicem communicent».

R. – Lineae momentum habent. Communicatio inter fideles supponitur.

42 – Pag. 31, lin. 6: 1 Pater: in fine paragraphi addatur: «*Inde laici vividioem in dies conscientiam adquirent suae participationis in communitate dioecesana*».

R. – Momentum dioeceseos satis innuitur in textu.

43 – Pag. 31, lin. 7: Duo Patres volunt suppressere expressionem: «cuius paroecia velut cellula est».

R. – Textus est approbatus.

44 – Pag. 31, linn. 7-10: 1 Pater vult suppressere: «Colant iugiter... adicere».

R. – Sermo fit in hoc munere praesertim de paroecia.

45 – Pag. 31, lin. 9: 8 Patres loco: «ad invitationem pastoris», dicatur: «*cum pastore coniuncti*».

R. – Agitur de inceptis dioecesanis.

46 – Pag. 31, lin. 12: Addatur: «... regionum ruralium *necnon illis necessitatibus vel communibus multis gentibus*» (1 Pater).

R. – Sermo fit in hoc numero de communitatibus Ecclesiae.

I

II

III (F) Ita satisfit animadversioni E/3329: quae haec petivit.

IV 47 – Pag. 31, linn. 22-24: 1 Pater: Melius exponatur cooperatio missionaria laicorum et in sensu schematis «De activitate missionaria», nn. 38, 39.

R. – Necessè non est ut fusius dicatur.

48 – Pag. 31, lin. 23: 9 Patres volunt suppressere verba: «materialia vel».

R. – Vide infra n. 49.

III [n. 10, 31, 17-24]

18 *tio populorum, mutuae necessi-*
 19 *tudinum augmentatio et commu-*
 20 *nicationum facilitas, iam non si-*
 21 *nunt ullam partem societatis in*
se clausam manere.

22 *Ita de necessitatibus populi/Dei*
 23 *in toto orbe terrarum dispersi*
 24 *solliciti sint.*

22 *Imprimis sua reddant opera mis-*
 23 *sionaria, auxilia materialia vel*
 24 *etiam personalia praestando* (F).

IV [n. 10, 617, 34-39]

tio populorum, mutuae necessi-
 tudinis augmentatio et commu-
 nicationum/facilitas, iam non si-
 nunt ullam partem societatis in
 se clausam manere.

Ita/de necessitatibus populi Dei
 in toto orbe terrarum dispersi
 solliciti sint.

47 *Imprimis sua reddant opera mis-*
 48 *sionaria, auxilia materialia vel*
 49 *etiam personalia/praestando.*

49 *Officium et honor enim est chri-*
stianorum Deo restituere partem
bonorum quae ab Eo accipiunt.

---

49 – Pag. 31, lin. 24: 33 Patres addere volunt haec verba: «*Privilegium est christianorum Deo restituendi partem bonorum quae a Deo accipiunt. Haec bona tamquam sacrum depositum habenda sunt et cum cooperatione fidelium adhibenda ad constitutionem ac incrementum operum Dei in hoc mundo*».

R. – Commissio ita admisit: «*Officium et honor enim est christianorum Deo restituere partem bonorum quae ab Eo accipiunt*».

I	II
[cf. n. 30, p. 19, ln. 30]	[cf. n. 5, p. 8, ln. 7]
[cf. n. 30, p. 19, ln. 30]	[cf. n. 5, p. 8, ln. 7]

[cf. n. 5, p. 8, ln. 18]

III *Ad num. 11.* (A) E/3281 notat familias christianas in ambitum magis influere per id quod sunt, quam per id quod faciunt. Propterea additur «exemplo».

(B) E/3188 et E/3389 proponunt ut procreatio et educatio christiana tamquam primum et principale munus apostolatus familiae christianae considerentur. Commissio censet satisfacisse in textu emendato huic observationi.

IV 50 – Pag. 31, lin. 32: Dicatur «*et extensio quasi domestica Ecclesiae existit*», quia videtur magis conforme Constitutioni *Lumen Gentium* n. 2 in fine (6 Patres).
R. – Non videtur necessarium.

51 – Pag. 31, lin. 35 ss.: Addantur quae attinent ad fundamentalem formationem humanam (1 Pater).

R. – Provisum est in Capite VI.

52 – Pag. 31, lin. 36: Addatur «*fidei, spei et caritatis praecones et educatores*» (6 Patres).

R. – Textus sufficit.

53 – Pag. 31, linn. 38-40: Post «formantes» dicatur «*et*»; post «adiuvantes» di-

III [n. 11, 31, 25 – 32, 6]

IV [n. 11, 618, 1-14]

25 11.

11.

618

[De familia].

26 *Cum Conditor omnium/consti-*
 27 *tuerit coniugale consortium exor-*
 28 *dium et/fundamentum societatis*
 29 *humanae, idque gratia/sua red-*
 30 *diderit «sacramentum magnum*
 31 *... in/Christo et in Ecclesia» (*
 32 *Eph. 5, 32), apostolatus coniu-*
 33 *gum et familiarum singulare ha-*
 34 *bet/momentum tam pro Eccle-*
 35 *sia quam pro societate civili.*

36 *Coniuges christiani sibi invi-*
 37 *cem, filiis suis/ceterisque fami-*
 38 *liaribus, gratiae cooperatores*
 39 *sunt et fidei testes.*

40 *Filiis suis ipsi sunt primi/fidei*
 41 *praecones et educatores; verbo et*
 42 *exemplo/(A) eos ad vitam chri-*
 43 *stianam et apostolicam/form-*
 44 *antes; in eorum vocatione seli-*
 45 *genda prudenter eos adiuuantes*
 46 *et vocationem sacram/in eis for-*
 47 *te detectam, omni cura foventes.*

48 *Coniugum semper officium*
 49 *fuit, hodie vero/maxima aposto-*
 50 *latus eorum/pars est: indissolubi-*
 51 *litate[m] et sanctitatem vinculi*
 52 *matrimonialis/vita sua manife-*
 53 *stare et probare; ius et officium*
 54 *prolem christiane educandi, ge-*
 55 *nitores et tutoribus inditum,*
 56 *strenue affirmare (B), dignitatem*

Cum Conditor omnium consti-
 tuerit coniugale consortium exor-
 dium/et fundamentum societatis
 humanae, idque gratia sua red-
 diderit sacramentum/magnum
 in Christo et in Ecclesia (cf.
 Eph. 5, 32), apostolatus coniu-
 gum et/familiarum singulare ha-
 bet momentum tam pro Eccle-
 sia quam pro societate civili.

Coniuges christiani sibi invi-
 cem, filiis suis ceterisque fami-
 liaribus, gratiae/cooperatores
 sunt et fidei testes.

Filiis suis ipsi sunt primi fidei
 praecones et/educatores; verbo et
 exemplo eos ad vitam chris-
 tianam et apostolicam form-
 ant, in eorum vocatione seli-
 genda prudenter eos adiuuant
 et vocationem/sacram, in eis for-
 te detectam, omni cura fovent.

Coniugum semper officium
 fuit, hodie vero maxima aposto-
 latus eorum/pars est: indissolubi-
 litatem et sanctitatem vinculi
 matrimonialis vita sua manife-
 stare et probare; ius et officium
 prolem christiane educandi, ge-
 nitores et tutoribus inditum,
 strenue affirmare; dignitatem

catur «et», loco «ferventes» dicatur «foveant» (2 Patres).

R. – Textus reformatus est aliis verbis.

54 – Pag. 31, linn. 38-40: Comma «in eorum vocatione... adiuuantes» ita rescribere debet: «... in eorum vocatione, praesertim sacra, seligenda et sequenda, prudenter eos adiuuantes» (2 Patres).

R. – Textus eadem innuit.

55 – Pag. 31, lin. 39: 4 Patres: loco «vocationem sacram» dicatur: «sacerdotalem et religiosam» vel «specialiter consecratam».

R. – Textus uti iacet sufficit.

56 – Pag. 31, lin. 41: 1 Pater post verba «hodie vero» addatur: «cum evolutione mundi».

R. – Additio non videtur necessaria.

57 – Pag. 32, lin. 4: 2 Patres post verbum «prolem» addatur: «procreandi».

R. – Ius procreandi iam supponitur.

58 – Pag. 32, lin. 6: 1 Pater post «dignitatem» addatur: «sanctitatem».

R. – Senno est de iuribus.

III (C) Aliqui Patres (E/3312, 3327, 3336) reprobant defectum realismi schematis in re familiari, quia unice sensum supernaturalem extollere videbatur. Addita sunt ergo quaedam considerationes complementariae.

IV 59 – Pag. 32, lin. 7: 71 Patres vellent ut dicatur «cooperentur igitur ipsi ceterique christifideles cum hominibus bonae voluntatis ut...».

R. – Admittitur.

60 – Pag. 32, linn. 1-7: 2 Patres dicatur: «*fundamenta familiae, significationem et officium in societate clarius revelare; donum mutuum et fidelitatem vita sua manifestare significando modo visibili donum et fidem Christi erga suam Ecclesiam*».

R. – Longior additio non concordat cum normis.

61 – Pag. 32, lin. 6: Tres Patres addunt: «*numerositatem atque instructionem filiorum*».

R. – Primum non admittitur, de secundo vide supra.

62 – Pag. 32, lin. 8: Omittatur verbum «reipublicae» (1 Pater).

R. – Ita scribitur «*civili*» loco «reipublicae».

63 – Pag. 32, linn. 8-9: Loco «Haec iura sarta...» dicatur: «*iura familiae semper melius afficiuntur et servantur*» (1 Pater).

R. – Textus satis clarus videtur.

64 – Pag. 32, linn. 10-11: Addatur «ad habitationem, educationem puerorum, conditionum...» (80 Patres).

R. – Admittitur.

65 – Pag. 32, linn. 12-14: Loco «in migrationibus...» dicatur: «*in migrationibus et transformationibus hodiernis societatis, familia ipsa ut vitalis et fundamentalis cellula societatis in tuto ponatur et ei detur possibilitas sese in dies perficiendi*» (1 Pater).

R. – Non videtur textum schematis esse reformandum.

III [n. 11, 32, 6-17]

IV [n. 11, 618, 14-22]

7	<i>et legitimam autonomiam familiae defendere.</i>	61	<i>et legitimam autonomiam/familiae defendere.</i>	15
8	<i>Cooperentur igitur ipsi ceterique christifideles</i>	59	<i>Cooperentur igitur ipsi ceterique christifideles, cum hominibus bonae voluntatis, ut in civili legislatione</i>	16
9	<i>ut in legislatione reipublicae haec iura sarta serventur; in moderanda societate ratio/habeatur necessitatum familiarum quod ad habitationem,</i>	62	<i>haec iura sarta serventur; in moderanda societate ratio habeatur necessitatum familiarum quod ad habitationem, educationem puerorum, condicionem laboris, securitatem socialem et tributa pertinet; in migrationibus ordinandis convictus domesticus omnino in tuto ponatur.⁴</i>	17
10	<i>condicionem laborum, securitatem/socialem et tributa pertinet; in migrationibus ordinandis convictus domesticus omnino in tuto ponatur.⁴</i>	63	<i>omnino in tuto ponatur.⁴</i>	18
11	<i>Familia ipsa,</i>	64	<i>Hanc familia ipsa missionem divinitus accepit ut sit prima et vitalis cellula/societatis.</i>	19
12	<i>utpote vitalis et fundamentalis cellula societatis, suam divinitus acceptam missionem adimplebit si:</i>	65	<i>omnino in tuto ponatur.⁴</i>	20
13		66	<i>Quam missionem adimplebit, si</i>	21
14		67-69		22
15		70		

III, IV ⁴ Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Casti Comubii*: A.A.S., 22 (1930), p. 554; PIUS XII, *Nuntius Radiophonicus*, 1 ian. 1941: A.A.S., 33 (1941), p. 203; IDEM, *Delegatis ad Conventum Unionis Internationalis sodalitatam ad iura familiae tuenda*, 20 sept. 1949: A.A.S., 41 (1949), p. 552; IDEM, *Ad patresfamilias e Gallia Romam peregrinantes*, 18 sept. 1951: A.A.S., 43 (1951), p. 731; IDEM, *Nuntius Radiophonicus in Natali Domini 1952*: A.A.S., 45 (1953), p. 41; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: A.A.S., 53 (1961), pp. 429, 439.

66 – Pag. 32, lin. 14: 1 Pater: addatur: «denique ut condicioni morali, sociali et oeconomica illegitimatorum ubique aequo iuridico consulatur».

R. – Modus est nimis particularis.

67 – Pag. 32, linn. 15-23: Loco textus linn. 15-25. a) 279 Patres proponunt textum sequentem: «Eam familia ipsa missionem divinitus accepit ut sit vitalis et fundamentalis cellula societatis. Quam missionem adimplebit si tamquam domesticum sanctuarium Ecclesiae per mutuum membrorum pietatem et orationem in communi Deo factam existat; si ex hoc sanctuario prodiens tota familia in cultum liturgicum Ecclesiae se inserat; si denique, vi caritatis et orationis domesticae, familia actuosam hospitalitatem praestet, iustitiam aliaque bona opera in servitium fratrum omnium necessitate laborantium promoveat».

R. – Admittitur quasi ad verbum.

68 – Pag. 32, linn. 15-32: 65 Patres proponunt: «Familia ipsa, utpote vitalis et fundamentalis cellula societatis suam divinitus acceptam missionem adimplet mutua membrorum et communi oratione, testimonio fidei et cultu humano pro aedificatione et profectu hominum et societatis, caritate sua et hospitalitate suam beneficam vim quoquo versus diffundente.

R. – Vide supra Modum 67.

69 – Pag. 32, linn. 15-32: Substituatur verbis prioris textus (2 Patres).

R. – Vide responsionem ad M. 67.

70 – Pag. 32, linn. 17-23: 1 Pater: dicatur: «missionem adimplet per mutuum pietatem... sanctuarium et Ecclesia domestica; per cultum religiosum publicum et cultum humanum societatem aedificans in utroque ordine; per caritatem suam et hospitalitatem quoquo versus suam beneficam vim diffundens».

R. – Vide supra ad M. 67.

[cf. n. 30, p. 20, ln. 10-14]

[cf. n. 5, p. 8, ln. 20-23]

III (D) Iisdem Patribus (E/3312; 3327, 3336) visum est de educatione non solum christiana, sed etiam humana agendum esse. Commissio annuit huic suggestioni.

(E) E/3478 et E/3588 aliquas additiones petunt. Commissio tamen aliter emendavit textum.

IV 71 – Pag. 32, lin. 19: 150 Patres: loco «extensio Ecclesiae» dicatur: «tamquam sanctuarium vel Ecclesiae signum vivum in mundo exstat». 1 Pater dicatur: «tamquam quoddam veluti sanctuarium et Ecclesia domestica existit».

R. – Vide supra ad M. 67.

72 – Pag. 32, lin. 19: Non «extensio» sed «pars privilegiata» (1 Pater).

R. – Vide responsionem ad M. 67.

73 – Pag. 32, lin. 20: Loco «culto religioso et cultu humano» dicatur: cultu religioso et cultu civili» (15 Patres).

R. – Vide responsionem ad M. 67.

74 – Pag. 32, linn. 23-32: Omittantur (1 Pater).

R. – Textus est approbatus.

75 – Pag. 32, lin. 24: Post «licet» addatur «infantes nondum natos ab eis saepe saepius hodie imminente periculo vitam perdendi defendere» (1 Pater).

R. – Modus est nimis particularis.

76 – Pag. 32, lin. 25: 1 Pater: addatur «advenas et omnes qui solitudine laborant».

III [n. 11, 32, 17-32]

18 *per mutuam pietatem/membro-*
rum et communem orationem,
 19 *quam sanctuarium*
 20 *et extensio Ecclesiae se existat;* 71,72
 21 *publico et cultu humano/societa-*
tem aedificet in utroque ordine;
 22 *caritate/sua et hospitalitate suam*
 23 *beneficam vim quoquo versus*
diffundat (D).

24 *Inter varia opera apostolatus*
 25 *familiaris, sequentia enumerare*
 26 *licet:/infantes derelictos in filios*
 27 *adoptare, advenas/benigne exci-*
 28 *pere, scholis moderandis adiu-*
 29 *tricem operam navare, adole-*
 30 *scentes consilio et/opibus*
 31 *adiuvare, sponso-*
 32 *ad matrimonium praeparare,*
 33 *coniuges et familias*
 34 *in discrimine materiali vel mo-*
 35 *rali versantes sustentare, seni-*
 36 *bis/non solum necessaria provi-*
 37 *dere, sed progressus/etiam*
 38 *oekonomici aequos fructus pro-*
 39 *curare (E).*

IV [n. 11, 618, 22-34]

per mutuam membro-
rum pietatem et orationem in 23
communi Deo factam, tamquam
domesticum sanctuarium
 24 *Ecclesiae se exhibeat;* 24
 25 *si tota familia in cultum liturgi-*
 26 *cum Ecclesiae se inserat;/si de-*
 27 *nique, familia actuosam hospita-*
 28 *litatem praestet, iustitiam*
 29 *aliaque bona/opera in servitium* 26
 30 *omnium fratrum necessitate la-*
 31 *borantium promoveat.*

74 *Inter varia opera apostolatus* 27
 75 *familiaris sequentia enumerare*
 76 *licet: infantes/derelictos in filios* 28
 77 *adoptare, advenas benigne exci-*
 78 *pere, scholis moderandis adiu-*
 79 *tricem operam navare, adole-*
 80 *scentsibus consilio et opibus*
 81 *adesse, sponso/ut melius sese* 30
 82 *ad matrimonium praeparent*
 83 *adiuvare, ad catechesim operam*
 84 *praestare, coniuges et familias in* 31
 85 *discrimine materiali vel morali*
 86 *versantes/sustentare, senibus* 32
 87 *non solum necessaria providere,*
 88 *sed etiam progressus*
 89 *oekonomici aequos fructus pro-* 33
 90 *curare.*
 91 *Semper et ubique, sed peculia-* 34

R. – Modus est nimis particularis.

77 – Pag. 32, lin. 26: 1 Pater: addatur: «Scholis catholicis omnibus studiis fovere ac eas perliberenter praeferre, adolescentes etc.».

R. – Sufficiunt quae in textu habentur.

78 – Pag. 32, lin. 28: «Sponso adiuuvare ut ad matrimonium melius se praeparare» (64 Patres).

R. – Admittitur.

79 – Pag. 32, lin. 28: 1 Pater loco «sponso ad matrimonium praeparare» dicatur: «Sponso ad matrimonium sese praeparantes adiuuvare».

R. – Provisum est.

80 – Pag. 32, lin. 29: 2 Patres addatur: «operibus catechizandis puerorum operam praestare» ita: «ad catechesim operam praestare».

R. – Admittitur.

81 – Pag. 32, lin. 32: 1 Pater post «fructus procurare» dentur normae educationis ancillarum. 1 Pater: addatur: «et ut veram spiritualitatem familiarum addiscant et spargant». 1 Pater: addatur: «et assistentiam religiosam et moralem praestare».

R. – Modi nimis particulares.

82 – Pag. 32, lin. 33: 70 Patres: in initio addatur: «semper et ubique, sed peculiari modo in regionibus».

R. – Admittitur.

I

II

[cf. n. 30, p. 20, ln. 18-19]

[cf. n. 5, p. 8, ln. 27-28]

III (F) Commissio hic addenda esse iudicavit verba ex schemate anno 1962 typis impresso.

(G) E/3478 petit ut loco «ad defensionem quoque iurium familiae», dicatur «ad vitam familiae promovendam». Commissio positive, sed modo magis generali emendavit textum.

IV 83 – Pag. 32, lin. 41: 68 Patres loco «opportunum est» dicatur: «opportu-

III [n. 11, 32, 33-42]

33 *In regionibus in quibus*
 34 *prima Evangelii/sparguntur se-*
mina, vel Ecclesia in suis pri-
 35 *mordiis existit, vel in aliquo gra-*
 36 *vi discrimine versatur, familiae*
 37 *christianae, tota vita sua Evange-*
 38 *lio cohaerentes ac matrimonii*
 39 *christiani exemplum praebentes,*
pretiosissimum Christi testimo-
nium mundo perhibent (F).⁵

40 *Ut fines sui apostolatus faci-*
 41 *lius attingere/valeant (G), oppor-*
 42 *aliquos coetus congregentur.⁶*

IV [n. 11, 618, 34-40]

ri modo in regionibus in quibus
 prima/Evangelii sparguntur se- 35
 mina, vel Ecclesia in suis pri-
 mordiis existit, vel in/aliquo gra- 36
 vi discrimine versatur, familiae
 christianae, tota vita sua Evange- 37
 lio/cohaerentes ac matrimonii
 christiani exemplum praebentes, 38
 pretiosissimum/Christi testimo-
 nium mundo perhibent.⁵

83 *Ut fines sui apostolatus faci-*
 84 *lius attingere valeant, oppor-*
tunum esse potest/ut familiae in
aliquos coetus congregentur.⁶

III, IV ⁵ Cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Evangelii Praecones*, 2 iunii 1951: A.A.S., 43 (1951), p. 514.

III, IV ⁶ Cf. PIUS XII, *Delegatis ad Conventum Unionis Internationalis sodalitatum ad iura familiae tuenda*, 20 sept. 1949: A.A.S., 41 (1949), p. 552.

num esse potest».

R. – Admittitur.

84 – Pag. 32, lin. 42: 2 Patres addatur: «*Viri et mulieres qui, diversis rationibus, in coelibatu remanent, spiritu evangelico ducti, peculiari modo ad apostolatium vocati sunt et apostolatium exercere valent*».

R. – Non admittitur.

III *Ad num. 12:* (A) Nonnulli Patres (e. g. E/3303, 3304, 3307, 3366) petierunt ut de iuvenibus expresse tractet schema, uno tantummodo dissentiente (E/3378). E/3366 insuper petiit ut in praeparatione iuvenum ad apostolatum magis insistatur; E/3307 vero dixit futurum iam praesentem esse in iuvenibus et in illis quasi in microcosmo signa temporum perspici posse. Commissio censuit his votis satisfacere in hoc numero, non tamen ad particularia descendit textus.

IV 85 – Pag. 33: 1 Pater: «Optime de iuvenibus», sed vult aliquid de formatione iuvenum spirituali. Alius: «Texte trop général». «Ne pas contenter les jeunes seulement» «rien de leur éducation». Alius: Vel deleatur vel loquatur etiam de iuribus seniorum. Non sunt nimis extollendi iuvenes. Alius: Distincte dicantur: Rationes huius campi apostolatus; eiusdem momentum; proprietates actuositatis apostolicae iuvenum advertentiae ad praecavenda pericula. Alius: aliquid dicatur de iuvenibus opificibus. Explicite extollatur momentum formationis in apostolatu iuvenum. Etenim sine debita formatione apostolatus et soliditate caret et animi fluctuationibus remanet (1 Pater).

R. – Textus iam approbatus est.

III [n. 12, 33, 2-12]		IV [n. 12, 618, 41 – 619, 6]		
33	12. (num. novus)	85	12.	41
	[<i>De iuuenibus</i>] (A) ⁷ .	86		
3	<i>Iuvenes insolitam omnino et maximi momenti vim exercent in hodierna societate.</i>	87	<i>Iuvenes maximi momenti vim exercent in hodierna societate.</i> ⁷	
4	<i>Eorum vitae adiuncta, habitus mentis necnon ipsae necessitudines cum propria familia sunt admodum mutata.</i>		<i>Eorum/vitae adiuncta, habitus mentis necnon ipsae necessitudines cum propria familia sunt admodum mutata.</i>	42
5	<i>Saepe ad novam condicionem socialem et oeconomicam nimis celeriter transeunt parum praeparati ad onera inde consequentia digne suscipienda,</i>		<i>Saepe ad novam condicionem socialem et oeconomicam nimis celeriter transeunt. [cf. p. 619 ln. 1-2]</i>	43
6	<i>dum eorum momentum</i>	88		44
8	<i>in societate et in/republica continenter crescit. [cf. p. 33, ln. 6-7]</i>		<i>Dum autem in dies momentum eorum/sociale et etiam politicum crescit, quasi impares videntur oneribus novis apte/suscipiendis.</i>	619
9	<i>Hoc eorum adauctum in societate pondus consimilem ab eis exigit/actuositatem apostolicam, sed et ipsa eorum naturalis indoles ad eandem/eos disponit.</i>	90	<i>Hoc eorum adauctum in societate pondus consimilem ab eis exigit actuositatem apostolicam, sed et ipsa eorum naturalis indoles ad eandem eos disponit.</i>	2
10	<i>Maturescente conscientia propriae personalitatis, ardore/vitae atque profluente navitate impulsis, propriam «responsabilitatem»</i>	89		3
11				4
12				5
		91		6

III, IV ⁷ Cf. PIUS X, *Alloc.* 25 sept. 1904: A.S.S., 37 (1904-1905), pp. 296-300.

86 – *De Titulo*

63 Patres volunt ut sic mutetur: «*De iuuenibus et pueris*».

R. – Titulus cadit in ultima redactione.

87 – Pag. 33, lin. 1: 1 Pater: verba «insolitam omnino» deleantur.

R. – Admittitur.

88 – Pag. 33, linn. 6-8: Ordo mutetur: «nimis celeriter transeunt. Dum autem in dies momentum eorum sociale et etiam politicum crescit, quasi impares videntur oneribus novis apte suscipiendis» (6 Patres).

R. – Admittitur.

89 – Pag. 33, lin. 9: 1 Pater post verba «pondus consimilem» vult addere: «et ab omnibus erga iuvenes et».

R. – Sermo praesertim est de apostolatu iuuenum inter se.

90 – Pag. 33, linn. 9-11: Sic componatur: «quo magis est pondus eorum in societate eo urgentior necessitas educandi...» (6 Patres).

R. – Mutatio non videtur necessaria.

91 – Pag. 33, lin. 12: 1 Pater, ante verba «propria responsabilitatem» vult ponere «plures eorum».

R. – Textus est pro omnibus iuuenibus.

III (B) E/3366 etiam postulat ut iuvenibus responsabilitas propria adaperiatur. Commissio recepit hanc observationem.

(C) E/3303 petiit ut colloquium seu dialogus inter generationes, seniores nempe inter et iuvenes institueretur. Commissio etiam huic suggestioni annuit.

IV 92 – Pag. 33, lin. 13: Loco «vitamque socialem et culturalem transformare cupiunt», scribatur: «*in vita sociali suas partes agere cupiunt*» (1 Pater).

R. – Accipitur pro parte.

93 – Pag. 33, linn. 13-16: Scribatur: «Si fides eorum apte excolitur et unio eorum personalis cum Christo roboratur, zelo eorum spiritu Christi imbuto, tunc uberrimos...» (6 Patres).

R. – Textus remaneat.

94 – Pag. 33, lin. 14: 1 Pater vult addere post verba «si spiritu Christi imbitur» haec alia: «et studiosa, assidua et integra formatione instituat».

R. – Non est necessarium.

95 – Pag. 33, lin. 15: «Ipsi ergo sese studio parantes ut adulti fiant maturi ac zelo conspicui, iam debent esse primi et immediati...» (1 Pater).

R. – Non est necessarium.

96 – Pag. 33, lin. 15: Duo Patres sic legere volunt post verba «sperari licet». «Firmo fundamentali et gravissimo munere seniorum ex ordine naturae et gratiae erga eos, iuvenes ipsi debent fieri primi et immediati apostoli...».

R. – Sermo est de iuvenibus.

III [n. 12, 33, 13-23]

IV [n. 12, 619, 6-16]

13	<i>assumunt (B), vitamque socialem et «culturalem» transformare cupiunt:/qui zelus si spiritu Christi imbuitur,</i>	92	<i>assumunt, in vita sociali /et culturali suas partes agere cupiunt: qui zelus si spiritu Christi imbuitur/ac obedientia et amore erga Ecclesiae pastores animatur, uberrimos</i>	7
14		93		8
	<i>uberrimos</i>	102		
15	<i>exinde fructus sperari/licet. Ipsi debent fieri primi et immediati apostoli iuvenum, apostolatium inter seipsos per seipsos exercentes, ratione habita «ambitus» socialis ubi vivunt.⁸</i>	96	<i>exinde/fructus sperari licet.</i>	9
16		95	<i>Ipsi debent fieri primi et immediati apostoli iuvenum,/apostolatium inter seipsos per seipsos exercentes, ratione habita ambitus/socialis ubi vivunt.⁸</i>	10
17		97-99		11
18	<i>Ne tamen iuvenes in exercitio apostolatus a senioribus segregatos et quasi derelictos se sentiant, curent adulti cum eis</i>	100	<i>Curent adulti cum iuvenibus</i>	12
19		101	<i>amicale colloquium instituere quod permittat utrique parti, aetatis distantia superata, mutuo sese cognoscere atque divitias cuique proprias invicem communicare (C).</i>	13
20	<i>Exemplo primum et, data occasione, prudenti consilio validoque auxilio adulti iuventutem ad apostolatium stimulent.</i>		<i>amicale colloquium instituere quod permittat utrique parti, aetatis distantia superata, mutuo sese cognoscere atque/divitias cuique proprias invicem communicare.</i>	14
21			<i>Exemplo primum et, data/occasione, prudenti consilio validoque auxilio adulti iuventutem ad apostolatium stimulent.</i>	15
22		104s.		16
23				

III, IV ⁸ Cf. PIUS XII, *Ad Conventum J.O.C. Montréal*, 24 maii 1947: A.A.S., 39 (1947), p. 257; *Nuntius Radiophonicus ad J.O.C. Bruxelles*, 3 sept. 1950: A.A.S., 42 (1950), pp. 640-641.

97 – Pag. 33, linn. 18 ss.: Loco paragraphi textus 1 Pater ita diceret: «Iuvenes tamen sine adultorum collaboratione opus suum perficere non possunt. Oportet ergo iuvenes ad adultos aetatis distantia superata, mutuo sese cognoscere atque divitias cuique proprias invicem communicare. Conditio tamen sine qua non collaborationis est adultos iuvenibus auxilium praebere, non dictamen».

R. – Servetur textus.

98 – Pag. 33, linn. 18 ss.: 1 Pater dicit iuvenes non esse maturos ut in numero apparet. Egent virtute humilitatis et fiducia erga seniores (non tantum colloquio).

R. – Non admittitur.

99 – Pag. 33, linn. 18-19: Deleantur verba a «*Ne tamen*» usque ad «*se sentiant*» (2 Patres).

R. – Admittitur.

100 – Pag. 33, lin. 19: Dicatur: «se sentiant eos revereri et audiri ne dedignentur, atque curent adulti» (1 Pater).

R. – Vide supra ad M. 99.

101 – Pag. 33, lin. 20: 1 Pater deleat verba «aetatis distantia superata».

R. – Distantia aetatis est factum.

102 – Pag. 33, lin. 23: 9 Patres addere volunt: «Iuvenes vero parentibus et maioribus filiali reverentia necnon oboedientia, cum res ferat, obsequantur». Alii duo Patres petunt ut aliquid dicatur de oboedientia et de praecavendis periculis, et alter vult aliquid de honore erga parentes et amicos. Tres Patres novam redac-

---

tionem proponunt: «... in pericula suae aetatis inhaerentibus, curent adulti cum eis, prout exigit ordo naturalis et supernaturalis (cf. praes. *Eccli.* 32, 10-13; *1 Tim.* 5, 1; *1 Pt.* 5, 13) colloquium instituere quod permittat utrique parti mutuo sese cognoscere atque divitias cuique proprias invicem communicare».

R. – Novae redactiones non videntur clariores quam textus [cf. *tamen ln.* 8].

IV 103 – Pag. 33, lin. 23: Aliqua commendatio coetuum apostolicorum puerorum desideratur. Aliquae experientiae sunt in hoc campo non despiciendae sed magis iuvandae (25 Patres).

III

IV [n. 12, 619, 16-20]

- 102s. *Iuvenes vero erga adultos reverentiam ac fiduciam nutriant;/et, licet naturaliter sint ad novitates inclinati, laudabiles tamen traditiones/debite aestiment.* 17
- 103 *Pueri quoque propriam habent apostolicam actuositatem.* 19
- 103 *Secundum vires/suas veri sunt testes viventes Christi inter socios.* 20

---

65 Patres volunt addere: «*Pueri ipsi propriam habent apostolicam actuositatem. Secundum vires suas veri sunt testes viventes Christi apud socios*».

R. – Commissio modos libenter admisit.

104 – Pag. 33, lin. 23: Unus Pater longiorem additionem proponit.

R. – Longior additio non concordat cum normis.

105 – Pag. 33: 1 Pater in fine paragraphi vult aliquid de electione futurae vitae.

R. – Provisum est in n. 11.

I

[cf. n. 8, p. 9, ln. 6]

[cf. n. 8, p. 9, ln. 6]

II

[cf. n. 7, p. 9, ln. 22]

[cf. n. 7, p. 9, ln. 22]

[cf. n. 8, p. 9, ln. 6-7]

[cf. n. 8, p. 9, ln. 7-8]

[cf. n. 7, p. 9, ln. 26]

[cf. n. 7, p. 9, ln. 27-28]

III *Ad num. 13:* (A) In hoc numero, inter alia, respondetur Patribus (E/3371 et 3390), qui distinctionem petierunt inter ambitum vitae et ambitum socialelem.

(B) Problemata exsurgentia in campo laboris inter graviora numeranda sunt, uti proposuerunt E/3434 et E/3459. De campo otii, relaxationis (turismi et sport) duo Patres (E/3334 et E/3396) locuti sunt. Hac de re amplior sermo fit in schemate «De Ecclesia in mundo huius temporis».

IV *In genere:* 106 – Explicite proponatur doctrina Ioannis XXIII *Mater et Magistra* de Promotione sociali (1 Pater). 1 Pater: «unifier davantage le rôle spirituel et temporel du laïc de toute la 1ère par.».

R. – Textus summatim doctrinam exponit.

107 – 1 Pater: In hoc numero aliquid dicatur de reformatione institutorum socialium (réforme de la structure).

R. – Provisum est textu reformato.

Modi particulares: 108 – Pag. 33, linn. 24-25: 2 Patres loco «iste» dicatur: «*in ambitu sociali*».

III [n. 13, 33, 24-42]

IV [n. 13, 619, 21-32]

24	13.	106s.	13.	21
	[De ambitu sociali] (A).			
25	<i>Apostolatus/iste,</i>	108	Apostolatus in ambitu sociali,	
26	<i>scilicet studium spiritu christia-</i>		scilicet studium spiritu christia-	22
27	<i>no informandi mentem et mores,</i>	111	leges et structuras communitatis	
28	<i>leges et instituta communitatis</i>	110	in qua aliquis/vivit, adeo laico-	23
29	<i>in qua aliquis vivit, adeo laico-</i>	109	rum munus onusque	
30	<i>rum/proprium munus onusque</i>		est ut ab aliis numquam	24
31	<i>est ut ab aliis haud /umquam</i>		debite expleri/valeat.	
32	<i>debite expleri valeat.</i>		Hoc in campo laici possunt	
33	<i>Hoc in campo/laici possunt</i>	112	apostolatum similis erga simi-	25
34	<i>apostolatum similis erga simi-</i>		lem exercere.	
35	<i>lem/perfecte exercere.</i>		Ibi vitae testimonium per verbi	26
36	<i>Ibi vitae testimonium per verbi</i>	113	testimonium complent. ⁹	27
37	<i>testimonium complent.⁹</i>		Ibi in campo vel/laboris, vel pro-	
38	<i>Ibi in campo/vel laboris, vel «pro-</i>		fessionis, vel studii, vel incolat-	
39	<i>professionis», vel studii, vel incolat-</i>		tus, vel otii, vel consortionis,/fra-	
40	<i>tus, vel otii, vel consortionis, /fra-</i>		tribus adiuvandis aptiores existi-	
41	<i>tribus adiuvandis aptiores existi-</i>		stunt.	28
42	<i>stunt (B).</i>		Hanc Ecclesiae missionem in	29
	<i>Hanc Ecclesiae missionem in</i>		mundo laici adimplent ante om-	30
	<i>mundo laici adimplent ante om-</i>		nia illa cohaerentia vitae cum fi-	31
	<i>nia illa cohaerentia vitae cum fi-</i>		de qua lux mundi efficiuntur;	32
	<i>de qua lux mundi efficiuntur;</i>		probitate sua in quovis/negotio,	
	<i>probitate sua in quovis/negotio,</i>		qua omnes ad amorem veri et	
	<i>qua omnes ad amorem veri et</i>		boni, et tandem ad Christum et	
	<i>boni, et tandem ad Christum et</i>	114	Ecclesiam alliciunt; caritate fra-	
	<i>Ecclesiam alliciunt; caritate fra-</i>		terna qua participes facti condi-	
	<i>terna qua participes facti condi-</i>		tionum vitae, laborum, dolo-	

III, IV ⁹ Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*, 15 maii 1931: A.A.S., 23 (1931), pp. 225-226.

R. – Admittitur.

109 – Pag. 33, linn. 28-29: 6 Patres loco «ab aliis numquam...» dicatur vel «laicorum maxime munus onusque est»; vel «speciali modo laicorum convenit».

R. – Deletur «proprium».

110 – Pag. 33, lin. 27: Unus Pater proponit «... quam maxime pendet a collaboratione laicorum ita ut sine ipsa haud unquam debite expleri valeat».

R. – Vide Constit. *De Ecclesia* n. 31,

111 – Pag. 33, lin. 27: Ita scribatur: «Communitatis temporalis in qua...» (2 Patres).

R. – Non est necessarium quia agitur de ambitu sociali.

112 – Pag. 33, lin. 31: Omittatur «perfecte» (6 Patres).

R. – Admittitur.

113 – Pag. 33, lin. 33: 1 Pater: addatur: «vel familiae».

R. – De familia agitur in n. 11.

114 – Pag. 33, lin. 41: 1 Pater: addatur aliquid de apostolatu orationis.

R. – De hoc agitur in n. 16.

III (C) E/3304 et E/3307 postulaverunt ut aspectus communitarius apostolatus et conscientiae unitas in variis activitatibus urgeretur. Commissio ita redegit textum; et sic videtur responderi Patribus (E/3280, 3282, 3390) qui putant vitam intimam societatis longe maioris efficaciae esse quam structurae civiles.

(D) Desideriis E/3388 respondens, Commissio resumit textum ex schemate anno 1963 typis impresso.

IV 115 – Pag. 34, lin. 1: 1 Pater post verbum «fratrum» addatur: «*nec non eorum voluntatis promotionis humanae per iustitiam sociale*».

R. – Provisum est addendo verbum «*aspirationum*».

116 – Pag. 34, linn. 7-8: Addatur: «... penetret ambitum, *omnesque valores vitae et laboris assumat. Unde fiat, ut occasione orta, testimonium Christi aptius pro-*

III [n. 13, 34, 1-18]

34 *rum* *fratrum*, 115
omnium corda sensim sine sen-
 2 *su/ad gratiae salutaris operatio-*
 3 *nem disponunt;/plena illa con-*
 4 *scientia suae partis in ae-*
 5 *dificanda/societate, qua navita-*
 6 *tem suam domesticam, socia-*
 7 *lem, «professionalem» ita chri-*
 8 *stiana magnanimitate adimplere*
 9 *satagunt,*
 10 *ut ipsorum modus/agendi pau-*
 11 *latim penetret «ambitum» vitae et*
 12 *laboris (C).*
 13 *Apostolatus hic omnes am-*
 14 *plexi debet/quotquot ibi inve-*
 15 *niuntur, sive domestici fidei/sint*
 16 *sive non, neque ullum excludere*
 17 *bonum/spirituale vel temporale*
 18 *quod eis faciendi copia/est.*
Sed verus zelus apostolicus hac
actione/sola non contentus, pro-
pitias quaerit occasiones etiam
verbis Christum suis proximis
annuntiandi.
Multi enim homines nonnisi per
vicinos/laicos possunt Evange-
lium audire et Christum/agno-
scere (D).

IV [n. 13, 619, 32-41]

rum et aspirationum fratrum,
 omnium corda sensim sine sen- 33
 su ad/gratiae salutaris operatio-
 nem disponunt; plena illa con- 34
 scientia suarum partium in ae-
 dificanda societate, qua navita- 35
 tem suam domesticam, socia-
 lem, professionalem, chri-
 stiana magnanimitate adimplere
 satagunt.
 Ita ipsorum modus/agendi pau- 36
 latim penetrat ambitum vitae et
 laboris. 116s.
 Apostolatus hic omnes am- 37
 plexi debet quotquot ibi inve-
 niuntur, 38
 neque/ullum excludere
 bonum spirituale vel temporale
 quod eis faciendi copia est. 38
 Sed veri apostoli, hac 39
 actione sola non contenti, ani-
 mos intendunt ad Christum etiam 40
 verbis proximo
 annuntiandum.
 Multi enim homines nonnisi per 41
 vicinos laicos possunt Evange-
 lium audire et Christum agno-
 scere.

ponere queant» (6 Patres).

R. – Sufficiunt quae in prima paragrapho dicuntur.

117 – Pag. 34, lin. 8: 3 Patres loco «ambitum vitae et laboris» dicatur «*diversos ambitus vitae humanae*».

R. – Ambitus vitae speciali modo ab aliis ambitibus distinguuntur.

118 – Pag. 34, linn. 9-19: Deleantur quia repetunt quae pag. 22, linn. 3-12 (8 Patres).

R. – Textus aliquantulum abbreviatus est.

119 – Pag. 34, linn. 13-16: 48 Patres loco «sed verus zelus apostolicus...» dicatur: «sed *veri apostoli, hac actione sola non contenti, animos intendunt, ad Christum etiam verbis proximis annuntiandum*».

R. – Admittitur.

I

II

[cf. n. 8, p. 10, ln. 1]

[cf. n. 8, p. 10, ln. 1]

III *Ad num. 14:* (A) Quidam Patres petierunt ut de ambitu nationali (E/3334, 3478, 3520) et de campo internationali (E/3478, 3520) aliqua dicantur. Commissio his optatis obsecundans, numerum aliquo modo novum rededit.

(B) E/3281 et E/3341 postulaverunt ut aliquid dicatur de opinione publica ad cooperationem praeparandam. Commissio recepit suggestionem.

IV 120 – *De Titulo:* 49 Patres volunt loco «de ambitu nationali et internationali» ut scribatur: «In ordinibus nationali et internationali».

R. – Admittitur.

121 – Pag. 34, lin. 23: Post «erga» addatur «*propriam*» (1 Pater).

R. – Non videtur necessarium.

122 – Pag. 34, linn. 23-25: 6 Patres quaerunt ut simpliciter legatur: «Catholici *primi cives sint*»: cetera tollantur. Alius eodem loco «pietas erga nationem» vult «*in nationis servitio*». Alius suggerit: «In pietate erga nationem... catholici *omnes cives antecellant*». Loco: «cum omnibus hominibus bonae voluntatis coniuncti sint», scribatur: «*Catholici prae omnibus eminere studeant*» (3 Patres).

R. – Delentur verba: «cum omnibus hominibus bonae voluntatis coniuncti sint».

123 – Pag. 34, linn. 23-24: 1 Pater dicit textum sapere confusionem inter ordinem temporalem et supernaturalem.

R. – Sermo fit de ordine temporali.

III [n. 14, 34, 19-36]

IV [n. 14, 619, 42 – 620, 7]

19	14.		14.	
20	[De ambitu nationali et interna-	120		
	tionali] (A).			
21	<i>Immensus patet apostolatus cam-</i>		<i>Immensus patet apostolatus cam-</i>	
22	<i>pus/in ordine nationali et inter-</i>		<i>pus in ordine nationali et inter-</i>	43
	<i>nationali, ubi laici/potissimum</i>		<i>nationali, ubi laici potissimum</i>	
23	<i>sunt sapientiae christianae admi-</i>		<i>sunt sapientiae christianae admi-</i>	
	<i>nistri.</i>		<i>nistri.</i>	
24	<i>In pietate erga nationem et in fi-</i>	121s.	<i>In pietate/erga nationem et in fi-</i>	44
	<i>deli impletione officiorum civi-</i>	123	<i>deli impletione officiorum civi-</i>	
25	<i>lium catholici cum omnibus bo-</i>	124	<i>lium catholici</i>	
	<i>nae voluntatis civibus coniuncti</i>	122		
	<i>sint.</i>			
26	<i>Obligatos se sentiant ad verum</i>		<i>obligatos/se sentiant ad verum</i>	620
27	<i>bonum commune promovend-</i>		<i>bonum commune promovend-</i>	
28	<i>dum, et sic pondus suae opinio-</i>		<i>dum, et sic pondus suae opinio-</i>	2
	<i>nis valere faciant ut potestas ci-</i>		<i>nis valere faciant ut potestas ci-</i>	
29	<i>vilis iuste/exerceatur ac leges</i>		<i>vilis iuste exerceatur ac leges</i>	
30	<i>praeceptis moralibus utilitatie</i>	125	<i>praeceptis moralibus bonoque</i>	3
	<i>communi respondeant (B).</i>		<i>communi respondeant.</i>	
31	<i>Catholici rerum publicarum pe-</i>		<i>Catholici rerum publicarum pe-</i>	4
32	<i>rirti et, ut par est, in fide et/doc-</i>		<i>rirti et, ut par est, in fide et doc-</i>	
	<i>trina christiana firmati, ne recu-</i>	126	<i>trina christiana firmati, ne recu-</i>	
33	<i>sent societatis/negotia publica ge-</i>		<i>sent /negotia publica ge-</i>	5
34	<i>rere, cum per ea digne gesta/non</i>	127	<i>rere, cum per ea digne gesta</i>	
	<i>solum bono communi consulere</i>		<i>bono communi consulere</i>	
35	<i>sed et /Evangelio viam stern-</i>	128	<i>et/simul Evangelio viam stern-</i>	6
	<i>ere possint.</i>		<i>ere possint.</i>	
36	<i>Studeant catholici cooperari</i>		<i>Studeant catholici cooperari</i>	7

124 – Pag. 34, lin. 25: Loco: «cum omnibus... bonae voluntatis», scribatur: «Cum omnibus civibus» (2 Patres).

R. – Vide supra Modum 122.

125 – Pag. 34, lin. 29: Loco «utilitati», dicatur «bonoque» (1 Pater).

R. – Admittitur.

126 – Pag. 34, lin. 32: Post verbum «firmati», addatur: «magno animo curent» (loco: ne recusent) (2 Patres). Alius Pater: «ne recusent societatis negotia gere-re, cum per ea digne etc.». 1 Pater: «bono communi consulere possint sed etiam optimum fidei testimonium praebere».

R. – Non admittitur; sed textus aliquibus mutatus est.

127 – Pag. 34, lin. 33: 50 Patres addere volunt: «cum per ea digne et in spiritu servitii gesta».

R. – Sufficit «digne».

128 – Pag. 34, linn. 34-35: 6 Patres emendationem quaerunt: loco «Evangelio viam sternere possint» volunt; alius: «Evangelii testimonium praebere possint»; alius: «Evangelio testificentur»; alius: «Cum per ea digne gesta bono communi consulant et sic etiam Evangelio viam sternant»; alius aliquid simile; alius: «Cum per ea digne gesta, iuxta principia socialia christiana, bene communi optime consulere possint»; alius «spiritu evangelico viam aperire possint».

R. – Textus clarificatus est per verbum additum «simul».

I

II

[cf. n. 8, p. 10, ln. 2]

[cf. n. 6, p. 9, ln. 19-21]

III (C) E/3395, 3304, 3428, 3583 vellent ut schema explicite loquatur de dialogo; E/3395 insuper ut investigationes instituantur circa structuras sociales. Quibus annuens, Commissio ita rededit textum.

(D) E/3398 optat ut schema aliqua dicat de necessitate associationum in campo internationali. Huic desiderio Commissio satisfacere intendit hic, necnon in nn. 19, 21.

IV 129 – Pag. 34, lin. 37: 1 Pater post verba «bonae voluntatis hominibus» vult addere: «*sub prudenti vigilantia hierarchiae*».

R. – Provisum est in Cap. V.

130 – Pag. 34, lin. 40: Addatur secundum 1 Patrem citationem *Phil.* 4, 8 et Paulus VI *Ecclesiam Suam*.

R. – Textus est satis longus.

131 – Pag. 35, linn. 2-3: 1 Pater suggerit loco «secundum Evangelii principia perficienda» haec verba: «secundum Evangelii *spiritum perficienda*».

R. – Admittitur.

Pag. 35, lin. 2: Post verbum «publica» dicatur: «*ita ut in eis homines secundum veritatem Evangelii vivere possint*» (2 Patres).

III [n. 14, 34, 36 – 35, 16]

37 *cum omnibus/bonae voluntatis*
 38 *hominibus ad promovenda/quaecumque sunt vera, quaecumque*
 39 *iusta,/quaecumque sancta, quaecumque amabilia (cf./Phil. 4, 8).*
 40 *Colloquium habeant cum eis,*
 41 *prudētia et humanitate eos*
 35 *praevenientes, investigationem-*
que instituant circa instituta so-
 2 *cialia/et publica secundum Evan-*
 3 *gelii principia perficienda (C).*
 4 *Inter signa nostri temporis*
 5 *speciali notatu/dignus est cre-*
 6 *brescens ille et ineluctabilis sen-*
 7 *sus «solidarietatis» omnium po-*
 8 *pulorum: quem/sollicite promo-*
 9 *vere et in sincerum et verum/ra-*
 10 *ternitatis affectum convertere*
 11 *apostolatus/laicorum munus est.*
 12 *Insuper laici conscii esse/debent*
 13 *novi campi internationalis et*
 14 *quaestionum ac solutionum sive*
 15 *doctrinalium sive practicarum*
 16 *quae in illo oriuntur, praesertim*
quoad gentes ad progressum ni-
tentes (D).¹⁰
Meminerint omnes, qui in
alienis nationibus laborant vel
eis auxilium praestant, rela-
tiones inter populos verum com-

IV [n. 14, 620, 7-19]

cum omnibus bonae voluntatis
 8 hominibus ad/promovenda
 9 cumque sunt vera, quaecumque
 10 iusta, quaecumque sancta,/quaecumque amabilia (cf. Phil. 4, 8).
 11 Colloquium habeant cum eis,
 12 prudētia et humanitate eos
 13 praevenientes, investigationem-
 14 que instituant circa/instituta so-
 15 cialia et publica secundum Evan-
 16 gelii spiritum perficienda.
 17 Inter signa nostri temporis
 18 speciali notatu dignus est cre-
 19 brescens ille et/ineluctabilis sen-
 20 sus solidaritatis omnium po-
 21 pulorum, quem sollicite promo-
 22 vere et in sincerum et verum fra-
 23 ternitatis affectum convertere
 24 apostolatus/laicorum munus est.
 25 Insuper laici conscii esse debent
 26 novi campi internationalis/et
 27 quaestionum ac solutionum sive
 28 doctrinalium sive practicarum
 29 quae in/illo oriuntur, praesertim
 30 quoad gentes ad progressum ni-
 31 tentes.¹⁰
 32 Meminerint omnes qui in
 33 alienis nationibus laborant vel
 34 eis auxilium/praestant, rela-
 35 tiones inter populos verum com-

III, IV ¹⁰ Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: A.A.S., 53 (1961), pp. 448-450.

R. – Iam provisum est.

132 – Pag. 35, lin. 5: 1 Pater loco «sensus» dicatur «*desiderium*».

R. – Non admittitur.

133 – Pag. 35, lin. 9: 1 Pater post «munus est» vult addere: «*prudētia tamen, sub magisterii ductu, bene adhibita, ne solidaritas quae dicitur, fidei vel motibus detrimentum afferat vel humanitarismum sine fide in animos inducat*».

R. – Longior additio non concordat cum normis.

134 – Pag. 35, lin. 9 ss.: 1 Pater loco «Insuper laici... progressum nitentes» scribatur: «*Insuper laicorum est quaestionibus studere et adlaborare in campo novo internationali solvendis sive doctrinalibus sive practicis, praesertim quoad gentes ad progressum nitentes*».

R. – Textus uti iacet est satis clarus.

135 – Pag. 35, lin. 10: Omittatur verbum «*novi*» (1 Pater).

R. – Admittitur.

136 – Pag. 35, lin. 13: In fine paragraphi. Eodem modo tractentur de gentibus ad progressum nitentibus, ut vitetur omnis dominatio, paternalismus et ostensio superioritatis, etiam culturalis (1 Pater).

R. – Modus est nimis particularis.

I

II

IV 137 – Pag. 35, lin. 20: Addatur post verbum «ubique» vox «*etiam*» (1 Pater).
R. – Admittitur.

138 – Pag. 35, lin. 20: 10 Patres ita scribendum putent: «*recordentur se ubique conscientia christiana ligari*».
R. – Textus maneat.

III [n. 14, 35, 16-21]

17 mercium fraternum esse debe-
18 re, in quo utraque pars dat/si-
mul et accipit.

19 *Qui vero operum internationa-*
20 *lium causa vel negotii vel otii,*
iter faciunt,/recordentur se esse
21 *ubique nuntios itine-*
rantes/Christi, et ut tales in veri-
tate sese gerant.

IV [n. 14, 620, 19-22]

mercium fraternum esse debe- 20
re, in quo utraque pars dat si-
mul et accipit.

Qui vero operum internationa- 21
lium causa vel negotii vel otii,
iter faciunt, recordentur se esse
137s. *ubique/etiam praecones* itine- 22
rantes Christi, et ut tales in veri-
tate sese gerant. 139

---

139 – Demum quaerit 1 Pater «insister sur le devoir pour les Laïcs d'entrer dans les instances internationales pour y être les défenseurs du droit, de la justice, de la paix et de la charité».

R. – Provisum est in n. 21.

I

II

IV

DE FORMIS ASSOCIATIVIS

III *Ad titulum:* (A) Nonnulli Patres (E/3303, 3317, 3336, 3337, 3339) dixerunt nimis extolli in hoc capite formae organizatae, et quidem formae liberae, ita ut viderentur despici vis et momentum apostolatus personalis vel forma communitaria essentialis structurae Ecclesiae (paroecia, dioecesis, Ecclesia universalis). Omnibus mature perpensis, Commissio novum textum rededit, acceptando propositiones quasdam horum Patrum, necnon assumendo aliqua ex numero olim 2. Hac de causa etiam titulus capitis mutatus est: loco «De formis associativis», legitur nunc «De variis apostolatus modis». Commissio insuper aestimavit n. olim 15, de recognitione Codicis Iuris Canonici iam in fine Prooemii reassumi debere.

IV 1 – Pag. 40 (n. 15), lin. 3: Addatur: «*quae quidem formae associativae, in*